

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

FÖRSTA ÅRGÅNGEN.

Första häftet.

Innehåll:

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD DEN SVENSKA QVINNAN.

FÖRSTA ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS E. WESTRELL, 1850.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET.

TILLEGAND DEN SVENSKA QVAKVÄR.

FÖRSTA ÅRGÅNGEN

TRICKT HOS H. STRÖM, 1850.

Ett helsningsord till Läsaren.

I verlden ut vår Tidskrift träder,
Ett blygsamt barn, försagd ännu,
Sig dock åt unga lifvet gläder,
Ber, bäste läsare, att du
Med vänlighet den emottager,
Mildt med dess brister öfverser,
Och, liksom biet, honung drager
Ur blommorna den här dig ger.
De plockats uti skiljda länder,
De vexla om till form och färg;
En har växt upp på Albions stränder,
En ann' i skygd af Skandiens berg;
En egnas, läsare, ditt hjerta,
En annan för din tanke är;
En, kanske, balsam har för smärta,
För oro, som ditt sinne tär;
En blickar upp mot ljusets strålar,
En blommar helst på bortskymd stig;
Då Söderns glöd den ena målar,
Ur snön den andra höjer sig;
Med hvilka namn du dem må kalla,
Hvad egenskaper de än ha,
Af varma hjertan gifvas alla,
Om i din vård du dem vill ta.
Ja, om du skänker åt de späda
En vänlig fristad i ditt hem,
De, kanske, någon gång dig gläda;
Fast knoppar än — försmå ej dem!

Kan så vår Tidskrift vänner finna
Och hjertan, som den rätt förstå,
Då skall sitt mål den också vinna,
Vår möda sin belöning få.

Om behovet af intellektuel oppfostran för Qvinnan.

Napoleon sade en dag till Fru Campan: »De gamla oppfostringssystemerna duga icke; hvad behöfva unga flickor till en god oppfostran?» »Mödrar!» svarade Fru Campan. Detta ord gjorde ett starkt intryck på Kejsaren; tanken gnistrade i hans blick, då han svarade: »Nå, detta är ett helt oppfostrings-system, min fru; ni måste bilda mödrar, som förstå att oppfostra sina barn.»

(Aimé Martin, Familjmödrars oppfostran.)

Då vi läsa häfdernas blad, börjande med de gamla, sago-uppblandade traditionerna, fortgående till den tid, då vilda krafter och lösbläppta passioner hejdlöst brottades med hvarandra, tills vi sida för sida se det gradvisa framåtskridandet, se intelligensens växande makt öfver den råa styrkan, kunna vi ej undgå att märka, att mennisko-släktet, så väl som de individer, hvaraf det består, har haft och har att genomgå en serie af åldrar och utvecklingsperioder. Vi hafva sett dess barndom, dess ungdom och äro vi ej nu inne i sjelfva den kraftiga, verksamma mannaåldern? Huruvida menniskosläktet, liksom människan, har att befara en ålderdom, under hvilken så väl kropps- som själsförmögenheter skola aftaga och förslappas, innan dess jordiska existens upphör, derom vilja vi ej nu inlåta oss i mer eller mindre sannolika gissningar. Detta har visserligen varit fallet med många af de Orientens nationer, hvilka under längesedan försvunna tider innehafvt en högre kultur, hvaraf nu endast minnet och några minnesmärken återstå; men vi tro dock ej, att denna erfarenhet är tillämplig på menniskosläktet i sin helhet, hvilket utan tvifvel är danadt för oupphörligt framåtskridande och ständig förädling.

Men vi återgå till de analogier, som finnas mellan menniskosläktets och människans utvecklingshistoria. Hvar och en, som haft tillfälle att följa den gradvisa utvecklingen af ett barns kropps- och själskrafter, som gifvit akt på dess tilltagande förståndsyttningar, som åhört dess naiva, ofta träffande reflexioner, måste äfven mer än en gång hafva märkt och förvånat sig öfver idéer, hvilka

gnistrat fram såsom stjernskott i natten, utan att man kunnat ana eller upptäcka deras ursprung. Och hos ett intelligent och väl uppfostradt barn utveckla och föröka sig, dessa nyvaknande tankar år från år, till dess de hos ynglingen och den unga flickan antaga en rikare, mera poetisk färgton, för att slutligen, bildade, renade och utredda af studier, sjelfkänedom och världserfarenhet hos mannen och qvinnan erhålla en bestämdare karakter. Dessa idéer utgöra sålunda det kapital Skaparen anförtrött åt individen, och hvilket han är skyldig att använda till egen och andras förädling samt stundom äfven till samhällets bästa. På samma sätt finna vi af människoslägtets historia huru allt rikare, mäktigare idéer uppstå, utveckla och rotfästa sig, till dess de, oakadt alla de hinder, som fördomar och okunnighet lägga i deras väg, slutligen erkännas och öfver det stora hela utsprida sitt välsignelsebringande inflytande. Hos ett och annat barn, hvars förstånd tidigare utvecklat sig än vanligen är fallet eller brådmognat, som vi ofta kalla det, förvånas vi understundom af omdömen och slutsatser, hvilka man anser tillhöra en mer framskriden ålder. Likaledes hafva också under alla perioder af människoslägtets tillvaro snillen och tänkare uppstått, hvilka, så att säga, varit framom sin tid, hvilkas idéer ej uppfattats, ej tillämpats af deras samtida, emedan den stora mängden ännu ej varit mogen för att tillägna sig desamma. Men småningom växer dock människoslägtet i de stora idéerna och det erfar då ett behof att se dem utvecklade och verkliggjorda; underbart nog vaknar detta behof ej endast hos en eller annan nation, utan gör sig ungefär samtidigt gällande hos de folk, som stå på samma ståndpunkt i afseende på civilisation och seder. En sådan idé, hvilken, om än ej alldeles ny, dock säkert ännu kan kallas ganska ung, jemförd med den tidrymd, hvarom vi talat, är *nödvändigheten af en reform i Qvinnans uppfostran.*

Vi tro oss, utan att beskyllas för öfverdrift, kunna påstå, att denna tanke först gjort sig med allvar gällande under vårt århundrade. Visst har den någon gång framträdt hos hänflydda seklers snillen, visst påpekades denna nödvändighet redan af Abbé de Fleury, af Fénelon, af Rousseau och kanske af än många fler för oss obekanta; men tiden var ännu ej inne att göra denna stora idé till verklighet och den fortfor att slumra, likt det i jorden gömda frökornet, som väntar på solljus och regn för att utveckla sin dolda växtkraft. Och af hvad halt den undervisning varit, som för ej så många decennier tillbaka meddelades qvinnorna, kunna vi sluta, då vi göras bekanta med det faktum, att i slutet af förra

och början af detta århundrade månet fruntimmer af bättre härkomst knappast kunde skriva sitt namn, mycket mindre hjälpligt stafva sitt modersmål eller på detsamma skriftligt uttrycka sina tankar. Att ett och annat undantag då fanns och funnits redan för längre tider tillbaka, att äfven Sverige egt qvinnor, som varit i besittning af en på deras tid grundlig, till och med klassisk, men också ovanlig bildning, att man i detta hänseende kan uppräknat Drottning Christina, Vendela Skytte, Sophia Brenner bevisar ingenting, som kan bestrida sanningen af våra anföranden. Hvarje sekel har sina snillen, sina utmärktheter att uppvisa, och man kan derföre ej efter deras bildning bedömma tidehvarfvets.

Den första mer genomgripande reform, som hos oss företagits till afhjelpande af bristerna i qvinnans uppfostran, var stiftandet af Wallinska flickskolan 1831. Det kunskapsförråd, som före denna tid meddelades eleverna i flickpensioner, var högst obetydligt, bestående i elementerna af Religionsundervisning, Historia, Geografi, Fransyska och någon gång äfven Tyska språket, Ritkonst, Arithmetik och förnämligast handarbeten. Det lilla, som inhemtades, var dock för det mesta endast minnesverk, uppfattadt på ett högst ytligt och obestämdt sätt, och hvaraf följaktligen ej kunde dragas någon väsentlig nytta. När eleverna derföre vid 14 à 16 års ålder såsom fullärda lemnade pensionen för att, efter den straxt derpå följande nattvardsberedelsen och confirmationen, inryckas i hvirveln af sällskapslivets nöjen eller för att i tarfligare hem biträda sina mödrar med hushållsgöromålen, bortglömdes snart utanlexorna, hvilka ej af en utbildad reflexionsförmåga erhöillo något värde, tillämplighet och varaktighet eller bortblandades de inhemtade kunskaperna ofta nog på ett ganska bizarrt sätt. Den enda läsning, hvarmed den unga flickan sedan hufvudsakligen sysselsatte sig under en tidpunkt, då hennes tankekraft borde utvecklas, hennes förstånd upplysas, hennes omdöme bildas, bestod i *romaner*, och då man betänker den anda, som i början af detta århundrade var herrskande i denna del af skönlitteraturen, hvars alster för det mesta flöto ur Lafontaines, Kotzebues och deras efterföljares pennor, finner man lätt, huru föga uppbyggelig, ja, hur skadlig en dylik läsning mången gång måste hafva varit för det unga, oerfarna sinnet. Samma anmärkning kan äfven med skäl göras i afseende på den nyare fransyska litteraturen; den bildning för själ och hjerta, som kan hemtas ur Sues, Dumas', Févals, de Kocks, Georges Sands, med fleres arbeten torde vara mer än tvifvelaktig. Vi upprepa ännu en gång, att vi endast tala om förhållandena i allmänhet och att vi ej äro okunniga om, att äfven då mången

qvinna i intellektuel bildning och utvecklad omdömesförmåga höjde sig öfver mängden; men dessa lyckligare lottade individer, som kommo i tillgodonjutande af förmåner, hvarifrån de flesta af deras kön voro utestängda, tillhörde dock ännu endast undantagen.

Vi hafva redan nämnt, att Wallinska flickskolan, grundlad af framl. erkebiskop Wallin och Professor And. Fryxell, hos oss utgjorde första steget till den reform i qvinnans uppfostran, hvars nödvändighet ej längre kunde förbises, och vi äro ledsna att ej kunna meddela våra läsare ett utdrag ur det ypperliga tal, hvarmed dess första stiftare invigde den nya läroanstalten. Denna början till en reform väckte ock mycket uppseende, mycket bifall och, man kan tillägga, äfven mycket ogillande. Många insågo visserligen behovet deraf och skyndade att låta sina döttrar komma i åtnjutande af den mer systematiska undervisning, som erbjöds i den omnämnda skolan; andra beklagade de stackars flickorna, hvilka skulle öfveranstängas för att inhemta ett kunskaps-förråd, hittills ansedt obehöfligt för deras kön, och återigen andra ryckte på axlarne, frågande med en halft medlidsam, halft försmädlig mjn: »hvertill tjénar allt detta studerande för qvinnan? hvad nytta har hon väl deraf?» Ja, vi känna till och med en man, med anspråk på bildning, som ansåg det hafva varit vida bättre för landets unga döttrar, om de i skolan fått lära att koka ölost och stöpa ljus än att de, såsom nu var fallet, syssetsatte sig med svensk grammatika och ämnesskrifning, emedan det för qvinnan vore föga angeläget att känna grunderna för sitt modersmål eller att redigt och klart medelst pennan kunna uttrycka sina tankar. Sådan var kanske i allmänhet opinionen för ungefär 30 år tillbaka — månne den sedan dess undergått *stor* förändring? Det vore dock orätt att påstå det qvinnans bildning under denna tidrymd *icke* gått framåt. Vi äro till och med af den tanken, att den är i ett ständigt, om än långsamt *framåtskridande*. Man ser den ena flickskolan efter den andra uppstå — de täfla om att upptaga nya läroämnen, att tillegna sig de bästa lärare och ju mer skolans anseende derigenom stiger, desto större är äfven tilloppet af elever. Mycket är också derigenom vunnet, det är sant, men ännu återstår mycket att önska. Våra undervisningsanstalter för flickor äro endast lägre elementarskolor — för qvinnan finnes ingen högre lärdomsskola. Hennes uppfostran är således ej *slutad*, när hon lemnar skolan, ehuru mängden synes vara af denna tanke — nej, den är endast *påbörjad*. Men är grunden väl lagd, äro elementerna rätt inhemtade och förstådda, böra de flesta kunna fortsätta på egen hand, särdeles om de stundom dertill erhålla den uppmuntran och de upplysningar, hvaraf de äro i behof. För

några decennier tillbaka fordrade man för qvinnan endast tillträde till försalarne i vetandets helgedom; detta beviljades slutligen, men dörrarne till det allraheligaste söker man ännu omsorgsfullt tillsluta för den, hvilken man ej kan förneka det mäktigaste inflytande på kommande släktens tänke- och handlingssätt. Och mången qvinnas, som känner tomheten i sin inre verld, som erfar en trängtan efter upplysning, ett behof att tillfredsställa själens törst efter vetande, står vid dörren och klappar. Skall den upplåtas för henne? Se der en af tidens viktigaste och mest omtvistade frågor, som räknar många förespråkare, men, vi frukta det, än flere motståndare. Och från desse sistnämnde ljuder ännu alltid ropet: »men hvartill gagnar qvinnan denna högre upplysning? hvad nytta har hon väl deraf?» Besynnerliga frågor! Så länge man endast tänkte på att meddela den unga flickan undervisning i åtskilliga talanger, så länge man åtnöjde sig med att ge henne lärare i musik, ritkonst, moderna språk och dans, förspordes sällan dylika frågor, men när man önskar bilda hennes förstånd och på samma gång hennes hjerta, ty själskrafternas harmoniska utveckling är uppfostrans rätta ändamål, då höja sig tusende röster deremot. Vi tillhöra ej dem, som underskatta talangernas värde; vi inse fullkomligt deras nytta som bildningsmedel för sinaken och skönhetsinnet; vi erkänna gerna det behag och den trefnad de förmå sprida så väl i hemmet som i sällskapskretsen. Men i våra ögon innehafva de dock ej det förnämsta rummet i afseende på den unga qvinnans uppfostran och vi tro, att man i allmänhet tillägger dem ett för högt värde, ty i stället att låta dem utgöra en angenäm bisak, en slags andlig lyxartikel till lifvets förskönande, äfflas man att göra dem till en hufvudsak. Vi äro öfvertygade om, att hvarje rättänkande skall instämma med oss i den åsigten, att själens moraliska utveckling bör först och främst afses vid hvarje uppfostringssystem. Men vi finna kanske ej alldeles så tåliga och uppmärksamma lyssnare, då vi uttala den åsigten, att själens intellektuella utbildning bör gå hand i hand med den moraliska, emedan utan dessa själskrafternas förenade samverkan ingen sann harmoni kan uppstå. Då endast de religiösa och moraliska känslorna komma i betraktande, då man vid det unga sinnets uppfostran blott fäster afseende på dem, kan man väl lyckas dana en i vissa fall god och from varelse, men oftast är dock denna godhet förenad med mycken ensidighet, mycket småsinne och ganska trångbröstad åsigt. Sysselsätter man sig deremot *endast* med själens intellektuella utbildning, är fara värdt, att man kommer till ett än olyckligare resultat — sorgliga exempel derpå se vi i mer än

en rikt begåfvad yngling, som gått förlorad, just emedan hans uppfostran saknat religiös och moralisk grund. Må det i detta fall tillåtas oss att anföra följande yttrande af en utmärkt engelsk författarinna, Miss Emily Shireff:

»Som jag redan förut sökt visa, är uppfostrans ändamål den systematiska och harmoniska utvecklingen af människans moraliska och intellektuella natur; men der denna sanning ej är erkänd eller der den är glömd, åtföljes bristen på ett bestämdt ändamål af brist på system och öfvensstämmelse. I följd deraf är i vår tids uppfostran intet lyte mer anmärkningsvärdt än frånvaron af harmoni och allsidighet. Bristen är lika märklig i båda könen uppfostran, men missförhållandena äro olika och vanligtvis motsatta. Intellektuell bildning t. ex., som erkännes nödvändig för gossar, får brorslotten vid deras uppfostran, under det deras moraliska utveckling är nästan vårdslösad, lemnad åt slumpen och omständigheternas inflytande. Å andra sidan bestämmes flickornas intellektuella bildning, emedan den ej har något gifvet syfte, af nyck eller modet för dagen, men för deras moraliska bildning sörjes samvetsgrannt; och som den ofta, åtminstone till afsigten, är förträfflig, så frambringar den så mycken frukt man kan vänta, då den är parad med trånga åsigtter och ett ouppöfvadt förstånd. I båda fallen är bristen densamma, nemligen okunnighet och glömska af den intellektuella och moraliska bildningens vixelverkan på hvarandra, en glömska, som ger upphof till en onaturlig söndring mellan förståndets och känslans lif.»

I samma ämne yttrar sig en högt ansedd fransysk skriftställare, Aimé Martin, på följande sätt:

»Af dessa tre uppfostringssätt (den fysiska, den moraliska och den intellektuella bildningen), väl och i tillbörlig harmoni utförda, se vi den fullständiga människan framgå. Deras enstaka eller ytliga utveckling frambringar ingenting godt: det förstnämnda, ensamt, verkar djurisk grymhet eller vildens råhet; de två andra, religiös öfverspänning och fanatism, eller vetenskapligt högmod och tomhet; alltid råhet: kunskapens och okunnighetens träd bära samma frukt.»

Vi tro oss, genom anförandet af dessa yttranden, utgångna från tvenne personer, den ene man, den andra kvinna, som båda verkligen tänkt sig in i det ämne de afhandlat, hafva bättre besvarat de inkast, som göras emot nödvändigheten och nyttan af kvinnans intellektuella bildning, än vi sjelfva anse oss förmå. Ännu några ord vilja vi dock tillägga i detta afseende. Enligt den rådande meningen för dagen betraktas högre bildning såsom obehöf-

lig, om ej onödig för qvinnan, emedan hennes bestämmelse i samhället endast är att såsom maka och moder uppfylla de henne i dessa egenskaper åliggande pligter. Underliga inkonsekvenser i menniskonaturen! Man hyser aktning för, man talar vackra ord om detta qvinnans höga och ansvarsfulla kall, men man vill hindra henne från den utveckling af hennes förmögenheter, som kan sätta henne i stånd att som sig bör uppfatta och uppfylla sin plats i samhället. Och när man påstår, att qvinnan ganska väl, denna högre bildning förutan, kan sköta om sitt hus och hem, har man då glömt, att vi redan här på jorden hafva en högre uppgift än endast ombesörjandet af de kroppsliga behofvens uppfyllande? Och, om man äfven fäster största afseende vid den rent materiella delen af qvinnans kall, månne man ej kan inse, att en qvinna med odladt förstånd, upplyst omdöme och öfivad tankekraft bör ega större förmåga att ordna ett hushålls mångfaldiga detaljer, denna kedja, hvars alla länkar måste hållas fria från rost och dam, på det ingen otrefnad måtte uppstå i hemmet, än den, som ej eger dessa förmåner? Men, hvad än materialisterna må invända deremot, kan man dock ej förneka qvinnan ett än viktigare kall — hon är nemligen det uppväxande släktets uppfostrarinna och dessa pligter måste den ogifta qvinnan inom familjen ofta dela med den gifta. Man kan ej undgå att erkänna den stora vikt, som ligger på hennes uppfostran i denna egenskap och följaktligen bör det ämne vi här vidrört på det allvarligaste behjertas. På den ändamålsenliga utvecklingen af de själsförmögenheter, hvarmed Skaparen begåfvat henne, beror sålunda ej blott hennes egen sällhet och hennes omgifnings trefnad, men äfven kommande generationers välfärd. Ty, för att än en gång begagna ett yttrande af den författarinna, hvilkens ord vi redan förut citerat, »den högsta enskilda renhet och redlighet, understödd af den sannaste religiösa känsla, skall icke bevara oss från att göra skada i våra förhållanden som samhällsmedlemmar, från att utöfva ett förkastligt inflytande eller underlåta att utöfva ett rättmätigt, om icke själen, renad af religionen, blifvit stärkt genom tankens och omdömets uppöfning och genom tåligt arbete och studium förvärfvat sig förmåga att dömma rätt.»

Man har gått så långt i sin opposition mot framåtskridande och upplysning, att man fruktat bildningens skadliga inverkan så väl på qvinnan som på vissa samhällsklasser. Och huru mycket har man ej misstagit sig häri! Det är okunnigheten, som man bör frukta, det är halfbildningen, som man bör motarbeta, ty hvar och en, som sträfvat efter vetande, efter fullkomlighet, skall i stället för att skeft uppfatta sin ställning, sina pligter, sätta sin ära

i att gagna på den plats, hvilken blifvit honom anvisad, att vara nyttig, hans verkningskrets må vara inskränkt eller vidtomfattande. Må vi därför beflita oss om förvärfvandets af sanningens ljus och af kunskapens skatter, hvar och en efter sin förmåga och efter de tillfällen, som stå honom till buds, och må vi sedan bemöda oss om att sprida dem, att göra andra delaktiga af dessa Försynens ovärderliga gåfvor, som ej bestämdes för ett visst kön eller en viss kast, utan hvilka äro tillgängliga för alla dem, som med allvar och kraft sträfva derefter! Det välgörande inflytandet deraf skall nog visa sig förr eller senare, ty vid det klara och oförvillande skenet af sanningens fackla skola fåfångans mångfärgade lampor blekna och slockna, och ju mer kunskapen upplyser vårt förstånd, desto bättre skola vi förmå att bedömma tingens verkliga halt, uppskatta dem efter deras innersta väsende och ej blott efter den glänsande ytan, samt bilda oss ett eget pröfvande omdöme, som ej endast utgör ett echo af andras tankar. Vi skola, med ett ord, framstå såsom sjelfständigt tänkande och handlande varelser, som ej vilje- och tankelöst följa med händelsernas ström, som ej blindt låta sig ledas af den stora mängden, som ej låta sig hänföras af sina häftigt uppbrusande känslor, men som efter mogen pröfning stadgat sina grundsatser för att göra dem till ett rättesnöre för sina handlingar.

I den förhoppning att åtminstone några af våra läsare, någon mor, någon uppfostrarinna, ja, kanske till och med någon far måtte uppfatta och behjerta de åsigtter vi här sökt framställa, låna vi dessa slutord ur samma förträffliga arbete, hvarur vi valt vårt motto:

»Så bör döttrarnes uppfostran fulländas. Och hvad mannens uppfostran angår, hvarföre bekymra oss derom? den skall enkelt och naturligt tillvägabringas genom kvinnans dygder.»

Vi hafva i det föregående i korthet sökt bevisa behofvet af intellektuel bildning för qvinnan — kanske torde vi en annan gång återkomma till detta ämne, för att då närmare utveckla våra tankar i afseende på denna bildnings bibringande och beskaffenhet.

VÅR LEKTYR. *)

Då det är ett af denna tidskrifts förnämsta syften att bana väg för en bättre riktning, ett klarare omdöme, en ädlare smak inom den lättare lektyren, hafva vi trott att ändamålet bäst skulle vinnas genom att i helt förtroligt samspråk med dess läsarinnor meddela, dels hänvisningar till läsvärda arbeten, inom så väl den inhemska som utländska litteraturen, dels några utdrag af goda författares skrifter. Vi hoppas dock att dessa litterära uppsatser, som afsäga sig alla den lärda recensionens anspråk, må få gälla blott som förtroliga meddelanden väner emellan, utan alla pretentioner på en konstnärlig kritisk ofelbarhet.

Öfverskriften — *Vår Lektyr* — häntyder på en gemensamhet i intellektuella sysselsättningar och intressen, som det just vore vår önskan att åstadkomma inom den mer eller mindre obekanta kretsen af tidskriftens läsarinnor. Genom en dylik gemensamhet, en viss hjertlig égalité och fraternité inom vetandets och intelligensens stora »common wealth», der man tillsammans skulle söka upplysning och nytta, så väl som nöje och förströelse, torde mycket vara att vinna å ömse sidor. Det der uttrycket, »égalité och fraternité» har ju dock, besynnerligt nog, blifvit en antagen upprorslösen, och det är väl derföre så godt att erkänna att det äfven här står med en viss rabulistisk betydelse och stöder sig, såsom hvarje annat frihetens valspråk, på det lilla ordet reform. Meningen är således verkligen att tillstålla ett litet uppror — ett gemensamt uppror mot alla enfaldiga fördomar, all trångbröstad småaktighet, som förelagt oss fruntimmer romanen såsom den enda passande och tillståndiga lektyren. Detta lilla krig måste föras, såsom alla andra, mot en fiende. Men främst bland de fiendtliga lederna torde vi vid närmare sammandrabbning till vår egen förvåning finna oss sjelfva, försvarande just de barrikader, som måste stormas.

*) Vi anhålla att våra läsare ej måtte misstycka de likheter i tendens, som kunna förefinnas emellan denna och föregående artikel, och i följd deraf beskylla oss för enformighet. Dessa båda artiklar äro neml. skrifna af personer, som ej haft tillfälle att meddela sig med hvarandra och som genom likhet i åsigter äfven kommit till likhet i syfte. Men då båda kunna betraktas såsom inlednings artiklar, den förra till sjelfva Tidskriften, den andra till dess litterära afdelning, hafva vi ej kunnat underlåta att införa båda i vårt första häfte, och att låta dem intaga det rum, som med innehållet är mest öfverensstämmande.

Det, som först och främst måste bekämpas, är vår egen förskämda smak, vår tankelättja, som göra att vi hellre, andeligen halfslumrande, genombläddra häfte efter häfte af dåliga romaner och noveller, än vi rycka oss upp ur den intellektuella dvala, som detta läsande alstrar och anstränga vår tankeförmåga, för att fatta allvarigare och mera djupgående ämnen. Och då vi segrat öfver oss sjelfva böra vi sedan bemöda oss att bland vår omgifning utrota den löjliga fördom, som gör att man mången gång hellre ser oss med ett, från lånbibliotheken hemtadt, både utan och innan, både till permar och innehåll smutsigt häfte af de Sueska eller Dumaska romanerna i handen, än med en vetenskaplig uppsats, om än aldrig så populärt hållen eller en broschyr öfver dagens viktigaste händelser, om än aldrig så lättfattlig och till och med än ett världshistoriskt eller konsthistoriskt verk, om än aldrig så väl skrifvet.

Vår lektyr utgöres vanligtvis blott af sådana böcker, som anslå vår inbillning och våra känslor — och af dessa icke alltid de renaste och bästa. Den nya tidskriftens syfte är att gifva oss håg och lust för, och sedan äfven anvisning till sådan läsning, som också tager tanken i anspråk. Utan att anse studier såsom ett oundvikligt vilkor för all tankens verksamhet, eller ens för alla naturer användbart, veta vi dock litet hvar hvilket välgörande inflytande god läsning har på sinnet, oberäknadt nöjet deraf för dem, som älska denna sysselsättning; likaså kunna vi, om vi vilja vara uppriktiga, ej undgå att märka den försöflande verkan af ett omåttligt läsande i de blandade, och allt annat än valda ämnen, som den vanliga romanlitteraturen erbjuder. Vi kunna ej undgå att finna hvilket skadligt inflytande den uteslutande romanläsningen utöfvar, isynnerhet på unga sinnen, helst då dessa fiktionens alster, såsom ofta är fallet, slukas utan all besinning och utan allt slags urval. Vi kunna ej blunda för huru den, på så sätt använd, upptänder inbillningskraften på samma gång den förlamar tankekraften, som borde hålla den förras öfverdrifter i jemvigt — huru den eggas lidelserna, på samma gång den dödar eller förslöar den kyska instinkt, som i ett rent sinne vakar, likt en Vestas jungfru, öfver elden och låter den lysa och värma, men icke förtära.

Flertalet, om icke alla af denna tidskrifts läsarinnor äro tvifvelsutana sådana, som älska en underhållande lektyr och intressera sig för så väl fosterlandets som utlandets litteratur; och dock förstå kanske de flesta med ordet litteratur, endast romaner. Somliga torde väl deri inbegripa äfven de mest beryktade skalders verk, hvaraf dock sällan något annat än småbitar läsas; ty de större och mera utarbetade skaldestyckena taga ändå för mycket

af vårt tänkande väsen i anspråk, för att kunna med bekvämlighet genombläddras under siestan efter en fin middag, eller vid toiletten medan kammarjungfrun ordnar våra lockar till aftonens bal, eller annars på lediga stunder då, efter sällskapslivets alla ansträngningar eller hvardagslivets små förtretligheter »tanken behöfver hvilas sig», som det heter, och sinnet tarivar en liten förströelse. Må vi icke blifva alltför förvånade och isynnerhet icke förnärmade, om någon är djerf nog att vilja bibringa oss en annan föreställning om litteraturens betydelse och ändamål; om någon vill försöka att väcka hos oss en tanke på möjligheten — på skyldigheten att bättre använda äfven vår lediga tid, korteligen, om någon skulle komma och säga oss, att våra tankar skulle må bättre af att icke »hvilas sig» fullt så mycket — att vi skulle finna en ädlare förströelse, ett friskare nöje om vi valde sådana tidsfördrif, der tanken fick vara med.

Vill man i valet af lektyr leda ett ungt och lifligt sinne, som måhända ännu ej är moget för en allvarligare sysselsättning, så borde man — à la bonheur — låta romanerna passera till en tid såsom uteslutande föda för läslusten, men aldrig utan det vilkoret för den läsande att skriftligen uppsätta sina tankar om den lästa boken. Det skulle gifva en vana och en håg för att reflektera och tänka, som åtminstone till en tid torde motverka det onda, en ständig romanläsning skulle medföra. Det skulle hos dem, som vore ohågade för all djupare iakttagelse och estertanke, blifva en hållhake, att ej läsa för mycket, då läsningen alltid skulle medföra en ansträngning för tanken. Hos lifligare och mera vakna sinnen åter skulle ett dylikt vilkor bringa till reda, klarhet och urskillning alla de stridiga elementer, som inrymmas inom romanlitteraturens gebiet och hvilka hos de flesta, då ingenting tvingar dem att ordna sina intryck, alstra ett sammelsurium af tankar, känslor och idéer, som är allt annat än helsosamt.

De fleste unga flickor öfvergå med ens från de, blott allt för tidigt afslutade studierna, omedelbarligen till romanerna, hvilkas förledande innehåll inom kort fångslar äfven de förut för läsning minst hågade och hos lifliga och mottagliga sinnen väcker, snart sagdt en passion för detta slags lektyr och en motvilja, om ej rent af oförmåga, för all gagnande och allvarlig läsning. Det ligger i romanen en stimulus för känslan och inbillningen, som, rätt använd, ej är utan sin nytta; men till öfverdrift anlitad verkar den först berusande och sedan enerverande och gör oss slutligen odugliga till hvarje tankens ansträngning. Denna stimulus blir då ett slags opiat för vår intellegens, som alstrar sjukdom i stället för

helsa och försätter vårt tänkande väsen i en dvala, hvilken betager själen dess ädlare krafter.

Vi hafva måhända något hvar lidit af detta onda utan att göra oss rätt reda derför. Vi visa i allmänhet en förvånande liknöjdhet, ja, rent af känslolöshet för all moralisk sjuklighet, alla andeliga åkommor, hvaremot vi hafva ögonen väl öppna för hvarje fysiskt lidande, som kan hota oss och plåstra väl om oss vid minsta tillstymmelse af blott en simpel influenza. Vi gå till doktorn t. ex. och beklaga oss öfver tyngd och olust i kroppen, dålig smak m. m., men det faller oss aldrig in att söka någon läkare för den tyngd, som hvilat öfver tanken, för den olust, som hämmar andens friska lif och undergräfvat själens helsa, eller för den i sanning dåliga smak, som kommer oss att sky all närande och stärkande andelig föda och lefva blott på slisk. Är åter det fysiska onda af allvarsammare art, angriper det någon af organismens ädlare delar, då fattas vi af oro och förskräckelse, hemta läkaren till oss hvarje dag och gifva oss ingen ro förr än vi fått hjälp. Men huru är det om ett smygande själsondt kommer och tär på andens »ädlare delar»? Taga vi väl då så illa vid oss? Söka vi väl då någon utmärkt läkares hjälp eller råd, eller bjuda vi ens till att på egen hand söka hämma det ondas vidare framfart? — De äro måhända få, som kunna svara ja på denna fråga. Detta slags sjuklighet är så mycket farligare, som det smyger sig på oss oförmärkt och beröfvar oss tankens ursprungliga friskhet, på samma gång som det till viss grad förläkar oss med det ofriska, kraftlösa tillståndet och betager oss till och med den eljest så vanliga åtrån att få igen den förlorade helsan. De flesta finna sig rätt behagligt i den halft berusande dvalan, der man med slumrande sinne och blott half uppmärksamhet följer vexlingarne af den fantasmagori, som diktaren framkallar för vår själs halfslutna öga. Men det går med denna njutning som med alla andra — den upphör att vara njutning då man frossar af den. Det sinne, som till en början åtnöjt sig med fiktioner, hvilka hemtat sina ämnen och karakterer ur den verkliga naturen, finner detta snart allt för simpelt och hvardagligt. Man har redan börjat förvänja sig med ett allt för tätt upprepande af den dosis, som föreskrifvits en till helsa; man ökar portionerna och begär opiatet allt starkare och starkare. Man lämnar de naturliga skildringarne och uppsöker orimligheter; dessa måste åter stegras i mån, som vanan förslappar och skämmer smaken, och slutligen är det ingenting annat än de onaturligaste adsurditeter i karaktärsväg och det ytterligaste effektsökeri i händelsernas hopande, som finner något slags genklang — ett påstående, för hvilket

Fransmännen och deras romanlitteratur kunna tjena som bevis och för hvars sanning icke heller vi kunna värja oss, så länge Svenska såväl läsare som läsarinor låta sig väl smaka dessa skadliga och onaturliga intellektuella näringsmedel.

Måhända skall mången stöta sig på dessa, kanske alltför oförtäckt framställda åsigter; måhända skola många af de yngsta läsarinorna rynka sina fina näsor osh draga de släta pannorna i olycksbådande veck, under det de sinsemellan hviska någonting ogillande om »romanhatare, tråkiga moralpredikanter» m. m. och det torde derföre vara bäst att vi söka rättfärdiga oss för dessa beskyllningar innan vi gå vidare. Meningen är nemligen aldeles icke att fördömma *allt* romanläsande, långt derifrån. Må gerna de goda romanerna läsas, men dock äfven dessa, ej till öfvermått. De böra utgöra ett angenämt tidsfördrif, men ej en daglig sysselsättning, och äfven i tidsfördrifvet borde vi söka någon nytta, borde vi tänka och reflektera och icke blott njuta och sluka. — Hvad åter »moralpredikanterna» beträffar, så måste det väl erkännas att de af gammalt hafva dåligt rykte om sig bland de unga och glada, hvarför vi ogerna ville vidkännas epitetet; men slippa vi icke med mindre, så vilja vi åtminstone bjuda till att göra moralen så litet fränstötande som möjligt — taga all vår kok-konst till hjälp för att sockra in och glacera de illa beryktade kakorna, så att de se så läckra och inbjudande ut som möjligt. Och gömma de icke dess mindre under ytan en och annan helsosam, om också bitter krydda, så är det blott för att gifva anrättningen mera »haut gout!»

Då vi nu en gång kommit in på den kära kok-konstens kapitel, tör det också kunna återföra oss till vårt ämne. Det är nemligen med romanerna för den intellektuella smaken som med deserten för den fysiska. De äro ett slags läckerheter för sinnét likasom sötsakerna för gommen, och, likasom dessa, göra de intet ondt, måttligt njutna, kunna tvertom, rätt använda, verka godt för mången — lena mången sträfhets, uppmjuka mången styfhet, läka mången sårnad, göra samma nytta som karameller för en sjuk strupe — men, hvem lefver väl ostraffadt på *endast* konfekt?

Många af oss hafva säkert redan kommit till öfvertygelse om denna sanning, äfven i intellektuel mening tagen och tröttnat vid att ej hafva någon annan näring för sitt intellektuella lif än idel romaner. Många af oss, som befinna sig i ett tillstånd af andelig indigestion, vämjäs vid den äckliga föda hvarvid de förvänt sig, på samma gång de dock blifvit alltför svaga och förslappade till själens krafter för att kunna smälta någon fastare. Men, ehuru de kanske länge sedan insett det onaturliga och ohelsosamma i ett dylikt

tillstånd, hafva de dock ofta hvarken mod eller tillfälle att afhjelpa det. Somliga veta kanske ej rätt hvar de skulle söka botemedlet för det onda och finna ingen välvillig hand att leda dem till de helsokällor, som kunna återgifva dem själens förlorade friskhet. Andra hafva väl en aning om hvar hjälpen bör sökas och önska att börja en annan diet för sin inre menniska; men då återstår ännu ett hinder att bekämpa, nemligen svårigheten, ja, mången gång rent af omöjligheten att erhålla något annat att läsa än fiktions-verk. Blott få hafva råd eller lust att sjelfva lägga sig till några böcker, utan man lånar af vänner och bekanta, eller hemtar från lånbibliotheken — allt romaner. Poesi torde man väl kunna skaffa sig, men det är också helgdagsmat, icke den stärkande näring tanken behöfver för att få krafter till eget arbete. Poesien passar i allmänhet ej till daglig läsning; man måste vara i en annan sinnesstämning än den hvardagliga, för att rätt kunna njuta deraf. För många är det dessutom icke nog att läsa poesi blott med ögonen, likasom man har svårt att öfvertygas det någon kan hafva lika full njutning af att läsa musik, som att höra den. Poesien har sin musik, likaväl som tonkonsten och fordrar, likasom denna, »godt öra.» Man måste höra taktens rytm och ordens klang och tankens vexlande uttryck, från dess mest markerade karakter till dess finaste nyancer. Då först intränger skaldens tanke i ens egen själ, då först förstår man rätt hvartut han syftat och hvarthän han hunnit, och njuter rätt af hans herrliga konst. För dem som älska poesi är det derför ej nog att på några dagar låna sig de stora skaldernas verk, utan man måste sjelf ega dem för att kunna göra sig rätt förtrolig med dem. De flesta, som kunna köpa sig böcker, lägga sig också till våra berömda skalders arbeten, och hafva så onekligen samlat sig en kär och dyrbar skatt, att taga af i sådana stunder, då sinnet behöfver lyftning och fantasien äger frihet att följa den snillrika inspirationens flygt mot högre rymder; men de äro lika fattiga som förut på det slags förråder, som man borde hafva att tillgå, då tanken behöfver skärpas, då sinnet behöfver styrkas, då själen behöfver arbete. Och hade man också dessa förråder, så torde man, i fall den förslappande själsdiet länge fått ohämmadt utöfva sin enerverande verkan, knappast vara i stånd att göra sig dem till godo. Man försöker t. ex., då man kommit till medvetande af sin inre ohelsa och vill söka botemedel derför, att kasta sig in i andra ämnen än de som romanlektyren erbjuder. Man försöker sig i historia, i naturvetenskaper, i religion såsom studium och icke blott till andaktsöfning, men

utan framgång. Tankekraften är af overksamhet för mycket förslappad att förmå följa och studera naturlagarne, ens i deras första och enklaste utveckling, smaken alltför bortskämd af fiktionens eggelser och förledande trollspel, för att kunna åtnöja sig med historiens torra, osminkade fakta och slutligen känslan, ehuru ofta oklar och halft outredd, alltför van att vara den allena rådande i fråga om religiösa ämnen, för att vilja lemna rum äfven åt andelig forskning, åt religiöst tänkande och vetande. Efter några sådana misslyckade försök att rycka upp sin domnade tankeförmåga är det fara värdt, att man på nytt försjuncker i det gamla tillståndet.

Här behöfde vi således en öfvergång från den allt för lätt-smälta romanlitteraturen till de djupgående vetenskaperna, som tanken ännu ej förmår fatta. Här fordrades en på samma gång allvarlig och underhållande lektyr, upplysande utan att vara svår-fattlig, gediegen utan att vara trögläst. Och sådan lektyr finnes godt om, ehuru den af mängden förbises. Resebeskrifningar, lifligt och väl framställda, såsom Anderssons, Arfvedsons, Kohls och Taylors m. fl. lämpa sig väl härtill. Kortare och populärt affattade uppsatser i vetenskapliga ämnen, sådana man ofta finner i utlandets tidskrifter, äfvensom någon gång i våra egna tidningar, äro ock, åtminstone för något allvarliga sinnen, användbara. Skildringar af olika epoker under senare tidens historia böra kunna läsas med intresse och nytta, äfven af dem, hvilka äro ovana vid tankeanstängningar, och vi hafva goda sådana arbeten både på Svenska och andra språk; likaså skulle historiskt religiösa arbeten, lättfattligt skrifna, och vädjande icke blott till känslan utan äfven till tanken, t. ex. d'Aubignés Reformationshistoria, Kurz' Bibel och Astronomi m. fl., vara en god tillflykt undan det matta religiösa pjollret i en del af de senare Engelska tendensromanerna. Vi kunde uppräknat ännu många andra ämnen, passande att ersätta eller åtminstone att gå i bredd med romanläsningen, och deribland ett, som måhända bättre än något annat lämpar sig till en sådan förmedlande öfvergång som vi söka: det är karaktersskildringar och lefnadsteckningar öfver fornverldens och samtidens utmärkta personligheter — statsmän, konstnärer, missionärer, skalder och vetenskapsmän — alla som framstå på något mera betecknande sätt, likagodt inom hvad gebiet. Oberäknadt intresset för hvarje bildad person att lära känna de store mäns öden, hvilka, genom sina utmärkta egenskaper, i en eller annan riktning bragt människoslägtets utveckling ett steg framåt, så finner man i sådana skildringar till stor del samma elementer som i romanen, men med den skillnad

att det ena är dikt och det andra verklighet. Här är det ej en mer eller mindre skicklig författare, som hopspinner intrigerna, diktar sin hjertes öde och efter sitt godtycke länkar utgången, utan här är det människans fria vilja, som smider länkarne i händelsernas kedja, den egna kraften, som skapar ödet och en högre makt, som efter sitt allvisa råd bestämmer utgången; här är med ett ord, sanning och verklighet, och sanning och verklighet är just hvad vi behöfva till motvigt för en öfverlastad inbillning.

På Svenska hafva vi i denna gren af litteraturen ett förträffligt arbete: Atterboms Siare och Skalder. Men dyrt att köpa och ej tillgängligt i lämbiblioteken är det för många oåtkomligt och har därför en fåtaligare publik än ett sådant verk borde hafva. Ett dylikt arbete, som skildrar nationens yppersta snillen och deras skrifter borde också vara en nationens tillhörighet och ej förblifva fremmande för mängden. Om man i Sverige, som i andra länder, ville gifva ut alla sådana arbeten, som afhandla nationella intressen, i flere upplagor, prydliga och dyrbara för den rikets bibliotek, simpla skillingsupplagor för den fattiges bokhylla, så skulle Svenskarne lära känna sig sjelfva, sitt land och sin litteratur bättre och blifva ett mera tänkande och upplyst folk.

Bland utländska skriftställare, som på vår tid sysselsatt sig med detta slags litteratur, intager Macaulay ett af de främsta rummen. Vi vilja därför välja honom till första ämnet för vår gemensamma lektyr, i det vi tillsammans genomgå några af hans berömda *Essays* *), sedan vi likväl först sökt göra oss litet förtroliga med hans skrifsätt genom en kort karakteristik öfver arten af hans författarskap.

Man finner hos Macaulay ett kraftigt och åskådligt framställningssätt, en djup och mångsidig uppfattning af ämnet och en skarpsynthet, sådan som en biograf framför alla andra behöfver, då hans blick skall nedtränga ända till grunden för den människas handlingssätt, hvars lif han skall skildra, mäta vidden af hennes inre synkrets, pejla djupet af hennes hemligaste tankar. Läger man dertill den omsorg i granskningen och den oväld i omdömet, som karakterisera de flesta af Macaulays *Essays*, de kritiska och historiska, så väl som de blott och bart biografiska, så torde man

*) Dessa så kallade *Essays* utgöras af en samling kritiska och historiska samt biografiska uppsatser, hvilka först utgifvits i *Edinburgh Review*, och sedan samlade och intagna i Tauchnitz' upplaga, gjort sin rund kring hela den läsande världen. En stor del af dem afhandla händelser och personer på Stuartarnes tid och tyckas hafva utgjort likasom förstudierna till författarens så högt berömda historiska arbete.

finna få skriftställare så väl egnade att gifva en sann och trogen skildring af nationerna i sin helhet och individerna enskilt, af seklerna i hela sin omfattning och epokerna i sina detaljer, af de i djupet arbetande principerna och de i dagen framträdande handlingarne, som han.

Han har ett eget sätt att behandla sina ämnen, i det han ej uteslutande håller sig till det föremål han vill skildra, utan gör otaliga utvikningar derifrån, och sällan släpper ett tillfälle ur händerna att yttra sig i sådana ämnen, som ansluta sig till hufvudsaken. Detta förfaringssätt, om det också å ena sidan klandras såsom alltför omständligt, gifver dock önekligen teckningarne ett mångsidigare intresse och har det goda med sig, att läsaren inhemtar mycket mera af dessa Essays, än af sådana skildringar, som hålla sig inom trängre, bestämda gränser.

Det fängslande i stylen, det träffande i bilderna och det levande i tidsmålingarne gör dessutom Macaulay, mer än någon annan, egnad att gifva åt allvarliga och djupgående ämnen en lättfattlig form, utan att dock låta dem förlora något af sin betydelse. Han har en egen förmåga att kläda historiens torra fakta i en intagande dräkt och att, genom det intresse han gifver taflans enskildheter, göra den i dess helhet intressant och lätt att fatta, äfven för oss andeligen närsynta, hvilka, förvånjda genom att aldrig sträcka blicken utom de allra trängsta personliga förhållanden, så väl i böcker som i lifvet omkring oss, lätt gripas af svindel då någon drager undan förhänget, utom hvilket vi aldrig vågat oss, och öppnar för vårt häpnande öga en verldsomfattande synkrets. Och finnes det också några af oss, som våga lyfta på en flik af detta förhänge, för att få se världen och lifvet mera i stort; dristar sig någon att gå ut från sig sjelf och sina tankars vanliga lilla återvändsgränd, så är det blott för att på långt afstånd kasta en flyktig blick utåt forntidens eller samtidens historiska panorama, hvars aflägsna konturer dock sammanflyta i ett oredigt och suddigt virr-varr för vår svaga syn, då det sällan faller oss in att rubba oss från vår låga bekväma ståndpunkt, för att sätta oss in i de förhållanden, den tidsanda vi vilja studera och på så sätt komma i rätt dager för att uppfatta både ljuspartierna och skuggsidorna af den stora taflan. — Med Macaulay är det deremot omöjligt att stå stilla; han drager oss ovilkorligen med sig dit der han sjelf fattat posto, för att med klarhet och oväld kunna bedöma sitt ämne. Han släpper icke sin läsare förr än han fört honom upp till sin egen synpunkt, och ehuru han alltid lämpat denna efter den tidsanda och de förhållanden, som gifvit sin prägel åt de

epoker eller personligheter han vill skildra, låter han dock sällan eller aldrig rubba sig från den fasta och ädla sjelfständigheten af en oförvillad rättskänsla, en genomträngande skarpsynthet och den alltid bestående domen mellan sanning och lögn, rätt och orätt.

Man har anmärkt emot Macaulay att, ehuru opartisk han än bemödar sig att synas, träda dock whigprinciperna tydligt fram, till och med i hans berömda »History of England.» Vi ville invända häremot, att, ehuru allt hvad han skrivit bär spår af frissnade åsichter, hvilka stundom måhända framträda med nog mycken skärpa, så stämplas det dock icke af partimannens ensidighet. Han gör full rättvisa åt förtjensten, dygden och snillet, i hvad leder de än kämpat, så snart kampen blott varit trogen; han bedömer ej olika tänkande från synpunkten af sina egna åsichter, utan försätter sig i de olika individernas läge, innan han dömer öfver deras handlingssätt. Om sedan det, som han i sak och princip anser för det rätta och sanna, får det rikare måttet af hans entusiasm och beundran, så ligger ju deruti ingenting hvarken förvånande eller klandervärdt.

Andra åter vilja förneka honom känsla, poesi och snillets högre lyftning. Man beundrar hans skrifter, säga de, såsom utsökta konstprodukter, helgjutna skapelser af ett ljust förstånd, en skarp blick, en fin beräkning och en öfverlägsen penna, men af poetens glöd, af snillets blix, af inspiration och idealitet förspörjer man intet. Man torde väl till en del hafva rätt i dessa påståenden, men en annan fråga blir om det kan anses för en brist hos en historiker och biograf att sakna det slags inspiration, den idealitet, som gifver poetens verk dess högsta värde. De båda arbeta ju på helt olika fält i den stora vingården. Den ene har fått till uppgift att framsöka och bringa i dagen historiens sanningar, att dissekera principer och bevekelsegrunder, att studera seklers och individers karakter; han skall väga mellan samtids och efterverlds dom, jmföra handlingar och grundsatser, fakta och uppgifter, sanning och lögn; han måste vara lika mycket den praktiska handlingens man som han är djup och skarpsinnig tänkare. Skalden deremot har en helt annan uppgift, en helt annan verksamhet. Han är ej stängd inom verklighetens, icke ens inom sannolikhetens område; han har sin verld för sig, som han sjelf skapat, der han flyger fritt så långt vingarne bära; en drömverld, en andeverld, oåtkomlig och obegriplig för det praktiska förståndet — en verld, som, antingen den framstår i ljus och sång och kärlek eller höljer sig i mjeltsjukans skumma skymning och förtvillans nattsvarta skuggor, dock alltid uteslutande är skaldens verld, den skapande

fantasiens obegränsade rike. Då historieskrifvarens konst stöder sig på det praktiska livets sanningar, stöder sig skaldens på diktens ideal, och om äfven skaldens ideal har sin höga och sublimes sanning och historiens sanningar ett högt och idealiskt syfte, såsom betecknande människoslägtets utveckling till ett bättre, dess närmande till det högsta idealet för all mänsklig fullkomlighet, så äro de dock sins emellan allt för olikartade, för att man af deras tolkare med rätta skulle kunna fordra samma egenskaper. Säkert är, och vi hafva måhända haft ett bevis nära för handen, att en skaldenatur blir en opålitlig, om också hänförande historisk skriftställare, och troligen skulle äfven de flesta historici röra sig stelt och besväradt på diktens fria område. Detta klander af Macaulay, äfven förutsatt att det alltid sloge in, tyckes således omotiveradt och på en skriftställare i hans fack icke tillämpligt. Men nu är händelsen, att der hvarest han som biograf och kritiker, utan intrång på sanningens eller öfvertygelsens helgd, kan lemna fritt spel åt ett varmt sinnes hänförelse, gör han det och saknar då ej inspiration, hvarken i språk eller tanke, såsom uppsatserna öfver Milton och Addison m. fl. intyga. Vi veta dessutom att han, i sina *Lays of ancient Rome*, äfven uppträdt som ganska lycklig skald.

Deremot skulle man kanske kunna spåra ett fel hos Macaulay, just, der hvarest författaren tydligen sjelf anser sig stå som allra felfriast. Det händer någon gång att vi öfverdrifva en dygd tills den åter öfvergår till fel, utan att vi märka det, så mycket mindre, som vi kanske inom oss yfvas litet öfver den der vackra dygden vi tro oss öfva. Så tycker man sig finna att Macaulay i sina *Essays* någon gång drifves för långt af ett vackert nit att döma opartiskt öfver förflutna tidens män och derigenom förledes att i tidsandans brister och moraliska lyten söka en allt för stor ursäkt för individens. Det förefaller åtminstone så i hans teckning af Macchiavelli, en bland de få af hans *historical Essays*, som man ej läser med full tillfredsställelse, ehuru den kanske är en bland de bäst skrifna.

Märkvärdigt nog lyckas det sällan, äfven den mäktigaste penna, att rentvå en karakter, öfver hvilken historien och efterverlden på en eller annan grund uttalat sin förkastelsedom. Bulwer har försökt det mer än en gång och försökt det fåfängt. Så t. ex. lyckas det författaren att i sin *Rienzi* taga läsarens hela intresse i anspråk för hjeltens sublimes egenskaper och sorgliga öde; man följer honom med ständigt vexande deltagande ända till den betydelsefulla vändpunkten af hans bana, då en oförklarlig svaghet kommer honom att, under en låg förklädnad och med de hånliga

orden: »Då alla andra förneka mig må jag väl förneka mig sjelf!» genom neslig flykt söka en räddning, hvilken enligt hans eljest så sublima tänkesätt ej borde haft något värde för honom, då det stora målet för all hans sträfvan, då hans lifs uppgift, Roms sjelfständighet, var förfelad. Ända hittills har läsaren sett i hjälten samma ädla, högsinnade ande, som det varit författarens afsigt att framställa; men sanningen måste ändå slutligen fram, om ock af romantiken aldrig så sminkad, och hjälten med det stolta sinnet, den mäktiga själsstyrkan, den okufliga viljan, blir en vanlig svag menniska, som ödmjukt böjer sig undan för olyckans slag och tigger af slumpen, hvilken han så länge beherrskat, en tillflykt undan döden, som förskräcker honom.

Macaulay har, ehuru på annan väg velat göra för Macchiavelli, hvad Bulwer ville göra för Rienzi och — måhända icke heller lyckats. Härom få dock våra läsare sjelfva döma, då det är vår afsigt att i detta och ett par följande nummer af Tidskriften framlägga för dem i sammanträngd form några af Macaulays Essays och deribland äfven hans skildring af Macchiavelli. Vi vilja likväl ej börja med denna utan med en annan af dessa uppsatser, — kanske den yppersta af dem, — och som tecknar en personlighet, alltför verldsbekant och beundrad af samtid och efterverld, för att icke vara oss alla, åtminstone till namnet och arten af hans skriftställarskap bekant. Det är ett af Englands största snillen, »Britternas Homer» — Milton. Om vi dertill foga Macaulays karakteristik öfver Horace Walpoles författareskap och således genom dessa trenne, Milton, Walpole och Macchiavelli, lära känna författaren både såsom historiker och kritiker, både då han rosar och tadlar, beundrar och föraktar, torde vi blifva åtminstone så pass bekanta med honom, att vi skola längta att lära känna honom närmare. Och en dylik önskan att lära känna, både våra egna och utlandets bästa författare, är det just tidskriftens syfte att väcka hos alla sina läsare.

Valet af dessa trenne, Milton, Walpole och Macchiavelli torde förvåna mången, och man skall måhända förebrå oss en viss inkonsequens i sammanförandet af trenne så heterogena personligheter, af hvarandra så motsatta karakterer. Man torde kanske anmärka att då vi tagit Milton och Macchiavelli, tvenne hvaradera på sitt sätt verldsberyktade män, tvenne vålnader från det förgångna, båda af storartade dimensioner, den ena lika afgudad som den andre afskydd, kommer Horace Walpole emellan dessa, som en dverg mellan jättar. Många känna kanske icke ens att en sådan person funnits till i verlden och tycka sig

blott på denna grund hafva rättighet att utesluta honom från så ryktbart sällskap. En och annan torde, förlåtligt nog, förblanda honom med fadren, Sir Robert Walpole, hvars politiska betydelse vi något hvar känna till. Men, med undantag af dem, hvilka möjligen på originalspråket läst Macaulays kritik öfver Horace Walpoles bref till Sir Horace Mann, är troligen antalet af dem, som känna till denne bref- och memoirskrifvare, gånkska fåtaligt, hvilket också är rätt naturligt då han, ehuru på sin tid en omtyckt författare, dock var en allt för obetydlig personlighet, sysselsättande sig i allmänhet med allt för obetydliga ämnen, för att göra sig särdeles känd utom sitt land, och måhända äfven der egentligen blott inom ett visst koteri. Orsaken hvarför vi presentera honom för våra läsare i så storartadt sällskap ligger just i den kontrast hans obetydlighet erbjuder. Vi ville visa mångsidigheten af Macaulays skriftställarskap genom att låta våra läsare se hans sätt att skildra det storartade snillet, i dess skönaste användning så väl som i dess största missbruk, till eviga sanningars förherrligande och eviga lögners försvar, samt inflytandet på karakteren af dessa olika sätt att handhafva det gudomliga lånet. Och mellan dessa, sanningens och lögnens kolassala hjeltar, ville vi, just för kontrastens skull, inflicka Horace Walpole såsom medelmåttans representant, för att visa huru författaren handskas äfven med smått folk; med sådana, som å ena sidan äro allt för obetydliga för att väcka vår beundran, medan dock deras talenter ovilkorligen göra dem bemärkta, och å andra sidan äro allt för småaktiga för att väcka vår afsky, ehuru deras karakter, eller rättare frånvaron af all sådan, ej kan undgå att väcka vårt förakt.

Efter denna hastiga redogörelse för valet af våra ämnen, vilja vi bedja våra läsare förflytta sig ett par sekler tillbaka, för att, med Macaulay till tolk, göra sin måhända första närmare bekantskap med skalden, tänkaren och fosterlandsvännen *Milton*.

Vid det alltid vanskliga försöket att göra utdrag ur ett arbete, som är förträffligt skrifvet ända igenom, vilja vi försöka utvälja hvad som för Svenska läsare kan vara af mesta intresse och hvad som kan framstå klart och någorlunda helgjutet, utan att göras dunkelt eller obegripligt genom brist på föregående kännedom om de ifrågavarande ämnena.

Då emellertid Macaulay skrifvit för Engelska läsare, hvilka äro fullkomligt bekanta både med Miltons verk och personlighet, torde det kanske vara nödvändigt att göra sig litet förtrolig med de allmännaste dragen af skaldens lif och verksamhet, innan man rätt kan fatta Macaulays närmare granskning deraf. Vi vilja därför

som hastigast uppdraga en teckning af de mest framstående och allmännast kända dragen af Miltons lefnad och karakter, för att dymedelst på förhand ifylla de luckor, som möjligen kunna uppstå, då författaren tror sig tala endast till sådana personer, för hvilka dessa fakta redan äro bekanta.

Milton föddes 1608. Hans anlag voro utomordentliga och redan tidigt framlyste det snille, som sedan gjorde honom verldsberömd; han erhöll en i högsta grad vårdad uppfostran, hvilken han, med ovanlig kärlek till studier och sällspord arbetsförmåga, sjelf fortsatte långt utöfver den tid, då uppfostran vanligen anses slutad. Han beredde sig länge och samvetsgrannt för den odödlighet hans snille en gång skulle bereda honom, sedan det genom studium och eftertanke så småningom hunnit utveckla sina stora inneboende krafter. Han var nära trettio år, då han skref till en vän:

»Hör mig och låt mig för en gång tala ur en högre ton utan att rodna. Du frågar hvad jag väntar af mig sjelf. Med Guds hjälp, ett odödligt namn! Men hvad gör jag? Jag låter mina vingar växa och bereder mig till flygt, men min pegasus är ännu ej stark nog, att bära mig till ljusets rymder.»

Milton ansåg sig således ej färdig vid en ålder, då de fleste af nutidens unga skalder redan uttömt sina brådmognade krafter. Törhända ligger häri en lösning af den frågan, som så många göra, huru det kommer sig, att vi väl hafva rika gålfvor, stora anlag, lofvände snillen ibland oss, men sällan eller aldrig någon, som håller hvad han i början tycktes lofva.

Milton hade redan vid universitetet gjort sig bemärkt, så väl genom sin kärlek till studier, som genom sina öfverlägsna anlag, och skref mycket redan som ung, dels latinsk, dels italiensk poesi, samt på modersmålet en del af sina smärre poemer; men sina bästa krafter sparade han. Vid hemkomsten från en resa i utlandet bosatte han sig i London, der han egnade sig, dels åt fortsättningen af egna arbeten och studier, dels åt uppfostrandet af några söner till närmare vänner, medan han nu som alltid förde ett stilla, måttligt och arbetsamt lefnadssätt. Först omkring år 1641 indrogs han i tidens politiska och kyrkliga stridigheter, då han alltid ställde sig på frihetens sida, så väl i politiska som i religiösa frågor och skref mycket emot biskoparne och den rådande kyrkan, »för att hjälpa Puritanerna mot Prelaterna, som voro dem öfverlägsna i lärdom,» såsom han sjelf sade. Det var, enligt Johnson, under utarbetandet af en af dessa ströskrifter, som han först kom till ett rätt uppskattande af sina egna krafter och inom sig gjorde ett löfte

att utträtta någonting till sitt lands nytta och heder. »Men detta,» sade Milton sjelf, »kunde ej ernås annat än genom brinnande bön till den Evige Anden, som kan rikta människoförmågan med all kunskapens och ordets makt och sända ut sin Serafim med den helgade elden från Hans altare att beröra och rena jordiska läppar. Härtill måste läggas trägna studier, ständig iakttagelse och insigter i alla höga och sköna konster och vetenskaper, hvarförinnan och intilldess Anden blifvit likasom omsluten med full förmåga jag troget ernar bida min stund.» Af ett löfte, sådant som detta, tillägger hans biograf, på en gång rationellt och brinnande af nit och fromhet, kunde väl väntas något sådant som *The Paradise Lost*.

Rörande hans offentliga karakter och verksamhet, samt de öfverlägsna krafter såsom prosaist han derunder fick tillfälle att utveckla, säger oss Macaulay tillräckligt, hvarför det här är nog att nämna det han skref nästan i alla ämnen, och alltid i en storsinnad anda för sanning, frihet och upplysning. Han disputerade derjemte i många frågor med tidens lärdate män, skref afhandlingar om uppfostran, om rättighet till äktenskapsskillnad och flere andra sociala tvisteämnen; skref dessutom i många af dagens mest brännande politiska frågor, alltid som fiende till tyranniet, det godtyckliga tvånget, fördomen och okunnigheten och var slutligen den förste, som höjde sin röst för tryckfrihet och fri yttranderätt. Hans förhållande efter Carl den förstes död, och under protektoratet kommer Macaulay att visa oss.

Efter Carl den andres återkallande och sedan alla frihetsvännernas förhoppningar ramlat, drog Milton sig åter tillbaka till privatlivets stillhet. Der började han på nytt sina arbeten, inom ett område der hans snille, hvars vingars tillväxt han så noga vårdat och så troget bidat, kände sig lika hemmastadt som den infödde i sitt fosterland. Han hade verkat och arbetat stort och nitiskt på fremmande gebiet, men poesien var dock hans snilles rätta hemland; han hade talat herrligt, ståtligt, bättre än de flesta kanske, på prosans hvardagligare tungomål, men hans rätta språk, hans snilles rika, klingande, tankedigra modersmål det var och förblef dock poesien. Han var omkring femtio år, då han på allyar började det stora verk, som befästade hans odödlighet, men hvilket dock ej uteslutande upptog hans krafter, utan lemnade honom tid att på lediga stunder utarbete åtskilligt annat, dels i historisk väg, dels såsom förut i sådana ämnen, som rörde dagens frågor. Först omkring 1652 utkom hans *Förlorade Paradis*, hvilket som man

vet inbringade honom en helt obetydlig summa, medan det dock skänkte hans fäderneslands litteratur en af dess största skatter.

Ju äldre han blef och ju mera han drog sig undan beröringen med det yttre verldslifvet, desto fridsammare, lugnare och blidare blef hans sinnesstämning. Om han som yngre i politiska och sociala frågor uppträdde med bitterhet och hätskhet mot sina fiender, eller rättare mot fienderna till hvad han ansåg för det enda sanna och rätta, så måste det mera tillskrifvas den tid och de förhållanden, i hvilka han lefde, än någon oförsonlighet i hans sinnelag. En författare har anmärkt (säger Mitford i sin skildring af Miltons lefnad) att under den stora frihetskampen berodde hvarje enskild mans åsigt på den synpunkt, hvarur han från början kommit att se saken. Då hvar och en ansåg sin synlinie för den enda riktiga måste således dessa, kommande från motsatta utgångspunkter, ovilkorligen skära hvarandra och råka i strid. Ingen såg sanningen i dess rätta dager — ingen såg *hela* sanningen, dertill fanns icke ljus nog.»

Mitford fortsätter — »Jag kan ej tänka mig något sublimare än den store skalden vid slutet af sin lefnad — fattig, sjuk, blind, taldad, förföljd, på en tid då han var lika litet förstådd af det parti, för hvilket, som af det *mot* hvilket han kämpat, och bland människor, hvilka han stod så långt framom, att afståndet gjorde honom sjelf dvergaktig i deras ögon. Och dock under allt detta lugnt lyssnande till sina egna ingifvelsens sång, icke knotande mot Herrans vilja eller afsägende sig en gnista af sitt mod och hopp, utan bärande upp sitt öde med högsinhet och kraft, och styrande sin kosa rätt mot målet. — Först af andra lära vi att Milton under sina sista lefnadsår ännu hade belackare oah förhånare, och vi skulle varit okunniga om att han äfven i ungdomens dagar haft fiender om de ej tillika varit hans fäderneslands.»

Otaliga bevis på den fromhet och undergifvenhet, hvarmed han bar sin blindhet, har man i hans egna verk, och vi kunna ej afhålla oss från att anföra något häraf, äfven med fara att trötta en och annan läsare.

Så t. ex. säger han till svar på några af sina motståndares illvilliga påstående, att hans blindhet var ett Guds straff för hans orättfärdiga tänkesätt:

»Att vara blind är icke en olycka, men att icke kunna bära sin blindhet, det vore i sanning den största olycka. — — Må belackarne af Guds domar tåga med sina hädelser. Må de veta, att jag hvarken sörjer öfver mitt öde eller ångrar mitt handlings sätt; att jag förblifver fast och oryggelig i mina åsigt, att jag hvarken

tror på eller har funnit att Gud vredgas, tvertom, att jag i saker af djupaste vigt erfarit och erkänt hans nåd och hans faderliga godhet mot mig. Att jag, framför allt, med afseende på denna hemsökelse ödmjukt underkastar mig Hans gudomliga vilja, ty det är Han sjelf, som tröstar och uppehåller min ande, alltid seende mer deruppå hvad godt han skall gifva än hvad han skall förvägra mig. — — — — Icke heller bekymrar det mig, såsom ni måhända tror, att blifva räknad bland de blinda, de bedröfvade, de olyckliga och svaga, efter jag just för den skull kan hoppas att hafva ännu ett anspråk på den högste Fadrens nåd och värn. Det fins en väg — aposteln är min sagesman — genom svaghet till den högsta kraft. Må jag då vara en af de svagaste, om blott i min svaghet den odödliga och bättre kraften så mycket herrligare utvecklar sig; om blott i mitt mörker det gudomliga anletets ljus strålar så mycket klarare; ty då skall jag vara på en gång den svagaste och den mäktigaste — på en gång blind och klart seende. Jag skall blifva just genom denna skröplighet helad och fullkomnad, just genom detta mörker iklädd ljus. Och i sanning, vi som äro blinde förbises ingalunda af den gudomliga Försynen, hvilken, då vi äro ur stånd att skåda något annat än Honom sjelf, ser till oss med så mycket större förbarmande. Gudomlig lag och gudomlig nåd har gjort oss, icke allenast trygga, utan likasom helgade för människornas ondska och tycks hafva bragt mörker öfver oss, icke så mycket genom borttagandet af våra ögons ljus, som icke mera genom öfverskyggandet af den himmelska kärlekens vingpar. Dessutom, då jag icke försjunkit i någon lättjans dvala, sedan min syn öfvergifvit mig, utan ännu är verksam, ännu redo att gå med de främsta i varmaste striden för friheten, har jag på min sida de första och bästa i landet. Efter jag således kan hemta tröst i min blindhet både hos Gud och människor, så må ingen tro att jag förlorat min syn i en orättfärdig sak. Och långt vare ifrån mig hvarje sådant bekymmer; långt vare ifrån mig att hafva så litet mod, att jag ej skulle vara i stånd att utan tvekan förakta dem, som belacka mig för min blindhets skull, eller så liten försonlighet, att jag ej skulle vara i stånd att med ännu mindre tvekan förlåta dem.»

För icke så många år sedan upptäcktes ett ännu okänt manuskript af Milton, en religiös afhandling, som visar att han mot slutet af sin lefnad råkat in på några villomeningar i fråga om Treenigheten m. m. samt skiljt sig från sina fordna trosförvänder och sökt bilda sig en egen tro, den han med ett ständigt och outsläcktligt begär efter sanningen sökte i Guds egen bok. »Och

man skulle väl hafva trott,» säger Mitford, »att ett så fromt sinne, förenadt med ett så kraftigt förstånd och så djupa insigter skulle hafva lyckats frammana »Sanningens stjernbild,» ur molnen. Men hvar vi se, finna vi människans stolthet tvingad att böja sig i stoftet och hennes svaghet lagd i dagen. Till Miltons ursäkt måste dock ihågkommas, att han lefde på en tid, då allting befanns i ett stadium af antingen uppbyggande eller nedrivande — att ett jäsamne hade likasom brustit ut öfver hela verldsytan och upplöst samhällenas grunder. Den gamla tros läran, de gamla institutionerna, allt hade ramlat. Långa glänsande perspektiver af idealisk fullkomlighet öppnade sig för människornas ögon, förbländade deras omdömen. Aldriga män, grånade i lifvets tjänst under sökandet efter praktisk vishet, gäfvos vika för det magiska inflytandet. Det herrskade i senaterna, i kyrkoråden, i lägren. Hvad under då om poeten, visionär till yrket, den drömmande teoristen, han som företrädesvis dväljes bland de abstrakta begreppens och idealets värld — hvad under om också han blef vilseledd!»

»Emellertid,» fortsätter Mitford, »visar oss det nyfunna manuskriptet att dess författare i allt är densamme. Att hans stränga forskande sanningsbegär, hans fria omdöme, han orädda uppriktighet, likasom hans höga moraliska principer och hans brinnande fromhet och gudsdyrkan alltid förblifvit orubbade.»

Så långt Mitford.

— Vi få då hoppas på ett högre förbarmarde för en stor om ock på sistone vilsekommen ande, hoppas, såsom han sjelf på ett ställe säger — »att Gud skall utan tvifvel förlåta hvarje uppriktigt forskande efter sanningen, äfven om det i något skulle befinnas bristande; att då Gud ej skapat människan felfri, skall Han ock hafva förbarmande med hennes ofrivilliga fel.»

Milton var trenne gånger gift och hade flera döttrar, hvilka jemte ett par vänner läste för honom under hans blindhet, skrefvo efter hans diktamen och vårdade honom under hans sista sjukliga år. Hans första äktenskap var i början mindre lyckligt, hvilket tros hafva medverkat till hans beslut att höja sin röst för rättighet till äktenskapsskillnad.

Han hade af sin far, hvilken var en stor musikus, ärft en varm kärlek till tonkonsten, som framlyser på många ställen i hans skrifter, och han beskrifves ofta såsom sjungande vid orgeln, sitt älskling sinstrument. Han dog i fattigdom vid hög ålder.

Och nu torde väl våra läsare anse det vara hög tid, att vi öfvergå till den utlofvade framställningen af

MACAULAYS SKILDNING AF MILTON.

Det är den ofvannämnda religiösa afhandlingen, skriven på latin och funnen först 1823, eller mer än 100 år efter författarens död, som gifvit Macaulay en, som det tyckes, kärkommen anledning, att sysselsätta sig med teckningen af Miltons karakter, hans skaldskap och hans offentliga lif. Sjelf yttrar han härom följande, som kan tjena till inledning för vårt sammandrag af hans intressanta skildring.

Vi vilja begagna oss af det, om än blott flyktiga intresse, som upptäckten af detta märkvärdiga arbete väckt. De sluge capucinermunkarne predikade aldrig öfver ett helgons lif och underverk, utan att förut hafva uppväckt sina åhörarens andäktiga känslor genom att förevisa någon relik af den helige mannen, ett stycke af hans klädnad, en lock af hans hår eller en droppa af hans blod. Följande samma princip, ernä vi begagna oss af den intressanta upptäckten, för att, medan detta minne af en stor och ädel man ännu utgör det allmänna talämnet, säga något om hans moraliska och intellektuella egenskaper. Vi äro öfvertygade att ingen klandrar oss om vi, vid ett tillfälle sådant som detta, för en kort stund vända oss bort från dagens ämnen, för att i kärlek och djupaste vördnad hembära Miltons snille och dygder vår hyllning. — Milton poeten, statsmannen, filosofen, Engelska litteraturens ära, Engelska frihetens stridskämpe och martyr.

Det är genom sin poesi Milton gjort sig mest känd, och det är om hans poesi vi först ämna tala. Genom hela den civiliserade verdens sammanstämmande omdöme har han blifvit anvisad en plats bland konstens största mästare. Hans smädare, ehuru öfverröstade, hafva dock icke blifvit tystade. Det finnes många kritici, somliga af högt rykte, hvilka företagit sig att i samma anddrag rosa poemerna och smäda poeten. Arbetena, i sig sjelfva betraktade, medgifva de ett värde, högt nog att gifva dem rum bland människosnilletts ädlaste alster. Men de vilja ej tillåta författaren att ställas i jembredd med de store män, hvilka, födda under civilisationens barndom, genom egen öfverlägsenhet ersatte bristen på kunskaper och, ehuru sjelfva utan modeller, skänkte efterverlden typer af skönhet och förträfflighet, som trotsa all efterhärming. Milton, säga de, ärfde blott hvad hans föregångare skapat; han lefde i en upplyst tid; han erhöi en ytterst vårdad uppfostran,

och man måste därför, om man rätt vill uppskatta hans förmåga, göra betydliga afdrag i betraktande af dessa förmåner.

Vi våga tvertom påstå, ehuru orimlig än anmärkningen torde förefalla, att ingen skald någonsin haft att kämpa emot mer missgynnande omständigheter än Milton. Han misstänkte såsom han sjelf medgifvit, att han blifvit född »ett tidehvarf för sent.» I anledning af detta yttrande har Johnson funnit för godt att göra honom till skottafla för månget misslyckadt speord. Vi tro att skalden bättre förstått arten af sin konst än kritikern. Han insåg att hans poetiska genius icke vann någon fördel af civilisationen, som omgaf honom eller af lärdomen, som han inhemtat och han såg tillbaka med någonting likt saknad på mindre hyfsade tiders enkla språk och lifliga intryck.

Saken är den, att vanliga betraktare sluta af de praktiska vetenskapernas framsteg till de ideella konsternas. De förras utveckling sker gradvist och långsamt. Sekler åtgå till samlandet af blotta elementerna, ännu andra sekler att åtskilja och sammanföra dessa. Äfven sedan en gång ett system är bildadt återstår ännu något att tillägga, att ändra eller förkasta. Hvarje generation tillgodonjuter ett rikligt förråd, som af forntiden blifvit henne testamenteradt och öfverlåter i sin ordning detta förråd, tillökadt med nya skatter, åt kommande sekler.

Men det är ej så med musik, med målning eller med skulptur. Ännu mindre med poesi. Bildningens framsteg förse sällan dessa konster med bättre typer för imitation. De torde visserligen förbättra de instrumenter, som fordras för det mekaniska arbetet i musikerns, skulptörens och målarens konst. Men språket, poesien mekanik, lämpar sig bäst för dess ändamål, då det ännu befinner sig i oslipadt naturskick. Nationer likasom individer förnimma först och abstrahera sedan. De öfvergå från individuella bilder till allmänna begrepp. Deraf kommer att ett bildadt samhälles språk är filosofiskt och det halvciviliserade folkets poetiskt.

Det sunda förnuftet är poetens värsta fiende. Måhända skulle man till och med kunna påstå, att ingen kan vara skald eller ens fullkomligt uppfatta poesi utan en viss slags ofriskhet i förståndet; om man nemligen, såsom vi, med poesien mena konsten att använda ord på ett sätt, att de frambringa en fullkomlig illusion för inbillningen, konsten att åstadkomma med ord detsamma som målaren med färger. Den störste bland poeter har med några få rader, allmänt beundrade för språkets kraft och skönhet och ännu mera värderika för den riktiga idé de gifva om den konst, i hvilken han var mästare, förklaradt just hvad vi mena:

Då fantasien manur fram

*Af dunkla aningar en formlös skara,
Poetens penna ger dem lif och själ och skänker luftigt intet
Gestalt och namn och bostad uti verkligheten.*

Denna förmåga är frukten af den »höga yra,» som han tillskrifver poeten — en sublim yra utan tvifvel — men dock en yra. Sanning är onekligen väsendtlig för all poesi, men det är icke det sunda förnuftets sanning. Utvecklingen bör vara sann, men sjelfva utgångspunkten är en fiktion. Sedan de första suppositionerna blifvit antagna måste allt fortgå följdriktigt; men dessa första antaganden fordra en grad af lättrogenhet, som svårligen står tillsammans med sunda förnuftets domslut. Derfor äro af alla människor, barnen de, som hafva lifligaste inbillningskraften. De öfverlemna sig utan tvekan åt hvarje illusion. Hvarje bild, som med någorlunda klarhet framhålles för deras själs öga, frambringar hos dem hela styrkan af en verklighet. I ett oodladt samhällstillstånd äro människorna barn, blott med en större mångfald af idéer. Det är därför i ett dylikt samhällsskick, som vi kunna vänta att finna det poetiska temperamentet i dess högsta fullkomning.

Poesien frambringar samma illusion för den andeliga synen, som en lanterna magica för den fysiska, och likasom denna verkar bäst i ett mörkt rum, så uppnår poesien lättast sitt mål under en mörk tidsålder. Då kunskapens ljus bryter in öfver dess trollspel, då verklighetens konturer framträda allt mer och mer bestämda och probabilitetens skuggor klarna och öfvergå till visshetens dagar, då bortskrämmas, såsom elfvorna för soluppgången, de luftiga andeväsen skalden frammanar, färgorna blekna och dragen blifva allt mer och mer sväfvande. Vi kunna ej på samma gång skärpa ögat till sanningens genomträngande och sluta det, för att öfverlemna oss åt fiktionens tjusande drömspel.

Vi tro därför, att det är långt svårare att blifva en stor skald under en upplyst och civiliserad tidsålder, än det var för de gamle; att det är långt svårare för en man med öfverlägsna kunskaper och vetenskaplig bildning, en man med nutidens filosofiskt forskande och spekulativa sinne, att så fullkomligt införlifva sig med det rent poetiska elementet, som forntidens skalder, för hvilka inspirationen var allt. Vi hafva på vår tid sett stora förmågor, ihärdigt arbete och djupsinnigt tänkande använda i striden mot tidens anda och använda, vi vilja ej säga rent af förgäfves, men med tvifvelaktig framgång och svagt bifall.

Om vi resonnerat riktigt har ingen poet någonsin besegrat så stora svårigheter som Milton. Han erhöll en lärd uppfostran, hade grundligt studerat de klassiska skriftställarne, var djupt invigd i den Rabbinska litteraturens mysterier, och förtrolig med hvarje nyare Europeiskt språk, af hvilket nöje eller gagn då för tiden kunde hemtas. Han var måhända den enda stora skald på senare tider, som utmärkt sig genom förträffligheten af sin latinska vers — åtminstone anse vi ingen i detta afseende jemförlig med Milton. Vi hafva hans biografist, Johnson, emot oss i denna punkt, men Johnson hade studerat medeltidens dåliga skribenter, till dess han blifvit helt och hållet känslolös för det Augustinska tidevarfvets rena smak och var lika litet kompetent att döma mellan dessa olika skrifsätt som en drinkare att döma mellan tvenne vinsorter.

Versifikation på ett dött språk är en drifhusplanta, en sällsynt, svag och långt ifrån hemtad imitation af hvad som i sin ursprungliga jordmån vuxit i frisk och vild yppighet. Den jordart, hvilken dylika sällsyntheter fordra, är vanligen lika olämplig för alstren af en frisk, egendomlig poesi, som drifhusets blomkrukor för ekarnes väldiga rötter. Att författaren till *Det förlorade Paradiset* var i stånd att lämpa sitt snille äfven till latinets verskonst är därför i sanning beundransvärdt. Aldrig fanns en så bestämd originalitet och en så fin efterhärming förenad, som i hans Epistel till Manso. I alla Miltons poemer är det konstlade maneret, som är oundgängligt för dylika arbeten, beundransvärdt väl iakttaget, medan på samma gång hans snille gifver dem ett eget behag, en anstrykning af ädel frihet, som utmärker dem från alla andra arbeten af samma slag. De påminna oss om en stance i hans eget herrliga poem, som beskriver de gudomliga härskarornas kämpalekar i oväpnad frihet, medan »högt öfver deras hufvuden hängde den himmelska rustningen, af guld flammande klart och af blixtrande diamant.»

Vi kunna ej åse de lekfulla öfningar, till hvilka Miltons snille stundom öfverlåter sig, utan att uppfånga en skymt af den strålande och fruktansvärda rustning det vanligen bär. Styrkan af hans fantasi segrade öfver hvarje hinder. Så intensiv och lefvande var hans snilles eld, att den icke allenast ej qväfdes under tyngden af bränslot, utan genomträngde hela den öfverväldigande massan med sin lefvande värme och rika strålgans.

Det är ej vår mening att försöka någonting likt en fullständig analys af Miltons poesi. Allmänheten har länge varit ense om förtjensten af de mest framstående partierna, den ojemförliga

harmonien af versbyggnaden och öfverträffligheten af en styl, hvilken ingen medtäflare varit i stånd att uppnå och ingen parodist att förnedra; en styl, som utvecklat till den högsta fulländning det Engelska språkets ordrikhet och kraft och till hvars skönhet både döda och lefvande språk skattat något af grazie, af energi eller af väljud. På det kritikens vidsträckta fält, inom hvilket vi stå i begrepp att inträda, hafva otaliga skördemän redan svängt sina liar. Dock är skörden så ymnig, att äfven en senfärdig axplockares vårdslösa letande kan belönas med en kärfve.

Det mest framstående karaktersdraget af Miltons poesi är den ytterliga aflägsenhet af de idéförbindelser, hvarigenom den verkar på läsaren. Dess verkan frambringas icke så mycket genom bestämda yttranden, som icke mera genom blotta hänsyftningar, icke så mycket genom de idéer, den omedelbarligen väcker, som genom andra idéer, hvilka stå i förbindelse med dessa. Han elektriserar sinnet medelst ledare. En människa, totalt utan all fantasi, kan dock ej undgå att förstå Iliaden. Homer gifver honom intet val och fordrar af honom ingen ansträngning, utan åtager sig sjelf allt och ställer bilderna i så klar dager, att det är omöjligt att förblifva blind för dem. Miltons arbeten kunna ej fattas eller skänka njutning, utan att läsarens sinne samverkar med skaldens. Han målar ingen fulländad tafla eller spelar för blott passiva åhörare. Han gör utkastet och lemnar åt andra att fullända detaljerna. Han slår an tonarten och fordrar af sina åhörare att taga ut melodien.

Vi höra ofta talas om poesimens magiska inflytande. Vanligen innebär detta uttryck alldeles ingenting, men tillämpadt på Miltons poesi är det fullkomligt på sin plats. Den verkar likt en trollformel. Dess förtjenst ligger mindre i den påtagliga meningen än i den dolda betydelsen. Det tyckes vid första ögonkastet ej ligga mera i hans ord än i andras. Men dessa ord hafva sin egen trollkraft. Ej förr äro de uttalade än det förgångna blir närvarande och hvad fjerran är kommer nära. Skönheten uppenbarar sig på en gång under nya former och minnets alla grasplatser gifva upp sina döda. Ändra meningens form, utbyt en enda stafvelse mot en annan och hela verkan går förlorad. Trollformeln mister sin kraft och den, som då trodde sig kunna göra några underverk med den, skulle finna sig lika bedragen som Cassim i den Arabiska sagan då han stod ropande »öppna dig Hvete, öppna dig Korn,» vid dörren, som ej lydte annat ljud än »öppna dig, Sesam.» Drydens ömkliga misslyckande i sitt försök att på sin styl öfverflytta

en del af *Det förlorade Paradiset* är ett anmärkningsvärdt bevis härpå.

Till stöd för dessa påståenden kunna vi anföra, att knappast något af Miltons poesi är mera allmänt känt och oftare citeradt än sådana strofer, som äro föga annat än namnförteckningar. De äro ej alltid mera på sin plats eller mera väljudande än andra namn. Men de hafva icke dess mindre en trollkraft, som är dem egen. Hvert och ett af dem är den första länken i en lång kedja af idéförbindelser. Likasom återseendet af vårt barndomshem på äldre dagar, likasom en fosterländsk sång, hörd i fremmande land, frambringa de på oss en verkan, aldeles oberoende af deras skenbara värde. Än föra de oss tillbaka till någon aflägsen tidpunkt af historien. Än försätta de oss i fjerran verldsdelars fremmande seder och omgifningar. Än uppkalla de alla barndomens kära klassiska minnen, skolorummet, vår hundörade Virgilius, fridagarne och prisutdelningen. Än besvärjer den fram glänsande vålnader från den romantiska riddartiden, de trofébeprydda stridsbanorna, de broderade banéren, de betydelsefulla valspråken, de spökande skogarne, de förtrollade trädgårdarne, föräskade riddares hjeltebragder och befriade prinsessors smålöjen.

I intet af Miltons arbeten har hans egendomliga styl utvecklats så lyckligt som i *il Allegro* och *il Penseroso*. Det är omöjligt att föreställa sig det språkets mekanism kan bringas till en högre grad af utsökt fulländning. Dessa poemer skilja sig från andra likasom den äkta rosenoljan skiljer sig från vanligt rosenvatten, den koncentrerade extrakten från den tunna utspädda mixturen. De äro i sjelfva verket icke poemer, i ordets vanliga bemärkelse, utan snarare en samling af häntydingar, så framställda, att läsaren af hvar och en af dem måste bilda sig ett eget poem. Hvarje epithet innebär tillräckligt att deraf skapa en stance.

Här öfvergår Macaulay till en granskning af tvenne af Miltons arbeten, som hos oss äro mindre kända, hans *Comus* och *Samson Agonistes*, tvenne lyriska poemer i dramatisk form, samt yttrar sig angående försöket att af dramats och odets fientliga elementer bilda ett harmoniskt helt, hvilket, ehuru försökt af Milton och många stora poeter, han dock måste erkänna icke ens fullkomligt lyckats hans hjelte. Hans hänvisningar till de klassiska poeterna, det Grekiska dramat, och den senare Italienska poesien och dessas inflytande på Miltons arbeten förbigå vi och anföra blott några allmännare reflexioner öfver dramats behandling, som äro af intresse.

— — Det finnes kanske icke tvenne slag af komposition, som äro så väsendtligt skiljaktiga, som dramat och odet. Dramaturgens hufvudsak är att hålla sig sjelf undan och icke låta något

annat synas än de karakterer han vill framställa. Så snart han drager uppmärksamheten till sina personliga känslor är illusionen bruten. Verkan häraf är lika obehaglig, som den, hvilken från scenen åstadkommes af regissörens röst eller en handtlångares inträde vid en scenförändring. Häraf kom att Byrons tragedier voro hans minst lyckade produktioner. De likna de papptalor, som någon välvillig barnvän uppfunnit, och der ett enda rörligt hufvud visar sig på tjugo olika figurer, så att samma ansigte tittar upp på oss, än ur en husaruniform, än ur en domares pelskrage och än ur tiggarens trasor. I hvarje karakter, patrioters och tyranners, hatares och älskares, spåras i ögonblicket Childe Harolds dystra uppsyn och hånliga leende. Men detta slags egoism, ehuru olyckligt för dramat, är just odets inspiration. Det tillhör just den lyriske poetens konst att utan återhåll öfverlåta sig åt sina egna känslor.

Milton har, vid försöket att sammangjuta de båda stridiga elementerna, lyckats bättre i sin *Comus* än i *Samson*, derigenom att han låtit hufvudpersonen bibehålla den naturliga, rent lyriska karakteren och blott till skenet gjort henne dramatisk. Större delen af stycket måste läsas såsom majestätiska monologer, och den som så läser det, skall hänföras af dess vältalighet, dess sublimes idéer och välljudet af dess rytm. Afbrottet af dialogerna lägga dock band på poetens flykt och bryter läsarens illusion. Det är då Milton frigör sig ur dialogens fjettrar, då han afstår från sträfvandet att förena tvenne skiljaktiga skriftsätt, då han utan tvekan kan öfverlemna sig åt sin höga inspiration, som han öfverträffar till och med sig sjelf. Då uppenbarar han sig, likt styckets goda genius, fri från hvarje jordisk slagg, i himmelsk frihet och himmelsk skönhet; han tyckes likasom triumferande utropa:

»Då nu mitt värf fullbordadt är,

Jag flyger fritt hvarthän det bär,»

att fara jorden kring, att svinga sig uppöfver molnen, att bada i regnbågens elyseiska dagg och inandas de balsamiska vällukter, som Zephirs doftande vingar sprida bland Hesperidernas susande lunder.

Der äro flere af Miltons mindre skaldestycken, om hvilka vi gerna skulle vilja yttra oss. Ännu heldre skulle vi vilja ingå i en detaljerad undersökning af det beundransvärda poemet — *Det återvunna Paradiset*, hvilket, besynnerligt nog, nästan aldrig nämnes annat än såsom ett exempel på blindheten af den faderskärlek författare hysa för sitt snilles alster. Att Milton misstog sig då han föredrog detta verk, ehuru förträffligt det är, framför det Förlo-

rade Paradiset, medgifva vi gerna. Men vi äro öfvertygade, att det icke dessmindre står lika högt öfver hvarje poem, som alltsedan skrifvits, som *Det Förlorade Paradiset* står öfver detta. Som utrymmet hindrar oss att ingå i någon längre diskussion härom, skynda vi att öfvergå till det utomordentliga verk, som genom de flesta kritikeres sammanstående omdöme blifvit ställt bland den högsta klassen af det skapande människosnilletts alster.

Det enda poem på senare tider, som kan jämföras med *Det Förlorade Paradiset*, är *Den Gudomliga Komeden*. Miltons ämne liknade i vissa afseenden Dantes; men han har behandlat det på ett helt olika sätt. Vi anse oss ej kunna bättre ådagalägga vårt omdöme, rörande vår store skald, än genom att jämföra honom med den Toskanska litteraturens fader.

Miltons poesi skiljer sig från Dantes på samma sätt som Egyptens hieroglyfer skiljde sig från Mexicos bild-skrift. De bilder Dante använde tala för sig sjelfva; de stå der helt enkelt för hvad de äro. Miltons deremot hafva en betydelse, som ofta blott af de invigde kan skönjas. Deras värde ligger mindre i hvad de direkt representera än i hvad de aflägsat häntyda på. Ehuru sällsamma, ehuru groteska de uppenbarelser äro, hvilka Dante åtager sig att framställa, tvekar han aldrig att beskrifva dem. Han gifver oss skapnaden, färgen, ljudet, lukten, smaken; han räknar antalen, han mäter storleken. Hans liknelser hafva hela noggrannheten af en resebeskrifning. Olikt andra skalders och isynnerhet Miltons, framställas de på ett simpelt, påtagligt, helt affärslikt sätt, icke för skönheten af det föremål hvarifrån de hemtas, icke för att utgöra en ny prydnad i poemet, utan helt enkelt blott för att göra författarens mening lika tydlig för läsaren, som den är för honom sjelf.

Såsom en parallel mellan Dantes omständliga detaljer och Miltons dunkla hänsyftningar, vilja vi jämföra deras skildring af döds-plågorna. Milton undviker alla vämjeliga detaljer och tager sin tillflykt till ett dunkelt, men hemskt och fruktansvärdt bildspråk: Förtviflan ilande från sjukbädd till sjukbädd, att håna de usla med sin omvårdnad, döden skakande öfver dem sin lia, men oaktadt deras böner dröjande att slå till. Hvad säger Dante: »Der var en sådan jemmer, som om alla de sjuka, hvilka mellan Juli och September ligga i Valdichianas, de Toskanska kärtrakternas och Sardinien's hospitaler, varit hopade tillsammans i en stor grop, och en sådan stank utgick derifrån, som förruttnade kroppar pläga gifva ifrån sig.»

Vi vilja ej åtaga oss det svåra värfvet att afgöra, hvilkendera af tvenne sådana poeter har företrädet framför den andra. Hvar och en är på sitt område öfverträfflig, och vi kunna tillägga att hvar och en, klokt eller lyckligt nog, valt det ämne, som lämpat sig bäst för utvecklingen af hans egendomliga förmåga. Den gudomliga komedien är en personlig berättelse. Dante framställer sig sjelf såsom ögon- och öronvittne till allt hvad han förtäljer. Milton deremot nämner aldrig sig sjelf, står helt och hållet utom berättelsens gång och kan därför med dunkla anspelningar häntyda, der den andre, såsom ögonvittne och deltagare i handlingens utveckling, måste omständligt beskrifva.

Af alla poeter, som i sina verk infört öfvernaturliga väsendens medverkan, har Milton lyckats bäst. Här viker Dante obestriddigen undan för honom. Som detta är ett ämne, om hvilket många förhastade omdömen blifvit fällda, vilja vi uppehålla oss något längre härvid. Milton har ofta blifvit klandrad för det han ålagt sina andeväsen funktioner, som icke tillkomma andar. Men dessa inkast, ehuru sanktionerade af stora namn, våga vi påstå härflyta från den djupaste okunnighet om poesiens konst.

Hvad äro andar? Hvad äro våra egna själar, det slags andar, som äro oss mest bekanta? Vi iakttaga vissa fenomen. Vi kunna ej spåra någon materiel grund för dem. Vi antaga därför, att någonting finnes till, som icke är materie. Men om detta något kunna vi ej göra oss en föreställning. Vi kunna definiera det blott med negativer. Vi kunna resonnera öfver det blott genom symboler. Vi hafva en benämning, ett ord för det, men ingen bild af det, och skaldekunstens ämnen äro bilder, icke ord. Skalden begagnar sig visserligen af ord, men de äro blott verktygen för hans konst, icke målet. De äro materielen, som han skall använda så, att en taffla framstår för själens öga. Och äro de ej så använda, kunna de ej mera kallas poesi, än målareduken och färglådan kan kallas taffla.

Logikern må tala om abstrakta begrepp, men massan af menniskor måste hafva bilder. Den starka böjelsen för afguderier hos hopen, under alla tidskiften och bland alla nationer, kan ej förklaras på någon annan grund. Man har skäl att tro det Greklands första innevånare dyrkade en osynlig Gud. Men begäret efter något mera påtagligt föremål att tillbedja alstrade inom några få århundraden den oräkneliga mängden af Gudar och Gudinnor. På samma sätt ansågo de gamle Perserna det vanvördigt att framställa Skaparen under en mensklig form, och dock öfverflyttade de på Solen en dyrkan, som de sade sig blott vilja egna den Högsta An-

den. Judarnes historia innehåller berättelsen om en fortsatt kamp mellan den rena Deismen eller tron på en enda osynlig Gud, och det sällsamt förledande begäret att hafva något synligt och påtagligt föremål att dyrka. Måhända har ingen af de orsaker man uppgifvit för snabbheten af Kristendomens utbredande i världen, medan Judendomen knappast vunnit en enda proselyt, verkat så mäktigt som denna känsla. Gud, den oskapade, den osynlige, den ofattlige, vann blott ett ringa antal tillbedjare. En filosof kunde beundra den sublimes idéen, men massan vände sig missnöjd bort från ord, som icke framställde någon fattlig bild för deras sinne. Det var inför Gudomen, förkropppligad i mänsklig form, vandrande bland människorna, lidande af deras svagheter, lutad till deras bröst, gråtande vid deras grafvar, slumrande i krubban, blödande på korset, som Synagogans fördomar, skolornas tvister, de lärdes visdom, de höges stolthet och trettio legioners svärd kröktes i stoftet. Kort efter det Kristendomen vunnit sin seger, begynte samma princip, som kämpat för henne, att bereda hennes förderf och göra henne till en ny hedendom, i det helgonen gjordes till underlydande gudar. Reformatorerne satte visserligen en gräns för detta förderf, men hafva dock aldrig lyckats att mer än delvis utrota det. De män, som förstörde helgonbilderna i kyrkorna, hafva icke alltid varit i stånd att utplåna afgudabilderna ur sina egna hjertan. Det skulle icke vara svårt att visa det samma regel gäller inom politiken. Vi rädas att principerna i allmänhet måste förkropppligas, innan de kunna väcka ett starkt och varaktigt deltagande bland mängden af människor. Massan intresseras lättare för den mest meningslösa sinnebild, det mest betydelselösa namn, än för äfven den viktigaste grundsats.

Af dessa skäl anse vi att ingen skald, som bemödat sig att iakttaga den metafysiska noggrannhet, för hvars försummande Milton blifvit klandrad, skulle kunna undgå att ömkeligen misslyckas. Dock fanns det ännu en annan ytterlighet, hvilken, ehuru långt mindre farlig, äfven måste undvikas. Människornas inbillning står till stor del under deras åsigtens kontroll. Den utsöktaste fulländning af poetisk färgläggning kan ej frambringa någon illusion, då den användes att framställa hvad som vid första ögonkastet visar sig vara orimligt och osannolikt. Milton skref på en tid, då filosoferna och teologerna förde spiran inom andens värld. Det var därför nödvändigt för honom att akta sig att så stöta deras förnuft, att förtrollningen kunde brytas, som det var hans ändamål att kasta öfver deras inbillning. Detta är rätta förklaringen på den otydlighet och inkonsequens man ofta förebrått Milton. Johnson

erkänner att det var ovilkorligen nödvändigt att ikläda andarne en materiel skepnad. »Men,» säger han, »poeten skulle hafva gjort sitt system konsekvent, genom att hålla det öfvernaturliga ur sigte och förmå läsaren att glömma det.» Detta är lätt sagdt; men antagom att Milton ej kunde förmå sina läsare att lemna det öfvernaturliga helt och hållet ur sigte. Antagom att den motsatta föreställningen tagit så full besittning af människornas inbillning, att icke ens rum fanns öfrigt för halfva den tro, som poesien fordrar. Vi misstänka att så var händelsen. Det var omöjligt för skalden att uteslutande antaga hvarken det materiela eller det öfvernaturliga systemet. Han valde därför en medelväg och lemnade alltsammans i tvifvelaktigt dunkel. Han har visserligen derigenom blottställt sig för beskyllningen af inkonsequens. Men ehuru han ur filosofisk synpunkt tör hafva haft orätt, kunna vi ej annat än tro det han handlat poetiskt riktigt. Detta företag, som de flesta andra skriftställare skulle funnit ogörligt, var lätt för honom. Den sällsamma förmåga han egde att meddela sin mening på omvägar, genom en lång följd af sammanstående idéer, samt att låta förstå mera än han yttrade, satte honom i stånd att maskera de absurditeter, som han ej kunde undvika.

Den poesi, som talar om värelser från en annan värld, bör vara på en gång mystisk och pittoresk. Sådan är Miltons. Dantes är visserligen pittoresk, mera än någonting, som hvarken förr eller sedan blifvit skrivet. Dess verkan närmar sig den, som frambringas af penseln eller mejseln. Men den är pittoresk med uteslutande af all mystèr. Det är ett fel på rätta sidan, om man så vill, ett fel, som var oskiljaktigt från planen för Dantes poem, hvilken, såsom vi redan anmärkt, fordrade den yttersta noggrannhet i beskrifningen. Icke dess mindre är det ett fel. De öfvernaturliga agenterna väcka onekligen intresse; men det är ej ett sådant intresse, som rätteligen tillhör andeväsenden. Vi känna att vi skulle kunna språka om med vålnaderna och demonerna utan någon känsla af onaturlig bäfvan. Vi kunde med Don Juan bjuda dem på supé och äta med god aptit i deras sällskap. Dantes englar äro goda människor med vingar. Hans djeflar fula, grymma skarprättare. Hans döda äro helt vanliga lefvande människor, försatta i sällsamma omständigheter.

Miltons andar deremot äro olika nästan alla andra skalders. Hans onda andar isynnerhet äro förunderliga skapelser. De äro ej blotta abstrakta föreställningar. De äro ej djefvulska människor. De äro ej ohyggliga odjur. De hafva hvarken horn eller svans,

intet af Tassos eller Klopstocks hokus pokus. De hafva just nätt och jemnt nog gemenskap med den menskliga naturen, för att vara fattliga för människosnillet. Deras karakterer äro likasom deras gestalter stämplade med en viss likhet med människornas, men utsträckt till gigantiska dimensioner och beslöjad af en dyster hemlighetsfullhet. — — — — —

För att avsluta den parallel vi sökt i hast uppdraga mellan Milton och Dante, vilja vi tillägga, att desse store mäns skaldskap till stor grad fått sin prägel af deras moraliska egenskaper. De påtvinga sällan läsaren sina enskilda åsigtter. De hafva ingenting gemensamt med dessa moderna ryktets tiggare, som utpressa en skärf af de oerfarnes deltagande genom att blotta sina sjäalars nakenhet och sårnader. Och likväl skulle det vara svårt att nämna tvenne skriftställare, hvilkas verk så fullkomligt, ehuru ofrivilligt, erhållit sin färgton af deras personliga känslor.

Miltons karakter utmärkte sig särdeles genom sinnets höghet; Dantes genom känslans intensitet och djup. I hvarje rad af *Den Gudomliga Komedi*en skönja vi den bitterhet, som alstras af stolt- hetens kamp emot olyckan, och det finnes kanske intet verk i världen så djupt och så uteslutande sorgligt. Dantes melankoli var intet fantastiskt infall. Den var icke, så vidt efterverlden kan döma, en följd af yttre omständigheter. Den var inneboende hos honom. Hvarken kärlek eller ära, hvarken striderna på jorden eller hoppet om himlen kunde skingra den. Den ingjöt i hvarje tröst och hvarje njutning något af sin egen natur. Den liknade den sällsamma Sardinska jordmånen, hvars genomträngande bitterhet säges hafva varit märkbar till och med i dess honung. Hans sinne var, för att nyttja den Hebreiska skaldens sublima språk, »ett mörkrets land der ljuset sjelft blef mörker.» Dysterheten af hans karakter förbleknar de menskliga lidelserna och hela naturens anlete och gifver sin egen likaktiga färgton åt Paradisets blommor och den eviga herrligheten. Alla porträtter af honom äro synnerligen karakteristiska. Ingen kan betrakta de ädla men sträfva dragen, kindens djupa fåror, ögats förtärande, ångestfulla blick och läppens stolta, föraktliga krökning och tvifla på att de tillhörde en man, alltför stolt och alltför ömtålig för att vara lycklig.

Milton var, likasom Dante, statsman och älskare; och likasom Dante hade han varit olycklig så i sin ärelystnad som i sin kärlek. Han hade öfverlevvat sin helsa och sin syn, hemmets lycka och sitt partis framgång. Af de store män, som vid hans inträde i lifvet hedrat honom med sin utmärkelse, hade somliga blifvit hemförlofvade från lifvets annalkande strider; somliga öfverflyttat

till andra zoner sitt öfvervinneliga hat till förtrycket, andra försmäktade i fängelse och några hade gjutit sitt blod på stupstocken. Fala och utsväfvande klottrare, med nätt och jemt tillräcklig talent att kläda liderlighetens tankar i råhetens styl, voro nu öfverhetens och allmänhetens älsklings-författare. Det var en vämjelig hop, som bäst kan jämföras med det tygellösa följet i hans egen *Comus*; groteska vidunder, halft djur, halft menniskor, drypande af vin, vanställda af utsväfningar och ragglande i vanvettig dans. Bland dessa stod Miltons rena sångmö, hög, fläckfri och blid — likt poemets kyska jungfru, smädad och beled af hela den lumpna skaran. Men hans inneboende själskraft segrade öfver hvarje olycka. Hvarken blindhet eller sjuklighet, hvarken ålderdom eller nöd, hvarken husliga bekymmer eller politiska förföljelser, hvarken förtal eller bannlysning eller glömska hade makt att rubba hans lugna, majestätiska saktmod. Hans sinnelag tycks ej hafva varit gladt, men utomordentligt jemnt. Hans lynne var allvarligt, måhända sträfft; men det var ett lynne, som inga lidanden kunde göra knarrigt eller otåligt. Så var det, då han i gryningen af stundande stora händelser, återvände hem från sina resor i hel-sans och en ovanlig skönhets fulla blomstring, lastad med litterära utmärkelser och glödande af patriotiska förhoppningar; så var det ännu, då han, efter att hafva genomgått alla olyckor, som kunna träffa menniskan, gammal, fattig, blind och förgäten drog sig undan till sin ensliga koja för att dö.

Häraf kom att, ehuru han skref *Det Förlorade Paradiset* under en tid af lifvet, då skönhets och ömhetens typer vanligen begynna förblekna, äfven för de sinnen der de ej blifvit utplånade af sorger och svikna förhoppningar, han kunde smycka det med bilder af allt som är älskligt och tjusande i den fysiska som den moraliska verlden. Ingen, icke ens Ariosto, hade en finare eller friskare känsla för behaget af yttre föremål eller älskade mera än han att frässa bland solstrålar och blommor, näktergalars sång, saften af sommarens glödande frukter och de skuggiga källsprängens svalka. Hans uppfattning af kärleken förenar den Österländska vällusten och det chevalereska galanteriet med hela den lugna och rena tillgifvenheten inom ett Engelskt hem. Hans poesi påminner oss om Alpsceneriets under. Dalar och tjusor, sköna som elfvernas land, ligga inbäddade mellan de skrofliga och gigantiska höjderna. Rosen och myrten blomma ofrusna vid lavinens kant.

Spår af Miltons egendomliga karakter kunna skönjas i alla hans verk, men framträda påtagligast i sonnetterna. Dessa märkvärdiga skaldestycken hafva underskattats af kritiker, hvilka ej fattat

den anda som genomgår dem. De hafva ingen epigrammatisk udd. Der finnes icke den fyndighet i tanken eller den hårda lysande emaljen i stylen, som man finner hos en del af de Italienska poeterna. De äro enkla, men höga och sköna utgjutelser af skaldens känsla, lika litet utpyntade för allmänhetens öga, som hans dagbok skulle hafva varit. En seger, ett oväntadt angrepp mot en stad, ett anfall af missmod eller glädtighet; ett skämt, utkastadt mot någon af hans böcker, en dröm, som för en kort stund återförde till honom ett skönt ansigte, som han älskat och öfver hvilket grafven för alltid slutit sig, inledde honom i olika tankegångar, som utan bemödande antogo versens form.

Sonnetterna äro mer eller mindre utmärkta, allt efter som de tillfällen, hvilka gifvit dem upphof, äro mer eller mindre intressanta. Men de bära alla nästan utan undantag intrycket af ett lugn och en storsinhet, hvartill vi förgäfvos söka maken. Det vore visserligen icke rådligt att draga några bestämda slutsatser, rörande en författares karakter, af några omedelbarligen personliga yttranden. Men de egenskaper vi tillskrifvit Milton, ehuru måhända mest påtagliga i de af hans arbeten, som röra sig kring hans egna känslor, kunna lätt urskiljas på hvarje sida och gifva åt alla hans skrifter, prosa och poesi, Engelska, Latinska och Italienska, ett starkt slägt-tycke.

Hans offentliga handlingssätt var sådant som man kunde vänta af en så högsinnad ande och en så kraftfull intelligens. Han lefde under en af de minnesvärdaste tidpunkter i mensklighetens historia, vid sjelfva krisen af den stora kampen mellan frihet och despotism, förnuft och fördom. Den stora striden kämpades icke för en enda generation, icke för ett enda land. Menniskoslägtets öde vågades på samma tärningkast, som det Engelska folkets frihet. Då proklamerades för första gången de mäktiga principer, som sedan banat sig väg genom de Amerikanska skogarnes djup, som uppväckt Grekland ur två tusen års slafveri och förnedring, och som, från ena ändan af Europa till den andra, hafva upptändt en outsläcklig eld i de förtrycktas hjertan och kommit förtryckarnes knän att svigta af en aldrig förr känd fruktan.

Dessa principer, då nyss vaknade till medvetande om sin tillvaro, räkna Milton såsom sin mest hängifne och värtalige litteräre stridskämpe. Vi behöfva ej säga huru mycket vi beundra hans offentliga uppförande, men vi kunna ej dölja för oss, att en stor del af hans landsmän ännu anse det orättfärdigadt. — — Miltons offentliga handlingssätt måste gillas eller fördömas, allt efter som folkets uppresning emot Carl den förste anses rättmätigt eller

brottsligt. Vi skola därför egna några sidor åt undersökningen af denna intressanta och betydelsefulla fråga.

Utrymmet nekar oss till vår ledsnad att gifva våra läsare del af den ypperliga skildring, som härpå följer och som i hastiga men skarpt utpräglade drag framställer Engelska folkets förtryck och kungens trolöshet och tyranni; hans godtyckliga beskattande af folket, hans laglösa förfarande med sina undersåters af ålder erkända rättigheter, hans olagliga domar, det despotiska tyranni han utfödade genom den beryktade Stjernkammararen, korteligen, hans brott emot alla rikets grundlagar och slutligen hans löften om förbättring och dock ständigt förnyade löftesbrott, hvilket allt Macaulay anser såsom tillräcklig ursäkt för folkets uppresning. Författaren tyckes här skriva, för att vederlägga deras mening, hvilka väl älska den konstitutionella frihet, som deras förfäders långvariga kamp emot de despotiska Stuartarne förvärfvat dem, men icke desto mindre strängt klandra dessa frihetskämpars förfarande och tyda deras minsta handlingar till det värsta. Åter andra, som vilja nedsätta frihetsverket genom att påpeka några af de brott och dårskaper, som stora allmänna resningar alltid hafva med sig, vederlägger han med några kraftfulla ord, och öfvergår derpå till en definition af den politiska frihetens natur, så väl, om ock med någon skärpa skriven, att vi icke kunna afhålla oss från att inrymma den en plats i detta sammandrag, så mycket heldre som den sluter sig ganska nära till hufvudämnet — Miltons lif — hvilket i sig sjelf var blott ett oafbrutet arbete för och sträfvan till frihet — enskild så väl som allmän, intelligensens så väl som konstitutionens, andens så väl som materiens.

Mycket ondt åstadkom visserligen det inbördes kriget, men det var priset för vår frihet. Var ej vinsten värd uppoffringen? Det ligger i naturen hos tyranniets djefvul, att sönderslita och sarga den kropp hvarifrån han utdrifves. Är väl det eländet, att fortfarande vara af en sådan djefvul besatt, mindre förfärligt, än de öfvergående qualen vid hans fruktansvärda besvärjande och utdrifvande?

Om det vore möjligt att ett folk, fostradt under ett intolerant och despotiskt system, kunde öfverändakasta detta system utan någon handling af grymhet eller dårskap, skulle hälften af alla inkast mot despotisk makt vara jäfvade. Vi skulle i den händelsen tvingas att erkänna, det den åtminstone icke hade något förderligt inflytande på ett folks intellektuella och moraliska karakter. Vi grämas öfver de våldsamheter, som åtfölja revolutioner, men ju förfärligare och grymmare de äro, desto djupare blir vår öfvertygelse om revolutionens nödvändighet. Ytterligheten af dessa våldsamheter skall alltid stå i förhållande till folkets råhet och okunighet, och dessa åter i förhållande till det förtryck och den förnedring hvarunder det lefvat. Så var det under resningen mot Carl den förste. Kyrkans och Statens öfverhufvuden skördade blott hvad de sått. Styrelsen hade bannlyst den fria yttranderät-

ten och således gjort allt sitt till för att hålla folket i okunnighet om dess pligter och rättigheter. Straffet var rättmätigt och naturligt. Om våra styresmän ledo af folkets okunnighet, så var det emedan de sjelfva betagit dem nyckeln till all kunskap. Om de anföllos med blindt raseri var det, emedan de fordrat en lika blind undergifvenhet.

Det ligger i dylika omstörtningars natur, att vi alltid först märka det onda de medföra. Förr än människan varit någon tid fri, vet hon ej att använda friheten. Innevånarne i vinrika länder äro vanligen nyktra. I land der vin är en sällsynthet blir dryckenskap vanlig. Ett nyss frigjordt folk kan jemföras med en krigshär från norra Europa, förlagd vid Rhens eller Xeres stränder. Man påstår, att då soldaterna i en dylik belägenhet först finna möjligheten, att utan återhåll njuta af en så sällspord och dyrbar lyx, ser man icke annat än druckna öfver allt. Snart lärers dock sjelfva öfverflödet mätta, och sedan vin under några månader varit deras dagliga kost, blifva de nyktrare än de någonsin varit i hemlandet. Så äro äfven de slutliga och varaktiga frukterna af friheten mätta, visdom och fördragsamhet. Dess omedelbara verkan är ofta afskyvärda brott, kämpande villfarelser, scepticism i de klaraste frågor, dogmatism i de dunklaste och mest mystiska. Det är just i denna kris, som frihetens fiender älska att framställa henne. De rifva ned ställningarne från den half-fullbordade byggnaden; de peka på det yrande dammet, de fallande stenhoparne, de vantrefliga rummen, den motbjudande oregelbundenheten i hela företeelsen och fråga derpå hånande hvar den utlofvade trefnaden, tryggheten och herrligheten är till finnandes. Om sådana ömkliga sofismer skulle något gälla, funnes intet dugligt hus och ingen duglig styrelse till i världen.

Ariosto berättar en intagande saga om en fée, som, till följe af någon mystisk naturlag, var dömd att under vissa tider dväljas i skepnaden af en vämjelig, giftig orm. De, som gjorde henne något för när under den tid hon måste bära sin förklädnad, voro för alltid uteslutna från de välsignelser hon i sitt naturliga skick hade förmåga att skänka. Men för dem som i hennes motbjudande skepnad gånvo henne deltagande och skydd, uppenbarade hon sig sedan under den sköna och himmelska gestalt, som var hennes rätta natur, följde dem i alla livvets skiften, uppfyllde deras önsknings, öfverhopade dem med rikedomar, gjorde dem lyckliga i kärlek och segrande i strid. En sådan ande är Friheten. Stundom antager hon den hatfulla ormens gestalt. Hon krälar i smutsen, hon hväser ilsket, hon stinger. Men ve dem, som med af-

sky vända sig ifrån henne eller djerfvas krossa henne! Och lyckliga de, som, efter att hafva varit behjertade nog att taga emot henne under hennes fasaväckande och förnedrande gestalt, slutligen skola lönas af henne, då hon iklädt sig sin ursprungliga skönhet och herrlighet.

Det finnes blott en kur för det onda, som en nyförvärfvad frihet medför, och denna kur är en fortsatt frihet. Då fången först lemnar sin cell kan han ej tåla dagsljuset: han är ur stånd att urskilja färger och igenkänna anletsdrag. Men för att bota honom för man honom icke tillbaka i fängelset, utan vänjer honom i stället vid solljuset. Sanningens och frihetens ljus torde väl till en början blanda och förvirra nationer, som blifvit halvblinda i slafveriets mörker. Men låt dem stadigt se i ljuset, och de skola snart blifva härdade. Efter några få år lära människorna att reflektera. Opinionens ytterliga våldsamhet gifver vika. Stridiga teorier rätta hvarandra. Sanningens spridda elementer upphöra att vara fiendtliga och begynna dragas till hvarandra, och slutligen uppstår ur kaos ett system af rättvisa och ordning.

Många af vår tids politici hafva för vana att antaga såsom ett obestriddigt faktum, att intet folk bör blifva fritt förr än det är i stånd att bruka sin frihet. Maximen är värdig narren i den gamla sagan, som beslöt att icke våga sig i vattnet förr än han lärt att simma. Om människorna skulle vänta på friheten till dess de i sitt slafveri blifvit visa och upplysta, skulle de i sanning få vänta i evighet.

Derför gilla vi utan tvekan Miltons och andra vise och gode mäns handlingssätt, som, i trots af mycket som var löjligt och förhatligt i deras medbröders uppförande, stodo frihetens sak troget och orubbligt bi.

Härefter söker Macaulay vederlägga dem af Miltons fiender, som klandrat hans handlingssätt i fråga om Carl den förstes afrättande och söker visa att, ehuru mycket man än må ogilla saken och anse konungamördarne brottsliga, står Milton dock i helt annan dager än desse och måste bedömas ur helt annan synpunkt. Han kan icke beskyllas för att hafva deltagit eller medverkat hvarken i denna eller i någon annan af tidens klandervärda våldsamheter — man förebrår honom blott att han försvarat hvad som redan skett, då folket begynte göra till en idol tyrannen som de sjelfva mördat — korteligen, att han sökte försona dem med deras eget dåd, sedan det ej mera kunde ändras, hvilket Macaulay finner naturligt och förlåtligt, då det skett för att befästa folkets egen frihet. Likaså försvarar han Milton mot dem, som vilja klandra, att han, frihetens entusiastiske stridskämpe, fann sig tåligt under en militärisk usurpators godtyckliga styrelse och till och med emottog ett publikt embete under hans regering. Han gör en hastig, men målande skildring af Cromwells politiska karakter, hans stora förtjenster om lan-

det, de förträffliga ändringar han införde i styrelsesystemet och den inskränkta makt han till en början förbehållit sig sjelf — inskränkare än en Amerikansk presidents nu för tiden. Derefter fortsätter Macaulay:

Sedermera tvangs visserligen Cromwell af omständigheterna att öfverstiga de gränser han utstakat för sig sjelf och antaga en godtycklighet i styrelsesättet, som vi, i trots af den beundran vi, med män af alla partier, dela, för den utomordentliga kraft och skicklighet hvarmed han förde styrelsen, icke kunna gilla. Vi veta att en god, fri konstitution är bättre än äfven den bästa despot. Men vi misstänka att våldsamheten i den tidens religiösa och politiska fiendtligheter gjorde det näst intill omöjligt att upp-
 rätta en varaktig och lyckobringande förändring i styrelsesättet, ehuru Cromwell på sitt oregelbundna sätt lade grunden till ett beundransvärdt system. Valet låg således icke mellan Cromwell och friheten, utan mellan Cromwell och Stuartarne. Att Miltons val utföll rätt kan ingen betvifla, som jemför protektoratets tid med de trettio år, som följde derpå — de mörkaste och mest vanhedrande i Englands annaler. — — — — —

Det mesta af hvad vi hittills yttrat om Miltons offentliga karakter kan tillämpas på honom blott såsom medlem af ett stort parti. Vi vilja nu anmärka några af de egendomligheter, som särskiljde honom från hans samtida. För detta ändamål är det nödvändigt att taga en kort öfversigt af de partier, i hvilka den politiska världen på den tiden var delad. Vi tillägga dock att våra anmärkningar hänvisa endast till sådana, som af uppriktig öfvertygelse slutit sig till den ena eller andra sidan. Under dagar af betydelsefulla, allmänna rörelser åtföljes hvarje faktion, likt Österländernas arméer, af en svärm löst folk, ett gagnlöst, hjertlöst slödder, som snoka omkring dess utstakade bana, i hopp att kunna snappa upp någon egen fördel under dess skydd, men som desertera då striden börjar och efter ett nederlag ofta förena sig med dess fiender för att förgöra sina fordna bundsförvandter. Alla dessa lemna vi åsido och bilda vårt omdöme om partierna blott efter dem, som varit trogna anhängare.

Vi vilja först tala om Puritanerna, det märkvärdigaste politiska parti, som världen måhända någonsin haft att uppvisa. De motbjudande och löjligen dragen af deras karakter ligga på ytan. Äfven den flyktigaste betraktare kan märka dem, och icke har det heller fattats skarpsynte och elake iakttagare att påpeka dem. Under många år efter Restaurationen voro de ett ämne för omätligt smädande och åtlöje. De voro utsatta för pressens och scenens ytterligaste sjelfsvåld på en tid, då detta sjelfsvåld stigit till högsta

möjliga grad. De voro inga litterära män, de voro i massa opopulära, de kunde icke försvara sig sjelfva och allmänheten ville ej taga dem i sitt beskydd. De öfverlemnades därför utan skonsamhet åt satiristernas och dramaturgernas förbarmande. Den skrytsamma enkelheten i deras drägt, deras långa böner, deras Hebreiska namn, de bibliska talesätt de vid alla tillfällen använde, deras förakt för verldslig lärdom, deras afsky för alla nöjen voro visserligen ett lätt byte för beskrattarne. Men det är icke af beskrattare, som historiens filosofi kan läras, och den, som närmar sig detta ämne, måste noga vakta sig för inflytandet af det allrådande åtlöje, som redan missledt så många förträffliga skriftställare.

De, som lifvade folket till motstånd, som riktade alla dess mått och steg under en lång följd af händelserika år, som bildade, af de minst lofvande tillgångar, den yppersta armé Europa någonsin sett, som trampade kung och kyrka och adel under sina fötter, som under de korta mellanskofven, mellan inbördes jäsning och uppror gjorde Englands namn till en skräck för hvarje jordens folk — de voro inga vanliga narraktiga fanatici. De flesta af deras löjligheter voro blotta yttre kännetecken, likt munkarnes kåpor eller frimurarnes teckenspråk. Det grämer oss att dessa kännetecken ej voro behagligare. Det gör oss ondt att en corps, till hvars mod och öfverlägsenhet menskligheten står i så djup skuld, icke hade den högsinnade elegans, som utmärkte några af Carl den förstes anhängare, eller den lediga sällskapston, för hvilken Carl den andres hof stod i så högt rykte. Men om vi uppfordras att göra vårt val skola vi, såsom Bassanio i Komediën, utan tvekan vända oss bort från de granna skrinen, som blott innehålla Dödskallen och Dårskallen, och bestämma oss för den simpla skinnbeklädda lådan, som döljer skatten.

Puritanerna voro män, hvilkas sinnen erhållit en egen prägel genom det dagliga betraktandet af öfverjordiska väsenden och eviga intressen. Icke åtnöjande sig med att i allmänna ordalag erkänna en allsmäktig Försyn, tillskrefvo de ständigt hvarje händelse Guds vilja, för hvars allmakt ingenting var för stort, för hvars granskning ingenting var för obetydligt. Att lära känna Honom, tjena Honom och fröjdas i Honom, var för dem tillvarons stora mål. De förkastade med förakt de ceremonier och den sinnebildliga gudstjenst, som af andra sekter sattes i stället för själens rena dyrkan. I stället att genom en förmörkande slöja då och då uppfånga en dunkel skymt af Gudomen, fordrade de att få blicka fullt in i Hans outhärdliga klarhet och meddela sig med Honom ansigte mot ansigte. Här af kom deras förakt för jordiska utmär-

kelser. Åtskillnaden mellan de högsta och lägsta graderna af menskligheten tycktes dem försvinna vid det gränslösa afstånd, som skilde hela släktet från Honom, på hvilken de hade sina ögon ständigt fästade. De erkände intet annat anspråk på öfverlägsenhet än Hans nåd, och, förlitande sig på denna nåd, föraktade de all verldslig fullkomlighet, alla jordiska värdigheter. Voro de obekanta med filosofernas och poeternas verk, så voro de så mycket djupare belästa i Guds profetior. Funnos deras namn icke på häroldernas listor, så stodo de i stället upptecknade i Lifsens Bok. Åtföljdes deras steg icke af något lysande följe af tjenstehjon, så hade i dess ställe legioner af tjänande englar vård om dem. Deras palatser voro byggnader, ej uppförda af människohand; deras diademmer, herrlighets-kronor, som aldrig skulle vissna. På de rika och värtaliga, på adelsmän och prester sågo de med förakt ned; ty de ansågo sig rika af dyrbarare skatter, värtaliga på ett sublimare språk, adlade af en högre börd och invigda till sitt presterliga kall af en mäktigare hand. Den obetydligaste ibland dem var en varelse, vid hvars öde en hemlighetsfull och fruktansvärd vigt var fästad, hvars minsta handling ljusets och mörkrets andar följde med ångestfullt intresse och hvilken, redan innan jord och himmel skapades, varit ämnad till delaktighet af en sällhet, som skulle vara ännu sedan himlar och jord förgåtts. Händelser, hvilka kortsynte statsmän tillskrefvo jordiska orsaker, hade blifvit sända för hans skull. För hans skull hade herradömen uppstått, blomstrat och fallit. För hans skull hade den Allsmäktige förkunnat sin vilja genom evangelistens penna och genom profetens harpa. Han hade blifvit af en icke vanlig befriare ryckt ur en icke vanlig fiendes våld. Hans lösen hade blifvit erlagd med ingen menskelig dödsångests svettddroppar — med intet jordiskt offers blod. Det var för honom, som solens sken förmörkats, som klipporna remnat, som de döda utgått ur sina grafvar, som hela naturen darrat vid den döende Frälsarens lidanden.

Puritane utgjordes af tvenne olika människor: den ena hel och hållen själf-förnedring, botgörrelse och helig lidelse; den andra stolt, lugn, oböjlig och beräknande. Han böjde sig i stoftet för sin Skapare — men han satte foten på sin Konungs nacke. I sina ensliga andaktsstunder bad han under våldsamma suckar och tårar. Han var halft vansinnig under indlytelsen af herrliga eller fasansfulla syner. Han lyssnade till englarnes lyror eller djeflarnes frestande hviskningar. Han uppfångade en glimt af Salighetens syn eller uppvaknade med jammerskri ur drömmar om den evigt

brinnande elden. Än trodde han sig blifvit anförtrodd det tusenåriga rikets spira och än klagade han i sin själs bitterhet, att Herren dolt sitt ansigte för honom. Men då han tog sin plats vid rådsbordet, eller omgjordade sig med sitt svärd till striden, hade detta hans själs stormande arbete ej lemnat något märkbart spår efter sig. Folk, som af sekteristerna ej sågo något annat än deras sträfva anleten och ej hörde något annat af dem, än deras suckande och deras gnälliga psalmer, torde väl kunnat skratta åt dem. Men de, som mötte dem i rådslag eller på stridsfältet hade föga orsak att skratta. Dessa svärmare uppträdde i politiska och militära förvecklingar med en sinnes-köld i omdömet och en ovansklighet i principer, som vissa skriftställare ansett alldes oförenlig med deras religiösa fanatism, men som i sjelfva verket blott var den naturliga följden deraf. Intensiteten af deras känslor i ett ämne gjorde dem lugna i alla andra. En allt beherrskande känsla hade lagt under sig allt annat, medlidande och hat, ärelystnad och fruktan. Döden hade för dem förlorat sin fasa, nöjet sitt behag. De hade sina leenden, sina tårar, sin hänryckning och sina smärtor, men icke för ting af denna verden. Enthusiasmen hade gjort dem till stoiker, hade renat deras sinnen från hvarje vanlig passion och fördom, och höjt dem öfver inflytandet af all fara, all bestickning. Den kunde stundom komma dem att sträfva till ett ovist mål, men aldrig att begagna ovisa medel. De gingo genom verden likt jernmannen med sin slaga, krossande och trampande under föttren förtryckarne, blandande sig med menskliga varelser, men utan att hafva någon del i de menskliga bräckligheterna, känslolösa för trötthet, för nöje och för smärta, ogenomträngliga för hvarje vapen, omöjliga att hejda med hvad bommar som helst.

Sådan tro vi var Puritanernas karakter. Vi äro ej blinda för löjligheterna i deras sätt att vara. Vi ogilla den tunga dysterheten i deras husliga vanor. Vi medgifva att spänstigheten af deras andeliga sinnen ofta rubbades genom sträfvandets efter ting, allt för höga för dödliga att uppnå, och vi veta, att, i trots af deras hat för Påfvesystemet, de blott allt för ofta gjorde sig skyldiga till detta dåliga systems värsta laster, ofördragsamhet och ytterlig stränghet; att också de hade sina anchoriter och sina korståg, sina martyrer och sina troshjeltar. Och likväl, då saken toges i betraktande från alla sidor, tveka vi icke att förklara dem för en tapper och vis, en hederlig och gagnelig corps.

Vi komma nu till Royalisterna. Vi skola bjuda till att tala om dem, såsom vi talat om deras antagonister, med fullkomlig

opartiskhet. Vi skola ej lägga ett helt parti till last tygellösheten och lågsinnet hos en hop pack, som från alla håll strömmade till konung Carls fanor och som kastade skugga på sina bundsförvandter genom utsväfningar, aldrig tillåtna under parlamentsarméernas strängare disciplin. Vi vilja välja en bättre typ för vår skildring. Oaktadt vi ej kunna undgå att anse konungens sak såsom bigotteriets och tyranniets sak, hindrar det oss icke att med nöje göra de gamla, ärliga »Cavalierernes» karakter all rättvisa. Vi erfara en känsla af national-stolthet, då vi jemföra dem med de verktyg, som andra länders despoter nödgats använda. Våra royalistiska landsmän voro inga hjertlösa, liderliga hofmän, bugande vid hvarje steg, mysande vid hvarje ord. De voro inga blotta förstörelse-machiner i uniform, med inpryglad skicklighet och rusig tapperhet, försvarande utan kärlek, dräpande utan hat. Det låg en viss frihet i deras underdånighet, någonting ädelt i sjelfva deras förnedring. Känslan för individuel frihet var stark hos dem. De voro visserligen missledda, men af inga låga eller sjelfviska bevekelsegrunder. Medlidande och en romantisk hederskänsla, fördomar, insupna med modersmjölken, och deras historiskt vördnadsbjudande namn hade bundit dem med en trollkraft, omöjlig att bryta, och likt »Riddaren af Röda Korset» trodde de sig kämpa för en förfördelad skönhet, då de stridde för en falsk och afskyvärd trollpacka. I sjelfva verket ingingo de nästan aldeles icke i dagens politiska frågor. Det var ej för en förrädisk kung eller en intolerant kyrka de kämpade, utan för det gamla banér, som i så många hånda strider svajat öfver deras förfäders hufvuden och för de altaren, vid hvilka de emottagit sin bruds hand. Ehuru ingenting kunde vara mera förväntat än deras politiska åsigt, så hade de i långt högre grad än deras motståndare de egenskaper, som utgöra privatlivets behag. Med många af Runda Bordets laster hade de också många af dess dygder — belevnhet, frikostighet, sanningskärlek, ömhet och aktning för qvinnan. De hade långt både djupare lärdom och finare vett än Puritanerna. Deras sätt att vara var mera intagande, deras lynnen älskvärdare, deras smak mera förfinad och deras hem gladare.

Milton tillhörde stricte ingen af de klasser vi försökt beskrifva. Han var ej Puritan. Han var ej Royalist. I hans karakter hade de ädlaste egenskaperna inom hvarje parti sammansmält i den mest harmoniska förening. Från Parlamentet och från Hofvet, från Konventiklen och från det Göthiska Klostret, från Rundhufvudenas dystra och graflika kretsar och från de gästfria Cavalierernas muntra samqväm utvalde hans ädla natur och införlivade

med sig allt som var stort och skönt och godt, medan den förkastade alla de smutsiga och skadliga ingredienser, som orenat dessa finare elementer. Såsom Puritanerna lefde han »*med den store mästarten ständigt för sina ögon.*» Såsom de hade han tanken oupphörligt fästad på en Allsmäktig Domare och en evig lön. Och härigenom insöp han deras förakt för alla yttre utmärkelser, deras själsstyrka, deras lugn, deras orubbliga fasthet. Men icke den kallaste sceptiker eller den mest profane gudsförsmädare var mera fullkomligt fri för smittan af deras vansinniga synvillor, deras ohyfsade väsende, deras löjliga jargon, deras förakt för vetenskapen och deras afsky för nöjen. Ehuru han hatade tyranniet ur djupet af sitt hjerta, hade han dock alla de aktningvärdade och intagande egenskaper, som tyrannens parti ansågo för sitt enskilda monopolium. Ingen kunde hafva en klarare uppfattning af litteraturens värde, en mera förfinad smak för hvarje ädelt tidsfördrif, eller en mera ridderlig grannlagenhet i allt, som rörde heder och kärlek. Ehuru hans åsigtter voro demokratiska, voro hans böjelser och hans vanor sådana, som bäst harmoniera med monarki och aristokrati. Han stod under inflytande af alla de känslor, som missledde de ridderlige cavaliererna. Men han var herr öfver dessa känslor, i stället att vara deras slaf. Likt Homers hjelte erfor han hela behaget af förtrollningen, utan att dock låta sig förtrollas. Han lyssnade till Sirenernas sång och gled likväl förbi, utan att låta locka sig till deras olycksbringande strand. Han läppjade af Circes bågare, men bar med sig ett säkert motgift för dess bedrägliga sötma. De illusioner, som fångslade hans inbillning, undergräfsde aldrig hans sunda omdömeskraft. Statsmannen var fullkomligt härdad mot den prakt, den glans och den romantiska herrlighet, som tjuste skalden. Denna skiljaktighet i åsigtter och smak ger på mer än ett ställe i hans skrifter anledning till inkonsequens, om man så vill, men en inkonsequens, som mer än något annat höjer hans karakter i vår tanke, emedan den visar huru många enskilda känslor och böjelser han uppoffrade, för att uppfylla hvad han ansåg för sin pligt mot menskligheten. Det är kampen inom den ädle Othello. Hans hjerta veknar, men hans hand måttar säkert. Han gör ingenting af hat, men allt för hedern. Han kysser den sköna bedragerskan, innan han dräper henne.

Ännu återstår att nämna det, som gifvit Miltons offentliga karakter dess höga och egendomliga glans. Han sträfvade väl att störta en menedisk konung och ett intolerant prestvälde, men häruti gjorde han likvisst blott gemensam sak med hela partiet. Men

äran af den strid han hufvudsakligast kämpade, striden för det slags frihet, som har mest värde och som då var minst förstådd, menniskoandens frihet, den tillkommer ensam honom. Tusende och tiotusende af hans samtida höjde sina röster mot Stjernkammaren och tvångslånen, men de voro i sanning få, hvilka spårade det ännu djupare rotade onda, som moraliskt och intellektuellt slafveri medfört och de välgerningar, hvilka skulle följa på pressens frihet och menniskotankens obundna yttranderätt. Dessa voro de ämnen, som Milton med rätta ansåg för de viktigaste. Han ifrade för att folket skulle tänka för sig sjelft lika väl som beskatta sig sjelft — att det skulle befrias från fördomens tyranni lika väl som från Carls. Han visste att de, som, ehuru med de bästa afsigter, förbisågo nödvändigheten af dessa reformer och nöjde sig med att störta konungen och fängsla hans anhängare, handlade just som de tanklöse bröderna i Comus, hvilka i ifvern att skingra besvärjarens följe försummade det enda medlet att befria hans fånge. De tänkte blott på att segra, då de bordt tänka på att upplösa förtrollningen.

O, ni ha glömt! Ni trollspö't taga bordt

Och trollet bundit. Ej utan omvändt spö

Och bakvändt mumlad troll-besvärjelse

Vi henne lösa kan, som sitter der

I starka fjetrar bunden, kall och stel.

Att vända om spöet, att lösa besvärjelsen, att lossa de fjetrar, som höllo ett bedöfvadt folk bundet i trollens, — fördomens och okunnighetens våld, se der Miltons ädla mål. Till detta mål riktades hela hans offentliga handlingssätt. För detta gjorde han gemensam sak med Puritanerna, för detta öfvergaf han dem. Han utkämpade deras farliga strider, men vände sig med förakt bort från deras öfvermod vid segren. Han såg att de, likasom de han besegrat, voro fiendtliga mot tankens frihet. Han förenade sig därför med Independenterna och uppmanade Cromwell att spränga den sekelgamla bojan och rädda samvetsfriheten ur Presbyterianernas ulfvakor. Med tanken riktad mot samma mål, anföll han det råddande censursystemet i en sublim afhandling, som hvarje statsman borde bära såsom skylt för sina tänkesätt och rättesnöre för sina handlingar. Hans anfall riktades i allmänhet mindre mot särskilda missbruk än emot de djupt rotade villor, på hvilka nästan alla missbruk äro grundade, — det krypande afguderiet för makten och den irrationella motviljan för nya förbättringar.

På det han så mycket kraftigare måtte kunna skaka grunden för dessa förnedrande känslor, utvalde han alltid åt sig den djerf-

vaste och våldigaste litterära tjenstgöringen. Han kom aldrig upp med eftertruppen, sedan utanverken redan blifvit stormade och brèchen öppnad. Han trängde sig främst der, hvarest andra gifvit allt hopp förloradt. Vid början af de inbrytande förändringarne skref han med ojemförlig energi och vältalighet emot Biskoparne. Men då hans åsichter tycktes börja segra, öfvergick han till andra ämnen och öfverlemnade prestväldet åt den hop af skribenter, som nu skyndade att smäda ett fallet parti. Det finnes intet våldigare företag än att bära sanningens fackla in i de mörka förpestade hålor, der intet ljus någonsin inträngt. Men det var Miltons glädje och fria val att djerft kasta sig in i den förskämda atmosfären och trotsa den förfärliga explosionen. De, som allra mest ogilla hans åsichter, måste dock alltid beundra det mod och den ihärdighet, med hvilken han förfäktade dem. Han lemnade i allmänhet åt andra berömmelsen af att upptaga och försvara de populära sidorna af partiets politiska och religiösa trosbekännelse emedan han åtog sig sjelf det otacksammaste arbetet. Hans strålande och välsignelsebringande bana liknade solens i ljusets spridande och goda frukters mogna.

Det är beklagligt att Miltons prosa läses så föga på vår tid. Såsom kompositioner förtjena dessa skrifter hvars och ens uppmärksamhet, som önskar lära känna hela makten af Engelska språket. De förefalla oss såsom en glänsande guldväfnad. Stylen är stel af det rikaste broderi. Icke ens i de första böckerna af *Det Förlorade Paradiset* har den store skalden någonsin stigit högre än i somliga af sina partiskrifter, der hans känslor, eggade af striden, gifva sig luft i utbrott af religiös eller lyrisk hänryckning. Det är då, för att låna hans eget majestätiska språk, som tyckte man sig höra »en sjufaldig korus af halleluja och jublande harpsymfonier.»

Vi hade gerna velat uppehålla oss något längre vid dessa mästerliga arbeten, men ämnets intresse har redan fört oss för långt och vi måste sluta. Och likväl kunna vi knappast slita oss ifrån detta kära ämne. Upptäckten af Miltons hittills okända manuskript, som gifvit oss en förevändning för denna uppsats, tyckes oss en tidpunkt, likasom afskiljd från dagens öfriga tilldragelser och helgad åt hans minne. Man skall då ej klandra oss, om vi dröja vid hans altare, ehuru obetydligt offret är, som vi nedlagt vid dess fot. Medan detta efterlemnade manuskript ligger på vårt bord, tycka vi oss vara skaldens samtida. Vi föras hundrafemtio år tillbaka. Vi kunna nästan inbilla oss att vi gå att besöka honom i hans anspråkslösa boning — att vi se honom sittande vid den gamla orgeln, i skuggan af de urblekta gröna gardenerna — att vi

kunna uppfånga den snabba rörelsen af hans öga — spejande för-
 gälves efter en stråle af ljus — att vi kunna läsa i hans ädla an-
 letsdrag den stolta och sorgliga historien om hans ära och hans
 olyckor. Vi föreställa oss med hvilken andlös uppmärksamhet vi
 skulle lyssnat till hans minsta ord, med hvilken passionerad vörd-
 nad vi skulle knäböjt att kyssa hans hand och väta den med våra
 tårar, med hvilken ifver vi skulle sökt att trösta honom — i fall
 en sådan ande kunnat behöfva tröst — för försummelseerna af en
 samtid, ovärdig hans snille och hans dygder, med hvilken glädje
 vi skulle hafva bestridt hans döttrar eller hans qvåkarevän,
 Elwood, rättigheten att läsa Homer för honom eller uppteckna de
 odödliga stancer, som föllo från hans läppar.

Dessa äro måhända dåraktiga känslor, och dock kunna vi ej
 blygas för dem; icke heller kunna vi sörja, om hvad vi skrivit
 skulle i någon mån väcka samma känslor inom andras sinnen. Vi
 hafva ej mycket för vana att afguda hvarken lefvande eller döda,
 och vi tro att det icke gifves något säkrare kännetecken på en svag och
 illa ordnad intelligens än denna böjelse att i tid och otid höja till
 skyarne. Men det finnes några få karakterer, som hafva bestått
 vid de nogaste granskningar, i de strängaste prof, som blifvit
 pröfvade i ugnen och befunnits rena, som blifvit vägda på vågskå-
 len och befunnits fullvigtiga, som af mensklighetens sammanstäm-
 mande medgifvande blifvit förklarad fullt gedigna, och hvilka tyd-
 ligen blifvit präglade med den Allrahögstes egen bild och öfver-
 skrift. Vi hoppas kunna säga att vi förstå uppskatta desse
 män och till dem räkna vi Milton. Åsynen af hans böcker,
 ljudet af hans namn, äro oss kära. Hans tankar likna de him-
 melska frukter och blommor, som den jungfruliga martyren i le-
 genden nedskickade till jorden från Paradisets trädgårdar och som
 utmärkte sig, icke allenast genom utomordentlig skönhet och doft,
 utan genom en underbar förmåga att stärka och hela. De hafva
 en gudomlig kraft, icke allenast att tjusa utan ock att höja och
 rena. Icke heller afundas vi den menniska, som kan studera den
 store skaldens och fosterlandsvännens lif och skrifter, utan att
 söka tälla — väl icke med de sublimes verk, hvarmed hans snille
 riktat vår litteratur — men med det nit, hvarmed han arbetade
 för det allmänna bästa, den styrka, hvarmed han såg ned på alla
 frestelser och faror, det dödliga hat han bar till bigotter och ty-
 ranner, och den osviklighet, hvarmed han till sista andedraget för-
 blef sitt land och sig sjelf trogen.

BIOGRAFISKA SKIZZER.

I den förmodan, att vi bereda våra läsare ett nöje genom att göra dem bekante med några af utlandets författare och författarinnor, hvilka hittills äro jemförelsevis obetydligt kända inom vårt fädernesland, hafva vi ämnat att egnå några sidor af vår Tidskrift åt en serie biografiska skizzer och göra början med en af För-
enta Staternas älskligaste skaldinnor:

I.

Mrs Frances Osgood.

Mrs Osgoods fädernestad är Boston, der hennes far, Mr Locke, var köpman. Han omtalas såsom en man med verklig bildning, god smak och poetiska anlag, hvilka i än rikare mått blefvo hans dotters arfvedel. Hon uppfostrades hufvudsakligen i hemmet af sin halfsyster, den utmärkta och talangfulla Mrs Wells, som på en gång var sin unga systems vän och lärarinna, hvilket kall hon uppfyllde med ej mindre ömhet än skicklighet. Det märktes snart, att den lilla Fanny var ett af naturen rikt utrustadt barn och ett gryende snille spårades snart i hennes ord och i hennes små poetiska försök. Allt efter som den unga flickan växte upp och utvecklade sig, utbildade sig äfven hennes lofvande litterära anlag i många täcka stycken, så väl i bunden som obunden stil. Men, omedveten om sin egen talang, undångömde Fanny troget dessa sin pennas förstlingar, och det var endast efter flera upprepade och enträgna uppmaningar af hennes välvilliga och rikt begåfvade vän, Mrs Lydia M. Child, som hon kunde förmå sig att öfverlemnå dem i allmänhetens händer. Det första steget efterföljdes af andra, och hon lemnade sedan bidrag till *Juveline Miscellany* och andra Tidskrifter. Under ett besök i London, kort efter hennes giftermål med den skicklige artist, hvars namn hon bär, utkom första samlingen af hennes dikter, benämnd *A Wreath of Wild Flowers from New England*. Dessa poemer väckte mycket uppseende och förvärfvade författarinnan anseende och vänner i Englands förnämsta och talangfullaste kretsar; Mrs Norton, sjelf en omtyckt skriftställarinna, var bland deras antal. Vid återkomsten till fäderneslandet, utgaf Mrs Osgood *The Flowers of Poetry, or Poetry of Flowers*, och för en kort tid en tidskrift, kallad *The Ladies' Companion*.

År 1841 utgaf hon *The Snowdrop*, en barnbok, och åtskilliga andra arbeten i samma anda. Andra samlingen af hennes dikter

utkom 1845; sedan dess har hon årligen utgifvit en kalender, kallad *The Floral Offering*. Under många år har hon varit en af de mest populära, mest produktiva medarbetarne i flera af de månadliga tidskrifter, som utgifvas i Förenta Staterna. Hennes obundna stil är liflig och naturlig; ofta äro de sinnrika berättelserna uppblandade med små poemer, sprittande af lif och qvickhet, hvilka, liksom juvelerna på en högtidsdrägt, ej endast förhöja glansen för tillfället, men städse bibehålla sitt värde; också skola de gömmas och ihågkommas, äfven sedan de berättelser, hvilkas prydnad de utgjort, blifvit föråldrade och glömda.

Som skaldinna är M:rs Osgood oemotståndligt hänförande. »Hos henne finnes ingenting konstladt,» yttrar sig en recensent af hennes skrifter; »man tycker sig se en frisk källåder, som med oemotståndlig kraft framväller ymnig och porlande. I sin nästan barnsliga lekfullhet påminner hon oss om Fouqués tjusande skapelse, Undine, som ej erkände någon annan lag än sin egen nyckfulla vilja. Det stora behaget i hennes poesi ligger i dess okonstlade enkelhet. Det är sanningens genomskinliga slöja, hvarigenom ögonblickets känslor röja sig.» Häri ligger dock ej det enda utmärkande draget af hennes skriftsätt; man återfinner deri äfven en liflig inbillningskraft, behag, qvickhet, ett djup af känsla och den utsöktaste harmoni mellan ljudet och tanken. När man läser hennes poemer, öfver hvilka ofta skimrar ett magiskt färgspel, kan man ej undgå att hänföras af den lekande tonen, som dock gömmer så mycken sann känsla och af versens musikaliska vällyd; men när hon anslår en allvarligare tonart, när hon uppträder som sanningens och dygdens målsman, när hon vädjar till det menniskohjertat eger ädlast, gripes man ovilkorligen af det tankens djup och den ordens kraft, som uttala sig i hennes sånger. Man glömmmer då att hon är tjusande, för att finna henne beundransvärd, men man slutar med att älska den ädla qvinnan, den ömma modren, det kärleksfulla hjertat. Ibland hennes poemer hafva vi utvalt trenne, hvilka vi här meddela våra läsare, emedan det förefaller oss, som framstode deri de egenskaper vi nyss omnämnt på ett mer utmärkande sätt.

I *Arbetet* — hvilket allvar, hvilken kraft, hvilken värtalig uppmaning till att »verka medan dagen är!» I *En sjuk moders bön*, återfinna vi hela den försakande, allt uppoffrande ömhet, hvaraf endast modershjertat är mäktigt, och *En sång till den älskade* utandas ju på hvarje rad den älskande qvinnans varma hängifvenhet. Dessa små dikter utgöra också i vårt tycke den vackraste karakteristik af den älskliga författarinnan.

Att dömma efter det porträtt vi sett af M:rs Osgood är hennes utseende särdeles intagande och intelligent. Blicken i de mörka, vackra ögonen förråder en på samma gång tänkande och djupt känslig själ, under det att ett ljuft drag kring munnen talar om mildhet, förenad med qvinligt behag. Det hela motsvarar den föreställning, man är böjd att göra sig om den intressanta skaldinnan, efter läsningen af hennes dikter.

Vi bifoga nu en öfversättning af de trenne mindre poemer, hvarom vi talat, och ehuru vi gerna erkänna att de stå långt efter originalet i skönhet och väljud, hoppas vi dock att de vackra tankar, som deri uttala sig, ej skola gå aldeles förlorade för våra läsare.

ARBETET.

»*Laborare est orare.*»

Dröj icke fåfång att grubbla och drömma,
Ej att bekymren i hjertat blott gömma;
Hör, huru skapelsens toner de strömma,
Stiga beständigt mot himmelen opp!
Aldrig den svallande hafsvåg står stilla,
Ej i sin växt stannar frökornet lilla,
Icke ens rosen vill tiden förspilla,
Rikare sväller ju ständigt dess knopp.

Arbetet prisar ock Gud! Se der gunga
Bien på blommorna, foglarne sjunga,
Blixtrar på nattsvarta himmelen ljunga,
Vältaligt hviskar naturen till dig.
Hotande molnet oss regnskuren skänker,
Insekten, rika korallen, som blänker,
Mullen, den doftande blomman; o, tänker
Men'skan då overksam vandra sin stig?

Arbete, lif, lyda skapelsens lagar,
Sysslösheten förtviflar och klagar,
Rosten det stannade uret försvagar,
Blomman i middagens qvalm vissnar ner.
Årorikt arbetet är! se, der ilar
Molnet, som skjuter med flammande pilar,
Renande, svalkande vinden ej hvilat,
Framtiden dyster blott lättingen ser.

När i ditt hjerta sig oro vill fästa,
 Smärta och sorg i ditt hem vilja gästa,
 Verldens sirener till synd söka fresta,
 Arbetet skänker dig hvila och tröst;
 Skänker dig sömnen, som sluter ditt öga,
 Krafter att brottas mot stormvågen höga —
 Misströsta ej, ty det båtär dig föga,
 Kämpa beslutsamt med mod i ditt bröst!

Om dig än synden och sorgen omgifva,
 Upplyft ditt hufvud, ej slaf du må blifva,
 Blicka mot Himlen att modet upplifva,
 Kräla som jordmask i stoftet ej qvar!
 Verka det goda, om än det är ringa;
 Blomman du vårdar, dig glädje skall bringa,
 Arbetet skall dina böner bevinga,
 Bära din lofsång till verldarnes Far!

EN SJUK MODERS BÖN.

O, Fader, tag dem först! Låt mina dufvor
 Få sluta hvita vingarne i himlen
 Och hvila der så trygga vid ditt bröst,
 Förrän du kallar mig! Jag vågar icke
 Härnere lemna deras unga hjertan,
 Så skuldlösa, men ock så oerfarna.
 Ack, när jag blickar mot en okänd framtid,
 Mig tyckes se ett skuggspel af det onda
 I denna verld, som snart sig dem skall närma.
 Min Mary! Du, så tanklös och så liflig,
 Så öppen och så glad! Hvars blåa ögon
 Än spegla bitter sorg, än yster glädje,
 Hvars kärleksfulla hjerta af ett ord,
 Ja, af en blick till fröjd, till smärta röres;
 Som lemna leken för att smekfullt linda
 Din runda arm omkring min hals och bjuda
 Mig se'n en kyss af friska rosenläppar,
 I det din ljufva stämman sakta frågar:
 »Säg, om du älskar Mary, dyra moder?»
 Ack, låt mig dröja, låt mig än få stanna
 Att svara hennes smekning, hennes ord!

Ty, när jag borta är, visst många gånger
 Den ömma frågan blifver obesvarad
 Uti en verld, der egoismen herrskar;
 Och detta varma, kärleksfulla hjerta
 Skall draga sig tillsammans, såradt, afkyldt,
 Tills slutligen den afskyvärda misstron
 Sig nästlat in i rena helgedomen.
 Låt henne än få hvila vid mitt bröst,
 Der kännes, återspeglas hvarje skugga,
 Som hennes rena barna-anlet skymmer,
 Så som man ser i insjöns klara spegel
 De mörka molnen öfver himlen draga.

Och du, min blyga Ellen, ljufva flicka,
 Hvars unga själ för harmoni är danad;
 Dig har naturen rika gåfvor skänkt,
 Fast anspråkslöst i blygsamhetens slöja,
 Din själs behag, din älsklighet sig gömma.
 Hur skall du ej förskräckas, bäfva, häpna,
 När världens vilda missljud nå ditt hjerta!
 Hur ofta skall din ädla harm ej vakna,
 När falskheten och sveket du får skåda!
 Min Ellen, du, som, tänkande och öm,
 För allt det goda här på jorden svärmar,
 Men drar dig skygg tillbaka för allt orent,
 Som kunde fläcka hvita oskuldsskruden;
 Du, med ett sinne både stolt och ödmjukt,
 Och med en min af grazie och af drottning,
 Visst mången gång får känna, arma barn,
 Att just ditt väsens ädlaste instinkter
 En bitter smärta kunna förorsaka.

Och, om jag fruktar att det goda, sköna
 I deras unga hjertan endast mötes
 Af hån, af liknöjdhet och kalla blickar,
 Hur skall den arfsynd, som, än obesegrad,
 I deras själar slumrar, tillgift vinna?
 Hvem skall väl sedan visa dem, de arma,
 Det öfverseende, den milda stränghet,
 Som kärleken mig, deras moder, lärt?
 Ack, låt mig dröja! Visst är hjertat trött
 På dagens ljus, på nattens dunkla timmar,
 På denna verld, som ej haft tid att gifva

Ett gensvar på dess många ömma frågor;
 Förtärdt det är af egna känslors brand,
 Af lifvets fröjder och af lifvets smärta,
 Men tag dem först, o Fader, sedan mig
 Och låt mig då för deras skull, min Fader,
 Få hvilva bredvid dem vid Dina fötter!

SÅNG TILL DEN ÄLSKADE.

Smeknamn mig gif, älskling, låt mig få bli
 Fogeln, som sjungande ilar förbi!
 Lockar du ömt, visst han kommer till dig,
 Följer se'n gerna och troget din stig,
 Längtar ej bort, söker ej att bli fri —
 Älskade, låt mig din fogel få bli!

Smeknamn mig gif, älskling, kalla mig se'n
 Blomman, som doftar så ljuft för sin vän!
 Genast för falskheten slutas dess knopp,
 Men emot dig ser hon tillitsfullt opp,
 Kallnar ditt hjerta, hon vissnar igen —
 Nämn mig din blomma, du älskade vän!

Smeknamn mig gif, älskling, nämn mig också
 Stjernen, som småler mot dig från det blå;
 Troget och varmt den belyser din stråt,
 Följer i med- som i motgång dig åt.
 Tro på dess sanning — och kalla mig så,
 Älskling, din stjärna i rymden den blå!

Smeknamn mig gif, ty din egen jag är!
 Hviska till mig, att du håller mig kär;
 Låt ej din stämma, ditt hjerta bli kallt,
 Du är min glädje, min sol och mitt allt —
 Säg, har du endast och evigt mig kär?
 Älskade, säg, om din egen jag är?

L. S.

NÅGOT OM SJÖFOGLAR.

Som naturens studium utan tvifvel är en bland de nyttigaste och angenämaste sysselsättningar har det varit vår afsigt att i Tidskriften för Hemmet äfven inflicka några spridda blad ur naturens stora bok. Icke för det vi tilltro oss, med vår ringa förmåga och inom så inskränkt omfång, som tidskriften erbjuder, kunna bibringa några djupare insigter eller någon mera sammanhängande kunskap; men vi skulle önska att genom några korta skildringar från naturens olika riken möjligen inom de Svenska hemmen kunna väcka mera håg för ett studium, som hittills blifvit allt för mycket förbisedt. Vi ville derigenom, tillsammans med våra läsare, söka ännu en väg att lära känna och närma oss Skaparen genom skapelsen; ty hvar finna vi Hans nåd och kärleksfulla hägn tydligare uppenbarad än i den stora verdshushållningen, der ingenting förfares eller gifves till spillo, der icke en atom går förlorad och der ingen död finnes, som icke bär inom sig fröet till ett nytt lif. Hvar se vi Hans allmakt och Hans outgrundliga vishet klarare ådagalagd än i den oss omgifvande naturen, denna underverld, hvars lifsprincip, utgången från Skaparens »Vardel» ordnat sig till en oupplöslig, sammanhängande kedja af eviga lagar, som af ingenting låta sig rubbas, der aldrig någon länk fattas och om hvars början eller slut vi ingenting annat veta än att de tyckas försvinna i det oändliga med det eviga A och O.

Vi önskade kunna visa huru Bibelns ord om liljorna på marken och foglarné under himlen kunna tillämpas på alla företeelser inom skapelsen, der hvarje lif, hvarje kraft, sig själf omedvetet, arbetar för Guds stora ändamål, medan Hans eviga Försyn sörjer för deras vidmakthållande och bevarande, såsom en fader sörjer för sina barn. Vi ville, genom att kasta en, om ock flygtig blick in i insekternas, växternas och djurens lif söka få ett djupare och mera omfattande begrepp om betydelsen af de sista orden i det antydda bibelstället — »och ären J icke mycket mer än de?» — ord, hvilka innebära, icke allenast en stor nåd utan äfven ett högt ansvar. Vi önskade kunna göra oss en, om äfven svag föreställning om naturens inre skönhet och den sublimes ordningen af dess lagar, på det att vi icke mera måtte gå som fremlingar bland den underbara verld, i hvilken vi lefva, utan med fullt medvetande kunna instämma i psalmistens ord:

*O! då så mycket skönt i hvarje åder
Af skapelsen och lifvet sig förråder,*

*Hur skön då måste sjelfva källan vara,
Den evigt klara!»*

hvilka ord vi borde tillämpa, icke endast på den yttre skönhet, som ter sig för ögat, utan äfven på den inre, som blott tanken kan fatta.

Vi upprepa likväl ännu en gång, att vi blott kunna meddela några spridda taflo ur naturens stora bilderbok och att vi mera afse väckandet af håg och lust för sysselsättning med dylika ämnen, än vi våga åtaga oss att gifva någon vidsträcktare kunskap derom. Dock ville vi gerna till dessa korta naturhistoriska uppsatser bifoga några hänvisningar till goda och lättfattliga böcker i dessa ämnen och skola dervid, äfvensom vid redigerandet af alla sådana artiklar, söka inhemta råd och upplysningar af ansedde vetenskapsmän.

Till föremål för vår första uppsats i denna väg hafva vi valt några af sjöfoglarna — Albatrossen, Stormfogeln och Hafsmåsen, jemte en kort beskrifning öfver fogeljagten på Hebriderna.

Albatrossen är hafvets egentliga konung; bilden af en hjelte, som äfven under ett vidrigt ödes stormar vet att bibehålla ett kraftigt sinnes jenvigt. En engelsk resande säger om honom: »Albatrossen är det mest poetiska föremål man träffar ute på hafvet. Jag vet knappast i hela naturen någonting så ädelt, så fritt och etheriskt — någonting, om jag så får säga — besjäladt; — intet skapat tyckes mig så framkalla känslan af oändligheten och det gränslösa som denna sällsamma fogel.»

Stolt och ädel simmar Albatrossen på sitt element, trotsande hvarje vågornas uppror, hvarje stormens brusande. Utan att ens med vingpetsarne vidröra vattnet höjer han sig med den stigande vågen och sänker sig åter lugnt i nästa afgrund, för att ånyo uppstiga. Det är underbart att se huru han föraktar de lössläppta elementernas raseri och öfver de skummande sjöarne flyger rätt emot den fruktansvärdaste storm.

»Han tyckes så obesvärad som vore han hemma hos sig,» säga matroserna, och i sanning är icke detta uttryck fullkomligt betecknande, ty knappast förnimmer man hvar femte eller hvar tionde minut något enda vingslag, som tyder på att den ståtliga fogeln är på färd, eljest sväfvar han nästan ständigt i luften. Blott då man kommer honom nära märker ett skarpt öga den lindrigt dallrande rörelsen af bakre vingranden och örat förnimmer ett svagt susande af fjädrarnes gnidning emot hvarandra. Troligen får man i denna vingarnes vibration, som erinrar om fiskens snarlika rö-

relser på stjerten, söka orsaken till det så länge uthållande sväfvandet i luften.

Albatrossen är större än svanen och uppnår en storlek mellan vingspetsarne af tio till femton, enligt somligas uppgifter, ända till tjugo fot. Han är till färgen snövit, med vingarne, hos en art svarta, hos andra tecknade i de vackraste nyancer i brunt och svart. Hela veckor ses han stundom åtfölja skeppen. Ehuru han i likhet med *Fiskmåsen* och *Tärnan* icke kan dyka, simmar han dock med mycken lätthet, och trots det ofantliga afståndet mellan vingspetsarne förstår han rätt väl att åter höja sig i luften. Från det trånga skeppsdäcket kan Albatrossen dock ej på nytt uppflyga och det är en rörande syn att se den väldiga foglen här så vanmäktig. Uttrycket i hans ögon, då han hjälplös ser sig omkring på däcket, erinrar om en stolt och ädel qvinnas blick då hon förolämpas; aldrig finner man hos någon, icke menskelig varelse, ett uttryck så ädelt, så bönfällande och dock så okusligt. Af denna hans oförmåga att åter höja sig från fartyget har man dragit den förhastade slutsatsen att dessa foglar, som hela veckor och längre följa sjöfararen, tillbringa denna tid sväfvande i luften. Och likväl kan ingen uppmärksam betraktare af Albatrossen undgå att märka det han ganska ofta sänker sig mot vattenbrynet. Han lefver af animaliska ämnen, som kringflyta på hafsytan, och ehuru han mången gång griper sitt rof i flykten ses han dock lika ofta draga in vingarne och simma omkring såsom fiskmåsen. Vill han då höja sig på nytt, ser man honom springa ett litet stycke framåt och slå med vingarne i vattnet, till dess han liksom satt sig i fart och funnit en våg af tillräcklig höjd, från hvars öfre kam han, likasom från en klippkant, tager ett ansprång och derefter på nytt begynner sin majestätiska flygt öfver en vidt omfattande sträcka af oceanen. Då tröttheten slutligen öfvervåldigar honom, hvilar han och sofver på den svallande hafsytan, ombrusad af stormarnes gny.

Linné kallar honom *Diomedea exulans*, ett namn som häntyder på Diomedes olyckliga öde, hvilken, efter att vid Trojas belägring hafva sårat Venus, blef förvist från sitt fädernesland och irrade fredlös omkring på de oroliga hafven, till dess slutligen både han och hans följeslagare blefvo förvandlade till foglar, hvilka fortforo att lefva i stormarnes sköte. »De äro icke svanor,» säger Ovidius, »men de likna dem till formen och fjädrarnes hyithet.»

Albatrossen påträffas sällan norrut och har sitt egentliga hem på Sydhafven nedom 20° sydlig latitud. Alla sjöfarande veta också, att de närma sig Afrikas sydligaste udde, då Albatrossen visar sig i större flockar. Dessa foglar äro oceanens gamar, deras krökta

skarpkantade näbbar lämpa sig bättre för ett liföst bytes sönderslitande än för uppfångandet af den snabbt simmande fisken. På otroligt afstånd vädra de den döda hvalfisken och samla sig i talrika skaror kring det jättestora liket. Utom denna mera tillfälliga läckerspiss veta vi, att de äfven sluka Crustacéer och Pteropoder (ett slags blötdjur), samt isynnerhet Bläckfisken och dermed beslägtade arter, som ganska ymnigt förekomma ute på öppna hafvet.

Albatrossen tyckes hafva valt Aucklands och Campbells-öarne till sina älsklingstillhåll under liggningstiden. Medan Sir James Ross der uppehöll sig i November månad, voro de så ifriga att ligga på sina ägg att de, hellre än att frivilligt öfvergifva dem, utan motstånd läto fånga sig. Deras näste består af en temligen stor sandhög, inuti kringbäddad med torra löf och gräs. Under liggningstiden uppstiga fogelns snöhvita hals och hufvud öfver gräsets spetsar och förråda honom på långt håll. Vill man jaga bort Albatrossen från äggen, försvarar han sig tappert och slår med näbben, likasom trotsande hvarje anfall. Hans största fiende är den vilda och roflystna Hafs måsen, som ständigt ligger på lur och så snart fogeln lemnar nästet skjuter ned derpå för att plundra det.

Snabbt flyger Albatrossen öfver oceanens brusande djup, men ännu snabbare genomilar tanken fjerran rymder och för oss plötsligt bort från Sydhafvets öde öar till en annan hemisfer, der vi ville framställa för våra läsare några bilder ur de talrika nordiska fogelrepublikerna. Vi välja dertill hufvudsakligast tvenne typer, *Stormfoglarna* och *Hafsmåsarna*.

Då hvalfiskfångaren begifver sig af förbi Shetlandsöarne norrut, åtföljes han alltjemt af den hvitgrå Is-stormfogeln, som, ständigt vaksam, pilsnabbt nedskjuter på allt, som kastas öfver bord. Den på fasta landet oviga fogeln flyger i starkaste storm rätt emot vinden. Ofta ser man Stormfoglarna i tusental samlas kring en död hvalfisk, och, likasom på de Peruvianska högslätterna, Condoren och Gamen från oerhörda afstånd hopa sig kring den döde mulåsnan, så lockar äfven denna jättemåltid Stormfoglarna från alla väderstreck. Kastar man en sten bland fogelskocken så uppflyga genast de närmast simmande och skrämselfn meddelar sig åt de andra, till dess slutligen hela flocken flaxar upp med ett hest skri, som i förening med vattnets plaskande bildar den mest egenomliga concert. Den dumdristiga fogelns snålhet, då han ej låter bortjaga sig, om man än med båtshaken dödar aldrig så många, skänker de råa matroserna ett underhållande skådespel. Huru af-

undsamt ser han ej en af kamraterna bortföra ett läckert stycke, huru fräckt och förväget kastar han sig icke öfver honom, för att frånrycka honom godbiten och huru brådslande slukar han icke sin egen, för att icke på samma sätt blifva störd! Då han länge saknat ett dylikt kalas på en död hvalfisk, ses Stormfogeln äfven följa den lefvande, likasom redan spekulerande på dennes framtida olycksöde, och visar då genom sitt egendomliga fram- och återflygande den erfarne jägaren hvar han skall söka sitt byte.

Stormfoglarnes näringsätt öfverensstämmer föga med deras yttre skönhet. De äro oceanens korpar och lefva af alla de förskämda animaliska ämnen, som kringflyta på vattenytan. Hvarhelst en för-rutnad hvalfisk, följande hafsströmmen, öfverdrager vattenytan vidt omkring med ett stråk af stinkande tran, ser man dem ifrigt syssla bland de orenade vågorna. Alla af Stormfoglarnes slägte — eller *Petrels* såsom de äfven kallas — hålla sig på afstånd från fastlandet och flyga med lätthet mot vinden. Men är en orkan i antågande, taga de sin tillflykt till skeppen och slå ned på dess master, hvarför sjömännen, anseende dem såsom ett slags oväderspämman, gifvit dem namn af Stormfoglar. De dyka icke och simma sällan, men springa på vattnet med höjda vingar; deras andra benämning *Petrels*, ett diminutivum af Petrus, häntyder på denna vana, som gjort att man liknat dem vid sjöfararnes skyddshelgon, St. Petrus, gående på vattnet. Alla *Petrels* hafva den märkvärdiga egenskapen att, då de blifva skrämde, utspruta en illaluktande olja ur sina näsborrar, hvilka, sammanvuxna till ett enda rör ligga ofvanpå och ett stycke längs med näbben.

St. Kilda, den yttersta af de Hebridiska öarne, är tillhållet för en otalig mängd sjöfoglar, synnerligast för Stormfogeln under liggningstiden, och vi vilja bedja våra läsare följa oss dit, för att göra närmare bekantskap med dessa foglars vanor och det sätt hvarpå öboerna fånga dem.

Redan då man nalkas den lilla ön mötes man af det mest storartade klippsceneri. Den håller blott en mil i omkrets och, uppstigande nästan öfver allt lodrätt ur hafvets sköte, bildar den vid sin östliga ända, som höjer sig 1,380 fot öfver vattenspegeln, den högsta bergvägg på de brittiska öarne. Från randen af denna afgrund har man en utsigt, hvilken öfvergår all föreställning man på förhand kunnat göra sig om det imponerande af en dylik natur. Långt under sig i djupet ser man bränningarne klättra uppåt den svarta klippmassan och öfverdraga dess fot med breda lager af snöhvitt skum. På många ställen försvinna klippspetsarne under myriader af liggande sjöfoglar, luften är uppfyllt af deras skriande

skaror och vattnet synes öfver allt hvimla af de större arterna, medan de smärre försvinna för afståndet. Hvarje högre liggande utsprång i bergen är fullsatt med *Alkor* och *Gristor* och hvarje gräsbevuxen afsats hafva Stormfoglarne tagit i besittning, medan längst nere vid vattnet på de våta, af vågsvallet djupt urholkade klippstyckena, grupper af de korplika *Skarfvorna*, orörliga och upprättstående, förefalla liksom onda andar bevakande ingången till trollens underjordiska tillhåll.

Låter man ett väldigt stenblock från höjden rulla ned i hafvet uppstår ett sällsamt tumult. Kanske träffar det fallande klippstycket först en olycklig, i nästet rufvande Stormfogel, rullar derpå med sats på sats och väckande tusenfaldigt eko allt längre och längre ned i afgrunden, än upprifvande djupa spår på de gräsbevuxna afsatserna, än splittrande sig mot en framspringande klippspets och skingrande de förskrämda fogelskarorna i alla riktningar. Dessa otaliga uppflygande flockar beteckna den ödeläggande kosa stenblocket tagit, till dess det slutligen, dragande med sig talrika offer, försvinner bland de fräsande bränningarne.

Till oerhördt antal samlar sig Stormfogeln under sin liggnings-tid på St. Kilda och utgör för infödningarne öns allra viktigaste produkt. Man träffar honom på de högsta klippväggarne och blott på sådana, som äro försedda med små, gräsbevuxna utsprång. Så snart man griper honom utsprutar han en klar bernstensfärgad olja, hvilken af öboerna berömmes såsom ett universal-medel mot alla yttre åkommor, synnerligast mot kronisk rheumatism, samt derjemte tjenar dem till lampolja för vintrarna. Den bästa erhålles af de gamla foglarne, då jägaren, som nattetiden smyger sig öfver dem på klipporna, i detsamma han griper dem, hårdt tilltrycker deras näbbar, och betäcker deras hufvuden med det torkade magskinnets af en hafsula, deri han uppfångar och förvarar den utsprutade oljan.

Det är isynnerhet under Stormfogelns förföljande, som fogelfångarne på St. Kilda så ofta sätta sitt lif på spel. Två af dem begifva sig, försedda med långa tåg, till yttersta randen af afgrunden. Derpå lindar den ena det starkaste af de medförda tågen under sina armar, rundt omkring kroppen, och tagande ändan af det andra tåget i handen nedhissas han från klippan. Kamraten står på något afstånd från bergskanten, i det han med båda händer håller hisslinan, som han äfven bundit om lifvet på sig, och blott långsamt släpper efter, medan han låter signaltåget glida fram mellan sina fötter. Så snart fogelfångaren hunnit en afsats i klippväggen der Stormfogel slagit ned, bereder han sig att börja sin

skörd, plundrar nästet på ägg och ungar och och slår ihjäl de gamla foglarne med en kort påk eller fångar dem med en vid ett långt smalt spö fästad snara. Derpå binder han foglarne tillsammans i en knippa och uppsöker en ny koloni, till dess han slutligen, rikt belastad, låter hissa sig upp igen.

Dessa klippinnevånarens vighet och skicklighet vid sådan slags fogelfångst är förundransvärd. Äfven det minsta utsprång i bergväggen är dem tillräckligt till fotfäste och man ser dem, belastade med foglar, krypa på händer och fötter utefter den smalaste klippkant. Så utomordentlig är deras styrka, att då den nedhissade fogelfångaren tar ett felsteg och med ens nedstörtar i djupet till hela linans längd, förmår kamraten ännu hålla sig kvar på klippkanten och räddar sålunda både sig och den andre. Men man berättar ännu underbarare händelser. En morgon gick en fogelfångare ensam ut att uppsöka Stormfogelns nästen. Efter det han fästat hisslinans ena ända uppe på klippkanten firade han sig sjelf ned, till dess han nådde en afsats, der han hoppades göra ett rikt byte. Genom skickligt fram och tillbaka-svängande i luften fick han verkligen fast fot på den lilla gräsbevuxna fläcken, men glömde att binda linan kring lifvet då han sålunda landat. Under det ifriga plundrandet gled honom linan ur händerna, svängde några gånger fram och åter och blef slutligen hängande orörlig fritt i luften, sex till åtta fot på sidan om klippafsatsen. Ett ögonblick stod den arme fogelfångaren stum af fasa och genom det plötsliga och förfärliga i sin belägenhet nästan beröfvad all besinning. Och fruktansvärd var i sanning hans ställning: stenmassorna uppöfver honom lodräta som en mur, hafvet under honom brytande sig mot de taggiga klipporna; ingen möjlighet, att, från det djup dit han nedhissat sig, något nödrop kunde nå menskliga öron genom bränningarnes dån. Blott ett var honom öfrigt: ett gräsligt språng kunde möjligen åter gifva honom linan i händer och blifva hans räddning. Förfelade han den, var döden oundviklig, men bättre detta än ett långsamt försmäktande på den ödsliga klippan. Han fattade således ett modigt beslut, mumlade en kort, men brinnande bön, samlade hela sin kraft och tog det fruktansvärda språnget ut i den bottenlösa rymden.

Han lefde för att sjelf berätta sin bragd, ty det lyckades honom att gripa den räddande linan i flykten och åter vända hem till de sina.

Utom Stormfogeln förekommer äfven *Skrapan* (*Procellaria Anglorum*) *Lunnefogeln*, *Sillgristan* och *Alkan* i talrika flockar

på St. Kilda. Dylika fogelberg finnas dessutom på otaliga ställen och erbjuda naturforskaren det yppersta tillfälle att studera sjöfoglarnes olika arter. Nordpolararen Kane berättar följande om sitt besök på en dylik klippa i nordhafvet:

— — — — »I närheten af Littleton-ön öfverraskades vi af en välkommen syn, i det vi fingo sigte på en skara *Ejdergäss*, hvilkas flygt visade oss vägen till deras tillhåll för liggningstiden, en grupp små klippöar, öfver hvilka hela horisonten hvimlade af foglar. En af dessa kala klippor var så upptagen att vi knappast kunde undvika, att vid hvarje steg trampa på ett näste.»

Ejdern har i dessa polartrakter sitt rätta hem och det lär vara högst intressant att här studera hans lefnadsvanor. På den kala, hafombrusade klippan hjälpes hane och hona åt att bygga sitt bo, hvars nedra del består af tång. Honan täcker derpå bottnen och kanten med dun, som hon plockar af sig sjelf och som hon utbreder i ett tjockt yfvigt lager, hvilket hon sedan likasom sveper omkring äggen, då hon måste lemna dem för att söka sin föda; hanen, som icke deltagit i liggningen, håller i stället vakt omkring boet. Äggen äro grönaktiga till färgen och fem à sex till antalet. Man finner till och med ibland tio i samma näste, hvilket då bebos af tvenne honor, som i all sköns endragt tillsammans ligga på äggen. I polartrakterna anses de ställen Ejdern företrädesvis väljer under liggningstiden såsom den dyrbaraste egendom, och öfvergår som arf från far till son, ty det är der man samlar det dyrbara eiderdunet. Då man första gången borttager ur ett näste äggen och dunet, som skyddar dessa, plockar honan nytt dun af sig, för att dermed bekläda sitt bo och lägger så för andra gången ägg; plundrar man då nästet återigen lägger hon för tredje gången ägg, men det är då hanen, som förser dunet. Denna sista kull måste man dock lemna orörd, om ej Ejdern för alltid skall öfvergifva platsen.

»Då vi ankommo till den ofvannämnda lilla klippgruppen» — fortsätter Kane — »var Ejderns liggningstid inemot förlupen. De gamla lågo väl ännu kvar i sina nästen, men många ungar hade redan krupt ut och sutto under modrens skyddande vingar, eller gjorde sina första simprof på de små vattendammar, som bildats i bergskrefvorna. Några mera försigkomna plaskade redan omkring på de små kanalerna emellan de fasta ismassorna och väntade snålt på snäckorna och hafssniglarne, som de gamla fångade åt dem.

»Nära derintill var en skroflig klippa, som beboddes af oräkneliga skaror af den blågrå *Hafsmåsen*, denna nordens *Filfras*. Ungarne voro nyss fullfjädrade och sutto tätt sammanträngda på

den af guano hvitmenade klippan; de gamla deremot sågos med utsträckt hals och den gula näbben vidt uppspärrad krets omkring öfver Ejderens fredliga tillhåll, och skjuta ned för att hemta sig en ejderunge, allt efter som lusten eller behofvet dref dem. En värre glupskhet kan man icke tänka sig. Hafsmåsen slukar den unga Ejdern fortare än man nedskrifver orden på papperet. Ett ögonblick ser man ännu det arma djurets skällvande fötter hänga utom näbben; derpå vidgar sig hafsmåsens hals och bytet glider ned; några ögonblick senare uppkastas åter läckerbiten och hafsmåsens ungar spisas dermed. Ejdermodren försvarar sig med mycken tapperhet mot denna plundring, men hon kan ej alltid nog hastigt församla omkring sig sin ungska; under bemödandet att värna en lem nar hon en annan utan skydd, och så inträffar stundom att hon ej får en enda i behåll. Enligt somliga naturforskarens utsago ingår Ejdern, efter ett dylikt missöde, ny parning.

»Den blågrå Hafsmåsen är icke den enda, som visar en dylik roflystnad; tvertom utmärka sig de flesta nordiska arter af detta slägte för ovanlig rofgirighet. Jag har till och med sett den så kallade *Elfenbensmåsen* (*Larus eburneus*), denna sköna snöhvita oskuld, skjuta ned på unga alkor och efter en häftig kamp bortsläpa dem i sina klor.» — — —

Betänka vi nu att på alla kuster och bland alla ögrupper i de Europeiska nordhafven finnas fogelberg, sådana som de ofvan beskrifna och hvilka alla mer eller mindre plundras af jägare, så lära vi att beundra outtömligheten hos den natur, som på de nakna klipporna framkallat ett så rikt och mångfaldigt lif. Den oerhörda talrikheten af en del sjöföglar är så mycket mera förvånande som flere arter, såsom *Lunne-fogeln*, *Grislan*, *Alkan*, *Stormfogeln*, *Hafsulan* m. fl. blott lägga ett enda ägg, hvilket på den kala klippan ofta ligger i så vanskligt läge, att man icke begriper huru kläckningen är möjlig. *Lestris Catarrhactes*, eller den så kallade *Stora Labben*, föder sina ungar nästan endast med *Grislans*, *Alkans*, *Hafsulans* och *Stormfogelns* ungar; till och med stora fiskar uppsnappa och sluka många foglar. Hundradetals omkomma i den starka vinterkylan eller under polarstormarne. Mången kull går hel och hållen förlorad med vårfloden, som rycker med sig både ägg och ofjädrade ungar, och huru oräkneliga dödas icke af människan! Likafullt synes aldrig någon minskning i sjöfoglarnes otaliga skaror, utan år efter år komma myriader flockar och slå ned på sina gamla välkända boplatser och erbjuda icke allenast jägaren en rik fångst, utan äfven naturforskaren en ännu rikare skörd, genom möjligheten att här studera de olika arterna och att göra sig för-

trolig med äfven de minsta omständigheterna af deras hemlif och deras familjeförhållanden. — Och skall ej naturforskaren, skall ej hvar och en i dessa små, men därför icke mindre underbara företeelser i naturens brokiga lif, finna ständigt nya anledningar att beundra och tillbedja Honom, ifrån hvilken allt lif kommer och för hvars kärlek, för hvars allt omfattande vishet och makt ingenting är så stort att det ej kan utföras och ingenting så litet att det kan förbises!

Som en del af ofvanstående uppsats är hemtad ur Hartwigs, *Das Leben der Meeres*, taga vi oss deraf anledning att för våra läsare nämna detta arbete, hvilket vi tro oss kunna rekommendera till dem, som skulle önska göra en närmare bekantskap med de ämnen vi här endast vidrört. Hartwig anses i allmänhet, genom sitt på en gång kärnfulla och poetiska framställningsätt, hafva funnit en lycklig medelväg mellan det torra och tröglästa vetenskapliga språket och den allt för lätta, flygtiga och svassande styl man finner i en del af nutidens populärt vetenskapliga skrifter. På Svenska hafva vi i dessa ämnen tvenne allmänt kända och berömda verk: *Nilssons Fauna*, samt *Sundewalls De Svenska Foglarne*; det förra mera omfattande och uteslutande vetenskapligt; det senare framställande ämnena mera i korthet, men sakrikt och upplysande, samt försedt med talrika afbildningar, som åskådliggöra föremålen.

DE TRENNE HUSTRURNA.

(Ur Dickens' *Household words*.)

Jag har, utom min våning i staden, som inskränker sig till tvenne rum tre trappor upp, ett mycket treffligt landställe i Devonshire, som eges af en min vän. Detta är mitt älsklingstillhåll, den bostad, som jag företrädesvis kallar mitt hem. Jag trifs der godt, då dess omgifvande dälдер hvimla af foglar, som byggt sina nästen högt uppe i trädens gungande grenar, eller då fjärilarne, dessa sommarens älskliga förelöpare, syssla med sitt ljudlösa arbete i trädgården, och på den jemnskurna gräsplanen på gården, eller då den gamla byggningen med sitt högresta tak ligger inbäddad i ett haf af böljande gyldene sädesfält, med öar af grönskande trädgårdar skiftande af olika fruktsorter; men bäst trifves jag der kanske ändå, när stockeldarne flamma i dess väldiga spisar och julen är inne. Det är en gammaldags byggnad. Om ni genom stora porten träder in i försalen, medan Robert Chetwood och jag

vid motsatta ändan af rummet taga vårt vanliga parti billard, skall ni för afståndets skull ej kunna urskilja våra drag. Gallerierna kunde tjena till perspektiv-studier och de glänsande trapporna äro breda som landsvägar. Bibliotheket är fyllt, från den tjocka golfmattan och ända till taklisten, med gamla böcker med antika stilar, måttätta band och messingsknäppen. Kapellet med sina förgyllda helgon på de dunkla fönsterglasen och de ändlösa korridorerna med eckbelagda golf och väggar, behängda med gammaldags tapetväfnad, tyckas likasom tafvor från det förgångna och föreläsa hela kapitel ur historien. Röda Rosen och Hvita Rosen, Cavalierer och Rundhufvuden, Papister och Protestanter, Oraniens anhängare och Jakobiter, alla äro de gamla bekanta för Tremadyne House. Då de stora portarne bullrande slå igen, såsom ibland händer till den Londonske hofmästarens obeskrifliga förskräckelse, väcka de en lång följd af åsk-knallar, som rulla fram från bottenvåningen ända till vindarne; och mången nyttig varning hafva de på den gamla goda tiden gifvit åt Tremadyner, som hållit sig dolda för sina fiender, och månet gobelins-stycke har blifvit upplyftadt och mången spegel inskjuten i väggen vid detta hotande ljud. Ännu i dag upptäcker Robert Chetwood, stundom i sina egna hvardagsrum, men ännu oftare i den öfre gästvåningen, lönnrum, der hans föregångare hållit sig gömda. Alla möjliga märkliga personer, som kunnat eller icke kunnat gästa den uråldriga släkten, berättas hafva »tillbringat en natt» i Tremadyne House, alltifrån vandrande Juden, Shakespeare, Drottning Elisabeth, Carl den Förste, Peter den Store och ända ned till högstsalig hans majestät Kejsar Nicolaus. I röda rummet har begåtts ett mord, i det blåa åtskilliga självmord och ännu drifver en fredlös vålnad omkring för att försona brotten. Tremadyner i spetskrås och peruker, i purpur och hermelin, i rustning från topp och till tå kanta båda de stora gallerierna. Men de store Tremadynes hafva dött ut och den simple Robert Chetwood, för detta bankir i Londons City, och ej så fasligt längesedan blott en bankirs förste bokhållare, regerar nu i deras ställe. Tremadynerna inträdde i besittning vid tiden för Jerichos belägring och Chetwood omkring tio år före Sebastopols belägring; men dermed upphör åtskillnaden. Det finnes ingen man mera god mot de fattiga, mera förekommande mot alla människor, ingen i hela Devonshire, af hur högadeligt blod som helst, med ett bättre hjerta än Robert Chetwood. Tremadyne House står öppet för hela trakten nu som alltid, och de gamla Londonsvännerna förgätas icke. Robert Chetwood är en hjertlig och gladlynt gentleman och så lycklig som någon kan vara, som mistat alla sina barn; ty det

var förlusten af dem, som kom honom att köpa Tremadyne House och öfvergifva sina gamla sysselsättningar och sin gamla bostad — han uthärdade ej längre att se de gamla rummen tomma på all ungdomlig glädje, eller att vid hemkomsten från ett träget arbete se upp mot fönstren och icke finna de unga, barnsliga anletena le emot sig.

Men hvilken hustru hade icke den gamle mannen! en hustru som, så föreföll det till och med mig, kunde ersätta allt. Jag sade *till och med mig* — ty ett af de sörjda barnen, en sjuttonårig flicka, hade varit min trolofvade brud, den blidaste, älskligaste varelse något menskligt öga skådat. Jag tror, att om jag bara kunde skrifva om henne hvad jag tänker och känner, skulle jag kunna röra till tårar äfven de som aldrig sett henne, när det komme till de orden »Gertrud dog.» Hon lofvade sig sjelf åt mig; den gamle fadren skulle aldrig haft hjerta att sjelf skänka bort henne. — Jag kan ej säga mera.

Derför är det som Tremadyne House har blifvit ett hem för mig. Det gläder Robert Chetwood att hafva sin väns son hos sig, framför allt emedan han varit hans dotters trolofvade, och för mig är min faders vän dubbelt kär såsom Gertruds far.

Då julgästerna skingrats och det stora huset återtagit sitt vanliga lugn, stannar jag ännu kvar hos det gamla paret öfver nyåret. De kalla mig sin son och behandla mig som vore jag det verkliga, och jag kallar dem far och mor. Om himlen bevarat oss unga åt hvarandra, skulle vi aldrig hafva kunnat önska oss en större äktenskaplig lycka, eller högre ömsesidig kärlek än som finnes mellan dessa två. »Kan väl vara,» säger han med ett leende, som jag knappast sett maken till på en ynglings anlete, »kan väl vara att det kommer sig af att mina gamla ögon blifvit dunkla och opålitliga, men aldrig ser jag någon qvinna, som kan jämföras med min Charlotte.» Och hans hustru svarar leende, att besynnerligt nog är hennes syn alldeles lika opålitlig. Hos båda hafva silfverhåren kommit och med dem den höga vördnad som utgör ålderdomens största prydnad; och om deras steg äro långsammare än i ungdomen, så är det icke emedan deras hjertan äro tyngre. De äro af de människor, som komma oss att älska lifvet, ända till dess sista slut. Det hade alltid förefallit mig som hade de tillsammans sträfvat middagshöjden uppåt, och aldrig blef jag så förvånad som den nyårsaftonen, då, såsom vanligt när vi voro ensamma, Mrs Chetwood satt kvar hos oss efter middagen, och hennes man förtäljde sin historia.

Han hade alltid talat öppet med mig, och just då, efter för-

loppet af ännu ett års kärlek och förtroende, kunde jag ej afhålla mig från att fråga huru länge de båda varit ett.

»Sannerligen George,» sade den goda gamla frun, »börde du icke hafva mera grannlagenhet än att göra sådana frågor.»

Men hennes man svarade:

»Åh det är väl bortåt en trettio år. Sjelf har jag väl nu snart varit gift i ett halft sekel.»

»Huru — ni vill väl inte säga —» inföll jag tvekande.

»Jo visst,» afbröt han. »Jo visst vill jag det. Charlotte, hoppas jag, har varit min hustru allt för länge, för att numera vara svartsjuk på hvarken Kate eller Mary; men jag älskade dem på deras tid nästan lika innerligt som jag älskar henne. Charlotte,» tillade han, vändande sig emot henne, der hon satt i den gamla karmstolen, »du har ju ingenting emot om jag berättar George om mina båda andra hustrur, eller hur?»

»Mary må du gerna tala om efter du så vill,» svarade hon, »men jag ber dig, gå öfver den der unga Kates historia så flygtigt som möjligt.»

Och jag tyckte mig verkligen märka, att en fin rodnad spred sig öfver hennes gamla älskliga anlete, medan hon talade.

»Det är väl något mindre än ett halft sekel sedan,» begynte han, »som jag första gången satte foten inom vårt vackra Devonshire. Jag kom ned på en kort tids ledighet från London en sommar för att fiska och hade med mig, utom mina metdon, en kappsäck med mina kläder och omkring tjugofem pund i guld, som utgjorde hela beloppet af mina sparpenningar. Jag var då för tiden yngste bokhållaren i ett mindre bankirhus, med hundratjugo punds årlig lön och ungefär så mycken utsigt att en dag bli min egen, som du min käre extra-ordinarie, att bli förste embetsman i verket. Från vindsfönstren deruppe, skulle jag kunna visa dig arrendegården, der jag skaffat mig logis för metningstiden, och en gång skall du också få se den. Det är en stor simpel byggning, med en massiv portik af sten och tvenne höga stentrappor, som utifrån leda till de öfre rummen. På ena sidan var ladugården med stora lador, öppna stall för kreaturen och höns och svin i mängd, allt vittnande om trefligt öfverflöd, om ock ej så fint och väl hållet, som nutiden måhända fordrar. På andra sidan hade man ciderpressarne och der bortom fruktträdgårdarne med lofvande frukt och blom, som spred sin ljuftva vällukt med vinden. Åt baksidan af huset var ännu en trädgård, äfven den till stor del planterad med fruktträd, hvilkas blommande kronor hvälfde sig

öfver en simpel spång, hvarunder min forellström sorlande lopp fram. Du känner stället, Charlotte — har jag ej målat troget?»

»Det har du, Robert,» sade hon, och jag såg tårar skimra i hennes ögon.

»Nå väl, der råkades Kate och jag. Den gode arrendatorn var barnlös, och hon, hans syskonbarn, var honom i dotters ställe. Du ska' tro, George, det var ingen under att det mörka ekpanelade förmaket icke tycktes behöfva något ljus, då hennes klara ögon lyste derinne. Likasom solstrålen faller förskönande öfver de simplaste föremål, så gaf hon ett eget behag åt hvarje tarfligt hushållsgöromål. Hon tycktes innehafva någon hemlig, högre konst, som stod lika långt öfver det vanliga, ofta bullrande ordningsnitet, som högsinnet står öfver högfärd.

Jag satte laxbete på kroken, för att meta foreller. Jag medtade ofta utan någon krok alls. Jag stirrade efter hennes blida anlete och gestalt i det klara vattnet, i hopp att få se dem framträda vid sidan af min egen bedröfliga figur — reflexen af en vemodig yngling, kär för första gången. Jag gjorde mitt bästa vid höbergningen, för att behaga henne. Jag tog eviga lektioner i konsten att bereda Devonshires-ost. Jag kom slutligen ända derhän att få kyssa hennes hand. Jag ritade litet grand, och hon satt för mig, men porträttet framskred mycket långsamt. Vi gjorde vandringar tillsammans, för att samla svampar och skogsblommor och sjöngo under vägen glada sånger eller språkade om böcker som vi läst. Aftönen före min länge uppskjutna afresa voro vi ute på ett dylikt ströftåg: vi hade otaliga stättor att gå öfver — allt se'n den aftonen har jag i mitt hjerta välsignat dessa gammalmodiga stängsel — och en gång, i stället att som förut räcka fram min hand för att hjälpa henne, räckte jag henne min famn, och, du må tro mig eller ej, min kära George, men nästa ögonblick låg den dyra slickan vid mitt bröst och så kysste jag första gången hennes kind.»

»Att du kan sitta och berätta sådana historier, kära Robert,» sade Mrs Chetwood med någon liten förtrytelse och jag såg nu tydligt, att hon rodnade ända upp till det hvita hårfästet under den krusade mössgarneringen.

»Än se'n, kära vän: det fans ju ingen der mer än Kate och jag, och jag skulle derfor tro att jag måste veta hvad som passerade, åtminstone lika bra som du. »Nå väl,» fortfor han, »jag måste resa, men efter ett förnyadt besök på arrendegården blefvo vi gifta. Hon öfvergaf sitt fria, friska lif och sina glada landt-nöjen, för att komma och lefva med mig i den otrefliga staden.

Alltid mån om andras trefnad, deltagande för andras smärta, alltid sist tänkande på sig sjelf, ständigt verksam och flitig, hade hon dock alltid tid nog till ett skämtsamt ord och en god gerning; och hvad skönhet beträffar så tror jag ingen i verlden, hvarken flicka eller hustru, kan jämföras med henne. För dig, George, som kände vår oförgätliga Gertrud, behöfver jag ej beskrifva hennes mor. Hon stannade ej så länge hos mig, och dock tycktes det mig, som skulle det ha kostat mig lifvet att bli af med henne. Men den strålande ungdomsglansen förbleknade, den blixtrande glädtheten tystnade och den dag har blifvit förlåten, men aldrig förgäten, som beröfvade mig min tillbedda Kate.»

Den gamle mannen tystnade. Mrs Chetwood kysste sakta hans kind.

»Min andra hustru,» återtog han, »var icke så ung och saknade obestriddigt mycket af den förstas yttre behag. Och dock var hon skön i blomma, likasom Kate varit i knopp. Hennes ansigte hade ej samma lif, icke heller ögonen det dansande ljusspel, som Katies, men det låg ett mildt lugn öfver hennes drag, sådant som vi stundom se utbreddt öfver ett älskligt landskap, då solen är i nedgående, ett sådant fridfullt uttryck, som ingen menniska kan se sig mätt på. Och Mary gaf mig barn och då, ehuru högt jag älskat den veka telningen, tycktes mig trädet med sina sköna frukter ännu kärare. Mary var ingen enkel landflicka från Devons dällder, utan en ädel qvinna med all verldsdamens fina takt och belevnhet. Jag hade på den tiden ett rikt hus och allting komfortabelt omkring mig, och min sfer var hennes. Perlorna anstodo väl hennes vackra panna och prydde de ännu korpsvarta flätorna, lika väl som en enda vildros i lockarne klädde den enkla Kate. Jag tror, låt mig säga det utan otacksamhet för min närvarande stora lycka och utan att såra min dyra Charlotte, att de lyckligaste åren af mitt lif voro de, då de båda barnens röster ljödo gladt och lifvande i det trefliga hemmet och Mary och jag lefde för att göra dem goda och lyckliga. Och då den förfärliga stunden kom, då både son och dotter på en gång togos ifrån oss, ännu då tyckte jag deras fromma, tåliga moder aldrig varit mig kärare. Från första ögonblicket då den bäfvande tystnad, som följer med sjukdom och fara, smög sig öfver det glada hemmet, till den dagen, då sorgetåget lemnade vår port, hvilken helande, tröstande ande var hon icke! Då vi tänkte att sorgens tunga, ogenomträngliga dok fallit öfver våra själar för alltid, med hvilken ömhet vek hon ej undan det, för att bana väg åt en stråle af himmelsk tröst.»

»Jag kan inte hjälpa att mitt tal här blifvit litet vemodigt, men jag borde sannerligen icke tala så om Mary. Hon var den gladlyntaste, fryntligaste, trefligaste medelålders fru en man någonsin haft. Bortom sjelfva våra mörkaste bekymmer låg alltid ett leende tillreds att arbeta sig igenom dem — och hvilket ljus spred det icke omkring sig! En sådan der resignerad och orörlig dam, som emottager hvarje Guds välsignelse som en frestelse och underkastar sig med alldeles samma känsla, hvad hon kallar Guds tuktan, skulle ha tagit lifvet af mig efter en vecka. Nej, George, min Mary handlade alltid enligt sin egen inneboende natur, och denna natur var så skön och välsignelserik, som någonsin blifvit en qvinna beskärd. Du må väl tycka att Kate och Mary voro tvenne vinster i äktenskapslotteriet, stora nog att falla på *en* mans lott, och dock drog jag ännu en. Då jag förlorade min andra hustru tog den tredje mitt innersta hjerta i besittning.»

»Kyss mig, Charlotte,» sade den gamle mannen ömt, och hon kysste honom än en gång på kinden. »Och nu,» fortfor han, »vilja vi fylla våra glas, ty nyåret kommer öfver oss med stora steg, och ni må förena er med mig och dricka en skål till minnet af mina tvenne hustrur och till ära för henne, som ännu står mig åter. Numro ett och numro två kunna ej undgå att väcka någon liten saknad hos Charlotte, därför må vi dricka dem i tysthet, men den tredje skall drickas med all tillbörlighet.»

Derpå, sedan de tvenne skålarne tigande druckits, reste han sig upp med glaset i handen och sade, vänd till henne:

»Kate, Mary, Charlotte, — min Devonshire-brud, mina barns hulda moder, min egen af hela hjertat älskade hustru, som varit min nu i ett halft sekel — ty jag har aldrig haft någon annan hustru, George — Gud välsigne ditt gamla, varma hjerta! Vi ha' firat en så glad jul, som vi någonsin kunna önska oss, och jag hoppas det skall tillåtas oss att tillsammans fira ännu ett gladt och lyckligt nytt år. Hip! hip! hip! hurra!» Och genljudet af den glada skålen tycktes sväfva omkring i de stora ödsliga salarne hela aftonen, som ville det gamla Tremadyne House ej släppa ifrån sig minnet af att så mycken lycka ändå kan inrymmas inom tvenne människolif.

INGENTING ATT TA' PÅ SIG *).

Miss Flora M'Flamsi från Madison square **)

Har gjort till Paris trenne särskilda resor,

Och fadren han svär, att hvar gång hon är der,

I trots af förmaningar, bannor och snäsor,

De kontinuerligt sex veckor tillbringa

Att ur bod och i bod blott id'ligen springa.

I alla slags väder i bodar hon far,

I sällskap och ensam, båd' nätter och da'r

Och köper allt, allt hvad för mynt hon kan få

Att kläda sig i ifrån topp och till tå;

Att svepa kring skuldror, att knyta kring lif,

Att sätta i förgrund, i fond, perspectiv,

Att fästa med ros eller knäppa i hast,

Att snöra, att knyta, att rent af sy fast

Så nertill som upptill, så framtill som bak,

På vågande barm eller ryggen så rak;

Mantiljer, band, spetsar och cachemirisk schal,

Kompletta paryrer för middag och bal,

Paryrer för pic-nics och »thé med supé,»

Paryr för diné, matinée, déjeuner,

Paryr för conquêter och koketteri,

Paryrer för kärlek, kurtis, frieri,

Paryrer att sitta, att dansa, att stå med,

*) Det poem, hvaraf en översättning här erbjudes läsaren, utkom första gången i en mycket spridd tidskrift i New-York, kort före penningkrisens utbrott och vid en tid då lyxen der, synnerligast bland damerna, stigit till en oerhörd grad. De många skarpa sanningar författaren här på ett lätt och lekande sätt framhåller, gaf det lilla stycket inom kort en otrolig popularitet, hvartill måhända äfven bidrog den sällsamma omständigheten att, då poemet utkommit, ett fruntimmer anmälde sig såsom dess verkliga författare och påstod sig hafva tappat manuskriptet, hvaraf sedan någon bedragare begagnat sig och tillgodonjutit ett betydligt honorarium. Process väcktes, men den föregifna författarinna förlorade. Då någon frågade, om det ändå vore tänkbart, att ett fruntimmer skulle hafva framträdtt med ett dylikt påstående om det ej haft någon grund, svarades: »det finns ingenting, hvarken ondt eller godt som ej låter tänka sig såsom möjligt i Amerika.»

Då i originalet mesta vigten tyckes vara lagd på ett ledigt framställningssätt och så väl meter som rim äro temligen sjelfsväldigt behandlade, har det ej alltid varit möjligt att i översättningen undvika dessa fel mot konstens regler, hvarföre man anhåller om läsarens öfverseende; derjemte bör nämnas att poemet blifvit något afkortadt samt till en del omarbetadt.

**) En vacker och fashionabel öppen plats i New-York.

Att segla, att åka, att rida, att gå med,
 Paryrer, som ingenting alls hon gör med
 Men dock *måste* hafva — det tar hon på ed;
 Paryrer för sommar, höst, vinter och vår,
 För årstid, som aldrig i almnackan står,
 Och alla till färger och mönster varianta,
 Charmanta, piquanta, pimpanta, brillanta,
 Af silke, muslin, tyll, crêpe, siden och sammet
 Att sopa af gatan och torka upp dammet.
 Med ett ord, af allt som för pengar består
 Och som af modister och köpmän kan fås
 Från tolf tusen francs-tyg till tjugo-sous-strunt,
 Allt skulle hon ha, der hon flacka, och for
 Och fadren han pustade, snäste och svor
 Och hotade grymt — men betalte dock rundt.

Och dock, fast tre månader knappast gått om
 Se'n pappa med dotter och grannlåt hem kom,
 När senast vi råktes, Miss Flora och jag,
 — Tre veckor se'n är det på punkten i dag —
 Hardt nära hon var att en gallfeber få sig
 Blott för hon ej hade en smul att ta' på sig.

Platt intet — så sa' hon — dock är det ej sagdt,
 (Det stannar oss vänner emellan förstår ni,
 Som vore till oskuldens tillstånd hon bragt;
 (Så'nt var blott på modet i Eden förstår ni.)
 Hon var hvarken klädd uti paradisdrägt
 Ej heller med Venus di Medicis slägt.
 Hon mente helt enkelt, och det fast hon bar
 En tusenfrancs-klädning och mer än ett smycke
 Som kostar, det vågar jag, minst lika mycke' —
 Att dock ej en smul att ta på sig hon har.

Nu hör det till saken, att bland épouseurer
 Och Floras tvåhundra adoreurer,
 Hon efter en tjugo à trettio nej
 Dock slutlig'n — hvad tycks väl? — just lyckliggjort mej,
 Och skänkt mig den petrificerade resten
 Af det, som hon kallar sin kärlek. För resten
 Så fick jag på köpet det konststycket rara —
 Fast något förfallet det väl torde vara —

Men nått retoucheradt i färgor helt hjerta,
Som Flora envisas att kalla sitt hjerta.

Så vexla' vi tro i en ljufvelig stund,
Men icke vid månsken, i skog eller lund;
Nej, midt i ett ljushaf bland speglarnes glas
Vi hviska' vår kärlek vid sken utaf gas,
Med alls ingen blyghet och känsla blott föga
Och utan en tår i Miss Floras blå öga;
Ej rodnad, ej suckar, ej ömhet der spordes —
Det var ju en simpel affär blott som gjordes
Med endast en tillsats — *d'un peu sentiment*
Och fästmans present af — *un gros diamant*.
Då på hennes läppar jag tryckte en kyss,
Som borgen för köpet vi uppgjorde nyss,
Miss Flora förklarade par parenthèse
Och för att mig sätta komplett à mon aise:
»Förstås, att som förr fritt jag må kokettera
Och låta all verlden mig friskt kurtisera;
Och mins att på baler ej nära mig vara,
Men håll er till hands när jag vinkar er bara.
Och se'n skall jag be, att jag slipper att höra
Om tråkiga pligter ett ord i mitt öra,
Ty slå vi ej upp få vi tid nog med det;
Till dess är jag fri, ty fastän, som ni vet,
Kontraktet er binder till hjerta och hand
Det ej på mig sjelf lägger ringaste band.

Välan, se'n jag sålunda vunnit Miss Flora,
Med tillbehör af krinoliner så stora,
Jag trodde mig ha ett slags eganderätt
— Till henne väl ej, ty der stod jag mig slätt —
Men till det appendix af gods och af varor,
Som jag skulle skydda mot verldenes faror.
Så gick jag en dag till Miss Flora — i thy,
På afton var bal hos madame Parvenue,
Och var det min pligt och min enda merit
Att följa Miss Flora med tillbehör dit.

Jag fann henne så, som man damer plär finna,
När ej till besöket de ordna sig hinna
Förr'n väl man är inne — jag fann henne stå
Med näsan mot spegeln, men säkert hon så

Blott stod för att se om väl glaset var klart —
Af ordningsbefrämjande skäl blott och bart.

Nu ser hon sig om och då bugar jag mej
Och frågar helt ödmjukt och blygsamt om ej
Miss Flora skall fara på Parvenues bal
Och låta mig följa med kappa och schal.

Hon svarade hastigt: »Ja, Harry, *mon cher*,
Rätt gerna jag skulle med dig vara der,
Men ack!» — här den sköna tog klagomin på sig —
Gud nås! Jag slätt ingenting har att ta på mig!»

»Hvad vill det väl säga — mig tycks på min ära,
Du gerna kan gå som du är; — jag vill svära
Du blir lika fullt den brillantaste stjernan
På fru Parvenues horizon, du blir kärnan
Af allt fashionabelt och fint» — men här teg jag;
Ty fast jag så smickrande talat, så blef jag
Dock grymt bombarderad med pil uppå pil
Af blickar så hvassa som nå'sin en fil.
Hon sad' aldrig ord, men begynte att fräsa,
Slog knyck på sin fina, sin grekiska näsa,
Så felfri till form — dock, det hör ej till saken —
Den knycken betydde: »hvem har väl hört maken,
En dame gå på bal uti hem-toilette,
Den måtte nu vara än aldrig så nätt!»
Jag hemställde flat — »Tag den gröna brokaden,»
Ny dragning på näsan — »För mörk — kan ej ha den.»
»Blått atlas» — »För tungt» — »Än den chaira?» »För lätt.»
»Tag tyll ölver taft,» — »Hvitt fördrar jag ej rätt.»
»Så tag då den rosa, som klär dig så väl,» —
»Att icke ta den har jag tusende skäl.»
»Din bruna moire» — — »Gå i qvåkar-paryr?»
»Den perlgrå» — »på den just nu sömmerskan syr.»
»Så tag då den tjusande hvita och röda,
Som kan sätta lif till och med i de döda.»
Här näsan på nytt syntes fara till väders
»Nej, aldrig jag mera kan den ha till heders.»
»Hur då? Hvad förtal på den klädningen fagra,
Så högst *comme il faut*» — »Mycket sant, men den magra
Hébé Parvenue har i går just fått maken,

Och aldrig jag klär mig, som den långa staken.»
 »Tag blekrödt, tag ljusgult, granat, persico,
 Du välja ju kan bland ett tusen och två!
 Den ståtliga purpurn — barègen så nätt
 Och Brabanterspetsen så luftig och lätt,
 Din sephirbeslägtade gaz, som så prisas» —
 »Ej en af dem alla är duglig att visas»
 Miss Flora föll in och såg uppretad ut.
 »Så tag då — jag utbrast, som om jag till slut
 All opposition nu besekrat för visst —
 »Den yppiga, rika kostym, som du sist
 I fjol i Paris bar vid presentationen
 Och gjorde conquêter vid sjelfvaste thronen.»
 Men nästippen här fick en fruktansvärd höjning
 Och ögat fick blixtrar och rösten en böjning
 Till högsta falsett i det stormen bröt ut:
 »Tre gånger jag haft'en och nu är den slut
 Och sprättad i sär, som mest alla jag eger;
 Och nu ej ett endaste ord mer jag säger!»
 Ett ord deremot från min mun halka' fort,
 Ett ord, som måhända ej utsägas bordt,
 Och ännu i dag jag ej vet hvar jag fått'et,
 Men droppen det blef, som nu rågade måttet.
 »Nonsens! var det så ni behagade säga?
 Hur väl ni har lärt era uttryck att vägal
 Jag undrar att taket ej strax faller ned
 Och krossar er sjelf och er oblyghet med!
 O elaka, sjelfviska, hjertlösa karlar,
 Som skrymtande ständigt om sparsamhet talar
 Ni aldrig än fattat hvad damer behöfva
 Och göra för all deras klagan er döfva.
 Jag sagt er, och vist er, att icke jag har
 En smul att ta på mig, och ändå ni tar
 En tvetydig min, som om skulle ni våga
 Min sannfärdighet blott att sätta i fråga.
 Men vet!» — och en tum näsan höjde sig här —
 »Från nu allt är slut mellan oss, ty ni är
 Ett odjur, en hjertlös tyrann, en barbar
 Och — Gud vet ej hvad.» Mildt jag framslog — tartar,
 Morian, Cannibal, skurk, skälm, ficktjuf med flera
 Små bra epiteter att sinnet calmera.
 Men detta blef gnistan, som minan antände,

Ovädret jag trotsat med stormsteg anlände,
 Det regnade, haglade, blixtrade, tjöt
 Pronomen, verb, utrop, tills glosboken tröt,
 Och då kom reserven med störtflod af tårar,
 (En flod, hvilkens källa förgälfves man spårar)
 Och sista försöket i blickande syftning
 Dog obemärkt bort under lopp af en snyftning.

Ett hastigt beslut då i verket jag satt —
 En blick på miss Flora — en till på min hatt,
 På hvilken jag nu slog appell till reträtt —
 Och ut kom jag fort — Gud vet bäst på hvad sätt;
 Raskt ned ut ur porten och gatan rätt fram.
 »Ur vägen! — gå på då! — ursäkta madam!»
 Och så bar det af genom talrika följen
 Tills hemma jag sjönk i den gamla fåtöljen,
 Tog tofflorna på, satte lif i min brasa,
 Strök eld på cigarren och tänkte med fasa
 — I världen en Cræsus ej finns, som kan stå sig
 Med hustru, som ingenting har att ta på sig.

Nu har jag i tysthet alltsedan den da'n
 Ransakat de finaste kretsar i sta'n
 Och funnit — (betänken min sorg litet hvar!)
 Att Floras bedröfliga casus blott var
 Ett fall bland sju tusen, som dagligen hände,
 Ty sänkt är vårt täckaste kön i elände,
 Och från dessa offer för nöden och bristen
 Man hör samma jemmer, som jag häromsisten —
 Och skärande klagorop öfver allt nå oss:
 »Min Gud! Vi ha inte en smul att ta på oss!»
 Ja, denna hjertslitande klädninge-nöd
 Den tär deras lif och den blir deras död;
 Den lynnet angriper och fräter på styrkan
 Och hindrar dem gå båd' på bal och i kyrkan.
 »För sådan slags sorg,» — så de rörande klaga —
 »Ej af religionen man lindring kan taga,
 »Och filosofi'n en maxim ej kan spara
 »Att ge oss en endaste tröstegrund bara.»

Ack, skönaste damer, om jag finge be
 En dag er att följa mig långt från Broadway*)

*) New-Yorks största gata.

Från trängseln och larmet, från lyx och från flärd,
 Från fåfångans tempel ni der ge er gärd,
 Långt bort till de gränder der armod och brott
 Sin slägt hafva samlat och byggt sina slott,
 Der tvillings-rofdjurena Hunger och Last
 I nattsvart förtviflan sitt rof hålla fast.
 Lyft väl upp den dyrbara klädningen blott,
 Gå varligt bland smuts, fukt och skräp tills ni nått
 Den rankiga, mörka och slippriga trappan;
 Stig på — var ej rädd — men håll väl åt er kappan —
 Och se er se'n om ibland armodets nästen,
 Der häpen man stirrar på okända gästen.

Se halfnakna, utsvultna skepnader ligga
 Tätt samman, att så litet lifsvärma tigga;
 Förtviflan se böjd under olyckans slag,
 Med uttärda lemmar och härjade drag;
 Se frostiga fötter, som sargats och blöda,
 Och skinntorra händer, som sträcks efter föda.
 Hör qvidande jemren af barn och af unga,
 Hör synden i lättfärdig munterhet sjunga,
 Hör uslingens rosslande suck, då han lider
 I dödsvändans kamp och på golfvet sig vrider;
 Hör eder likt genljud från helfvetet ljunga,
 Då gripnen af fasa ni vänder er om
 Och skyndar er bort samma väg som ni kom. — —
 — Fort hem se'n till aftonparyren och sägen,
 J fåfångans barn, att ej kläder J egen!

Ack stannen, betänken, det fins ju en sfer
 Der allt blir oss klart, som förbryllat oss här;
 Der tidens förgängliga, glittrande prålgans
 Förbleknar och dör i en renare strålgans;
 Der anden, ur sinnenas yrsel uppväckt,
 Ej skyld mer af skenfagra lögnernas dräkt,
 Skall klädas för tjensten och lifvet hos Gud
 I renhets och kärleks och ödmjukhets skrud;
 O fåvitska jungfrur, J verldenes barn,
 Insnärjda i fåfångans glittrande garn,
 O, vakten er väl, att ej der nödgas säga:
Min Gud! ingenting att ta på oss vi ega!

ETT BLAD UR MADAME D'ANCELOT'S »SALONS DE PARIS.»

Det var under restaurationen, som jag, nyligen gift och utslupen i världen, blef presenterad hos den namnkunnige målaren Gérard, på en af hans vanliga onsdags-soiréer. Sällskapet var talrikt, och bildade en krets omkring den snillrike värden, som med sin lätthet att tala, lika mycket intog, då hans berättelser rörde alfvarliga som skämtsamma tilldragelser ur hans rika och omskiftande lif.

Mycket af denna afton, som var min första hos Gérard, har fäst sig i mitt minne; bland annat följande anekdot, berättad af honom sjelf.

En förnäm ung man i Florens kom en dag till målaren Carlo Pedrero och beställde af honom en tafla, föreställande Hymen.

»Tiden är kort,» sade han, »jag vill nödvändigt hafva den färdig dagen innan mitt bröllop med den sköna Francesca. Äktenskapets gud måste vara omgifven af idel gracer och löjen, och hans fackla bör lysa klarare än till och med sjelfva Amors; ansigtets uttryck skall vara strålande, och lånadt mera från himlen än från jorden. Låt er fantasi göra ett underverk, och belöningen skall blifva lämpad derefter.»

Konstnären öfverträffade sig sjelf, och det var ett verkligt mästestycke han framlemnade aftonen före bröllopet; men — den unge mannen var ej tillfredsställd, och påstod att Hymen var på långt när ej så skön, som han borde vara.

»Jag förstår, hvarför ni ej är nöjd,» svarade Pedrero; »det är derföre att ni tvingat mig att så snart framvisa mitt arbete, ty, ser ni, jag använder mina färgor på ett sätt, som gör att de se ingenting ut att börja med; men om några månader skall jag återlemna er taflan, då skall ni betala mig efter dess skönhet, och jag är öfvertygad ni skall finna den helt annorlunda.»

Målaren lät verkligen hemta taflan. Det unga paret gifte sig dagen derpå, och flera månader förgingo utan att man hörde något från artisten. Slutligen kom han med sin tafla; och den unge Florentinaren utropade då han återsåg den:

»Ni hade fullkomligt rätt, då ni påstod att tiden skulle försköna ert verk! Hvilken förändring! . . . men dock kan jag ej neka att hymens uttryck nu är nästan alltför leende; ni har gifvit honom en prägel af glädtighet, som för ingen del karakteriserar honom.»

Pedrero svarade skrattande: »det är ej min tafla, som förändrat sig, men väl edra känslor, som ej mera äro de samma; för några månader sedan var ni älskare, nu är ni äkta man.»

Gérard slutade berättelsen under sina åhörares glädtiga bifall, då en person, stående framför honom, tog ordet och yttrade:
»Vet ni, hvad som sedan tilldrog sig?»

Allas ögon vände sig mot den som gjorde denna fråga. Det var en medelålders man, med ett fint, qvickt, lifligt utseende och med en hållning, som påminte om »un gentilhomme d'ancienne race,» så förnäm, distinguerad och obesvärad var den. Han fortfor med ett skälmaktigt leende:

»Konstnären, belåten med den summa han erhöll, lofvade att framställa hymen på ett sätt, att den skulle på samma gång behaga både älskare och äkta män; och efter en tid öppnade han sin atelier, och exponerade för publiken det mästerprof, hvilket han kanhända oförsigtigt nog utlofvat. En stor människomassa samlade sig, men endast få personer i sender kunde få tillträde. Taffan var uppställd i fonden af ett långt och smalt galleri, och färgorna med så stor konst använda, att de alstrade en synvilla, som gjorde att hymen föreföll alldeles förtjusande för dem som betraktade honom på afstånd. På nära håll åter, var det mycket olika; man kunde då ej ens förstå, hvad som vid första anblicken så mäktigt hade tjusat!»

Gérard och hans gäster yttrade skrattande sitt bifall till det improviserade glada skämtet, och jag begagnade mig af ögonblicket, för att obemärkt göra mig underrättad om, hvem den angenäma berättaren, med den eldiga, anderika blicken var — döm om min förvåning, då jag fick veta att det var den store Humboldt!

Hans verldskunniga ryktbarhet såsom vetenskapsman gjorde att jag tänkt mig honom full af den djupaste lärdom, de högsta insigter, men förundrade mig öfver hans qvicka glädtighet, hans lifliga inbillning. Med mera erfarenhet, har jag likväl sedan öfvertygat mig, att man lika litet upphinner vetenskapens djup och ljus, utan liflig fantasi, som man utöfvar skön konst eller frambringar några fiktionens alster af första ordningen utan grundliga studier och allmänt vetande.

VÅR PORTFÖLJ.

Markis de Custine afgaf en gång följande satiriska karakteristik öfver några bland de nationer han lärt känna under sina resor:

Ryssland är en ung, skön, förnäm herrskarinna, litet miss-tänksam, litet ömtålig, som all nyuppkommen storhet; hennes ly-

sande kostym är ännu alldeles ny, och förskönas hvarje dag, i afsigt att dermed förblända världen; också hämnas hon, eller försvarar sig, om någon gör minsta försök att beröfva henne någon af sina dyrköpta prydnader.

England har hvarken skön konst eller natur; allting der är endast industri. Hela landet är en enda stor salubod, uppassad af surmulna handelsbetjenter. — — Allting sker der mekaniskt: här en machin som broderar, der en som väfver — man blir nästan rädd för dessa stumma personligheter, som medverka till ett för dem okänt mål, likasom för något öfvernaturligt. Man tycker nästan att nålarna, tråden, väfven, äro fångslade andar, som fullborda sin pröfvotid, i någon ond trollkarls våld. — Jag känner mig alltid frestad att gå rundt omkring en engelsman, för att upptäcka häfkraften, som sätter i gång machineriet, hvilket drifver honom.

Italien måste man studera för att förnimma hvad mennisko-slägtet *har* varit, England bör man se för att ana hvad det kan blifva.

Spanien är en ställig qvinna, ännu skön, men dock redan något passerad. Hon sörjer öfver att ej kunna göra flera eröfringar, och visar åldrande kvinnors vanliga missnöje öfver att dem hon förr ägt öfvergifva henne. Till sin egen skada tröstar hon sig med att gräla så högljudt på sin sida Pyrénéerna, att hon alldeles icke förnimmer hvad som föregår på andra sidan derom.

En logiker och en simmare, berättar en Persisk saga, voro ute tillsammans i en båt. »Har ni någonsin studerat logik?» sade den lärde mannen till simmaren. »Jag har aldrig hört det konstiga namnet förr än nu,» var svaret. »Ack!» sade logikern, »då har halfva ert lif varit fördränkt i okunnighet!» Just då kom en häftig vindstöt och simmaren sade till logikern: »Har ni någonsin lärt att simma?» »Har aldrig lärt något annat än logik,» var svaret. »Ack,» sade simmaren, »då skall *hela* ert lif bli fördränkt!»

Moralen i sagan, påstod vår gamle lärare som berättat den, ligger deruti, att icke ens logikern bör våga sig för långt ut på djupet.

Hvar och en har hört talas om det märkvärdiga ekot, som, då en resande frågade: »Hur står det till?» svarade: »Tackar som frågar, bra nog;» men vi känna ett verkligt eko, som, om man frågar det: »Hvad skola vi göra för att afvärja de motigheter och olyckor hvarunder vi arbeta?» ständigt svarar: »Arbeta!»

I ett sällskap, der samtalet vände sig kring den blifvande atlantiska telegrafan, undrade någon om nyheterna skulle komma färska fram, då de transporterades genom salt vatten.

För att med säkerhet utröna dagens längd fördubblas man blott timman för solens nedgång, och då man vill förvissa sig om nattens längd fördubblas timman för solens uppgång.

Ett sätt att konservera frukt och bär. Härtill fordras ett slags förtennade bleckburkar, hvarå modell är lemnad hos Herr Klemming vid Drottninggatan i Stockholm och som derå mottager beställningar.

Den lilla ränna, som omgifver burkens öfre kant fylles med ett kitt, bestående af $\frac{2}{3}$ hartz och $\frac{1}{3}$ vax. Man ställer derefter burken och dess lock på spishällen att genomvärmas och under tiden nersockrar man bären i syltkitteln och låter dem erhålla en upphettning ända till kokpunkten, utan att dock låta dem koka. De tömmas då genast i burken, locket nedtryckes omsorgsfullt och en tyngd pålägges, som får qvarstanna tills burken fullkomligt kallnat, då den lufttätethet, som är vilkoret för det inlagda ämnets fortfarande friskhet, bibehålles genom det i den nämnda rännan stelnade cementet. Smultron, Hallon, Persikor och Plommon på detta sätt inlagda, kunna efter månadens förlopp svårligen skiljas från färska om de ätas med söt grädda. De nyss nämnda stenfrukterna böra skalas och skäras i skifvor samt stenarne borttagas före inläggningen.

BREFLÅDA.

Till öfversättaren af Tancred. Redaktionen är tacksam för ert, genom C. v. S. framställda anbud om öfversättningar, men får nämna att de föreslagna långa romanerna icke lämpa sig hvarken för tidskriftens utrymme eller syfte. Smärre berättelser om högst ett ark emottagas deremot med tacksamhet, medan redaktionen dock anser sig skyldig att nämna det för öfversättningar ej erlægges något arvode.

Till X. Ert utan tvifvel välmenta råd att från tidskriftens titelblad borttaga tillegnan »emedan mängden längesedan tröttnat vid allt som skrives om och för qvinnan,» finna vi ej skäl att efterkomma, då vi ej kunna tänka så illa om de Svenska kvinnorna, som att de ej skulle tåla vid att se sina egna *karakterer* — vore det än »svart på hvitt.»

Till L—e. På er tantes förmodan, att Tidskriften hufvudsakligen kommer att meddela huskurer och hushållsrön, såsom det egentligen viktiga för qvinnan i hemmet, få vi nämna att Tidskriften troligen till större delen kommer att egna åt dessa tvenne nyttiga grenar af det menskliga vetandet; men hoppas vi den goda tanten ursäktar, om »huskurerne» förnämligast afse att stärka själens krafter och bota dess sjukliga anlag, samt om »hushållsrönen» mera gälla handhafvandet af de andliga förrådena och hushållandet med de intellektuella Guds gåfvorna än de vanliga, jemförelsevis mera lättskötta hushållsgöröman.

